

planinski

V E S T N I K

REVIIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

114. LETO / APRIL 2009 / 3,20 EUR

4

Revija
Planinske zveze
Slovenije

Kačji ugriz v gorskem svetu

PRILOGA: Vodniček Mežakla

ZGODOVINA SLOVENSKEGA PLANINSTVA

DARILO OB NAKUPU

Zgodovina slovenskega planinstva je obsežen in zaokrožen prikaz zgodovine našega obiskovanja domačih in tujih gora in razvoja 115-letne planinske organizacije. Osebe in dogodki so lepo in zaokroženo predstavljeni, pomembnih podatkov je neverjetno veliko, zato se lahko zelo veselimo vsega, kar nam knjiga prinaša.

Avtor, ugledni slovenski planinski publicist **dr. Tone Strojín**, je vse to zbral in opisoval s srcem in tega se z velikim veseljem navzamemo tudi bralci. Na primer pripovedi o Planinskem vestniku pa tudi o planinskem muzeju, za katerega si je neutrudno prizadeval dolga leta. Po knjigi bodo zelo radi segali najrazličnejši bralci od poznavalcev in strokovnjakov pa vse do najbolj običajnih ljubiteljev naših gora.

Avtor: dr. Tone Strojín, 506 strani, darilna vezava s ščitnim ovitkom. Cena: 49,90 €

Pri založbi Didakta tudi na voljo:

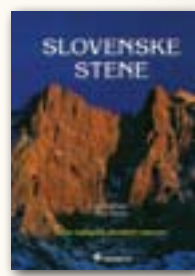
Tone Škarja
Kangčendzenga
29,90 €

Reinhold Messner
Jeti
19,90 €

Will McLewin
Pogled z Monte Visa
V pripravi

T. Mihelič, R. Zaman
Slovenske stene
39,90 €

☎ 04 5320 210 ✉ zalozba@didakta.si
www.didakta.si

DIDAKTA
Knjige, ki puščajo sledove ...

Didakta d.o.o., Gorenjska cesta 33c, 4240 Radovljica, telefon: 04 5320 200, fax: 04 5320 211, www.didakta.si

Mateja Pate

Moč volje

Prejšnji mesec sem na festivalu gorniškega filma poslušala posebno predavanje. Posebno zato, ker ga je pripravil poseben človek, Paul Pritchard, некоč uspešen britanski alpinist z bero vzponov v najslavnejših gorstvih sveta, danes – po zoprni nesreči, ko si je med plezanjem na tasmanski Totem Pole hudo poškodoval glavo, kar ga je stalo leto življenja v bolnišnici in dolgotrajno rehabilitacijo – pa invalid s hemiplegijo, ki mu onemogoča normalno rabo desne polovice telesa. Z roko v roki gredo tudi težave s spominom, govorom in epileptičnimi napadi. A kljub temu živi bolj aktivno in pustolovsko življenje kot marsikateri – kot bi se izrazil Paul – *able-bodied*¹ smrtnik.

Šest let po nesreči je še s tremi telesno omejenimi kolegi stopil na vrh Kilimandžara. Mislim, da se je občinstvo na Paulovem predavanju najpozneje ob pogledu na sliko četverice, ki se je nameravala povzpeti na streho Afrike, vsaj malo zamislilo nad močjo volje. Eden delni paraplegik, drugi s paralitično živčno motnjo, tretji z delno amputiranimi vsemi štirimi okončinami in četrti s hemiplegijo. »Najbrž se je marsikdo vprašal, ali se nam sploh uspe vkrcati na avtobus, kaj šele povzpeti na Kilimandžaro,« je zapisal Paul. Pa so se povzpeli nanj, in to v precej slabih razmerah. In ko je Paula po predavanju nekdo iz občinstva pobaral po načrtih za prihodnost, je odvrnil: »Se spomnite, ko sem prej omenjal vzpon na sedemtisočak? No, to je ena izmed naslednjih želja.«

Da lahko človek, ki mu je težko že vstati s sedeža, počne toliko stvari in se tako sproščeno šali tudi na račun svoje invalidnosti, mora izstopati iz povprečja, biti malo poseben – brez negativne konotacije. V prvi vrsti je moral biti fizično – in psihično – precej močan, da je sploh preživel usodno srečanje z balvanom, ki mu je treščil na glavo, in dolgotrajno reševanje. Iz brezna na glavo obrnjenega življenja pa je zagotovo splezal zaradi občudovanja vredne moči volje in pozitivnega duha, ki sta ga pripeljala nazaj med aktivne kolesarje, hribovce, veslače, potapljače, jamarje ... Svojo zadnjo knjigo, v kateri govori o tej poti, je pomenljivo poimenoval *The Longest Climb (Back from the Abyss)*².

Predavanje mi je dalo misliti – in verjamem, da ne samo meni. Nemalokrat ravno mi, ki nam (vsaj telesno) nič ne manjka, bolj tavamo v temi in bolj obupujemo nad preprostimi stvarmi, ki se nam zdijo čisto preveč zapletene, nemogoče in neizvedljive. Morda ravno zato, ker so nam v izobilju stvari postale samoumevne in se nam za večino ni treba *zares* potruditi. Da ne bi zvenela kot kak od silne energije prekipevaajoč motivator, ki nas bo »premaknil s točke ugodja in nam obrnil življenje v čisto harmonijo«, bom povedala čisto na kratko: Paul Pritchard je živ dokaz za pregovor »kjer je volja, tam je pot«, pa naj se sliši še tako obrabljeno. Dokaz za to, da se da doseči marsikaj, če se le hoče. Da ni čisto nemogočih stvari. Da je treba »le« nekaj močne volje in želje. Če ne verjamete, preberite njegovo knjigo. Ali pa kar vse tri, ki jih je do sedaj napisal, poleg omenjene še *Deep Play*³ in *The Totem Pole*. Če v njih ne najdete navdiha, vam ni pomoči.

¹ Telesno sposoben.

² Najdaljši vzpon (Vrnitev iz brezna).

³ Nevarna igra, nedavno izšla v slovenskem prevodu (založba Sidarta).

Teloh FOTO: OTON NAGLOST

- 1 **UVODNIK**
- 1 **Moč volje**
Mateja Pate
- 4 **VARNO V GORE**
- 4 **Kačji ugriz v gorskem svetu**
Iztok Tomazin
- 8 **Samovarovalni komplet**
Jani Bele
- 14 **PLANINSTVO**
- 14 **Predor**
Dušan Škodič
- 17 **Odkup Okrešlja**
Tomaž Poličnik
- 22 **Alpe – kot jih vidijo ptice**
Matevž Lenarčič
- 26 **Po zimskih gorah**
Edo Krnič
- 27 **Zeleni hribi nad belim jezerom**
Janja Lipužič
- 30 **Moldoveanu**
Jurij Senegačnik
- 33 **Zima, kot se spodobi**
Miha Pavšek in Gregor Vertačnik
- 37 **3. mednarodni festival gorniškega filma**
Manca Čujež
- 40 **Stane Simšič – dobitnik Bloudkove plakete za leto 2008**
Pogovarjala se je Irena Mušič
- 42 **Vrhovi prijateljstva, Cime dell'Amicizia, Gipfel der Freundschaft**
Božidar Lavrič
- 45 **Visok jubilej »Hrvatskega planinara«**
Slavica Tovšak
- 46 **Izbor 10 »naj« vrhov v Alpah**

- 48 **NA TURO**
- 48 **Jesenska lepota med Rezijo in Rekanico**
Andrej Stritar
- 51 **Žrd, 2324 m**
Andrej Stritar
- 52 **Kreuzeck (2701 m), skupina Kreuzeck**
Tomaž Hrovat
- 54 **VARSTVO NARAVE**
- 54 **Mačja ušesa**
Dušan Klenovšek
- 56 **Krajinski park Ljubljansko barje**
Barbara Županc
- 58 **GALERIJA**
- 58 **Pravljica Škrlatica**
Oton Naglost
- 61 **ALPINIZEM**
- 61 **Mokrotna belina z vetrom**
Aljaž Anderle
- 67 **Balvansko plezanje**
Mojca Breskvar
- 69 **NAŠA SMER**
- 69 **Slavna klasika v Velikem Kleku**
Pallavicinijev žleb
Mire Steinbuch
- 72 **NOVICE IZ VERTIKALE**
- 73 **ŠPORTNOPEZALNE NOVICE**
- 74 **LITERATURA**
- 74 **IZ DEJAVNOSTI PZS**
- 75 **NOVICE IN OBVESTILA**
- 80 **Kako poznamo naše gore?**

VSEBINE VSEH PLANINSKIH
VESTNIKOV OD LETA 1895 DO
DANES NA WWW.PVKAZALO.SI

OD 1986 DO LANSKEGA LETNIKA
V FORMATU PDF.

Kačji ugriz v gorskem svetu

 Iztok Tomazin

Gad FOTO: PETER STRGAR

Človekov »arhetipski« občutek v zvezi s kačami je, da so nevarne in skrivnostne, zato večinoma vzbujajo strah in odpor. V zgodovini so bile kače marsikaj, od božanstev, hudičevih stvaritev do nadlog in nevarnosti. Slednje večinoma velja še danes, saj se le malokdo zaveda njihove koristnosti.

Kače seveda prebivajo tudi v gorah do višin, ki jim še omogočajo preživetje, saj so zelo odvisne od temperature okolja. Na strupene kače lahko naletimo v gorskem svetu vseh kontinentov z izjemo Antarktike. Človeku je nevarnih približno 15 % od 3000 znanih vrst kač. Čeprav gre v povprečju pri petini kačjih ugrizov za tako imenovani »suhi ugriz«, ko kača med ugrizom ne vbrizga strupa, je potencialna smrtnost visoka. Z napredkom medicine (intenzivna terapija, protistrupi ...) se je smrtnost zaradi kačjih ugrizov v zadnjih desetletjih močno zmanjšala, na primer v ZDA s 25 % na 0,28 %. V manj razvitih deželah s slabo razvito reševalno in zdravstveno službo ter v odmaknjenih predelih, kamor gore seveda sodijo, pa je potencialna smrtnost še vedno visoka, v Nepal na primer zaradi ugriza strupenih kač umre 27 % žrtev. V Sloveniji po bolnišničnih podatkih v zadnjem desetletju ni bilo dokumentiranega smrtnega primera zaradi ugriza strupene kače, so pa znani primeri hudih posledic, ki so zahtevale intenzivno zdravljenje v bolnišnici.

V gorah, ki jih Slovenci obiskujemo najpogosteje (Alpe, gore bivše Jugoslavije), je zlasti v poletnih mesecih precejšnja možnost, da bomo naleteli na strupene kače. Če gre za srečanje brez ugriza, nam lahko ostane občutek zanimivega, pogosto razburljivega doživetja z lepo, potencialno nevarno živaljo, če pa imamo smolo in nas kača ugrizne, pa se marsikaj spremeni. Ugrizi kač v slovenskih gorah so redki, nekoliko pogostejši so v sredogorju. Od strupenih kač sta v slovenskih gorah prisotna predvsem modras (*Vipera ammodytes*) in gad (*Vipera berus*). Najbolj se je v zadnjih letih razširil modras, na gade naletimo predvsem v sredogorju, rajši imajo nekoliko bolj vlažno okolje.

Osnovne značilnosti evropskih strupenjač so:

- zelo redko so daljše od enega metra;
- na hrbtni strani imajo cikcak progo, le redki primerki pa so v celoti črne barve;
- glava je trikotne oblike, vrat pa je glede na trup ožji.

Modras vsaj v laični javnosti velja za najbolj strupeno evropsko kačo, smrtna doza njegovega strupa je 0,48 mg/kg. V resnici pa je strup gada štirikrat močnejši, njegova smrtna doza je 0,11 mg/kg.

Bistveno pestrejši je kačji živelj v izvenevropskih deželah, kjer se lahko srečamo s stotinami različnih vrst kač najrazličnejših velikosti, barv in oblik. Mnoge med njimi so izjemno strupene, bližnje srečanje z njimi pa smrtno nevarno. Večina kopenskih strupenih kač, s katerimi se v gorah srečujemo najpogosteje, pripada dvema družinama: Viperidae, kamor sodijo tudi evropske strupene kače, in Elapidae, kamor med drugim spadajo kobre in koralne kače.

DELOVANJE KAČJIH STRUPOV

Opis delovanja zapletenega mehanizma kačjega ugriza in vbrizganja strupa presega okvir tega članka, za prakso je pomembneje, da vemo, kako strupi delujejo in predvsem kako se pred njimi zaščitimo. V pogovornem, včasih celo v strokovnem jeziku, se je uveljavil izraz kačji pik, ki pa ni točen in ga nadomeščamo z izrazom kačji ugriz. Kače imajo namreč čeljusti in zobe, z njimi ugriznejo in ne pičijo kot na primer žuželke. Nekatere vrste kobre pa strup dobesedno pljunejo v oči žrtve na razdalji do 2,5 metra in jo tako prehodno ali trajno oslepijo.

Kačji strupi vsebujejo številne strupene snovi, ki imajo v organizmu žrtve lahko hude lokalne in splošne negativne učinke. Med lokalnimi učinki so najpogostejši bolečine na mestu ugriza, rdečina, podkožne krvavitve, otekanje, spremembe barve tkiva in odmrtje tkiv, npr. mišic. Med splošnimi učinki in njihovimi posledicami pa so najpogostejše ohromitve različnih mišic, bruhanje, znojenje, bolečine v različnih delih telesa, krči, zmedenost, motnje strjevanja krvi s krvavitvami, šokovna stanja, zastoj dihanja, odpoved srca, ledvic in drugih organov itd. V splošnem strupi kač iz družine Viperidae povzročajo več lokalnih učinkov, strupi kač iz družine Elapidae pa več sistemskih učinkov. Vsak kačji ugriz je poseben in ni splošnih pravil, kako se bo odzval organizem žrtve – zaradi vrste kače, njenega stanja, količine in vrste vbrizganega strupa, zdravstvenega stanja žrtve, mesta ugriza, prve in medicinske pomoči. Na delovanje kačjih strupov so seveda bolj občutljivi otroci, starostniki in kronični bolniki.

PREVENTIVA

Pred obiskom nekega področja se dobro pozanimajmo o vseh možnih tamkajšnjih nevarnostih in specifičnem ukrepanju. Pri kačah to pomeni, da poskušamo dobiti podatke o lokalnih vrstah kač, njihovih značilnostih in videzu, lahko tudi s pomočjo fotografij, saj je identifikacija kače v primeru ugriza lahko zelo pomembna za nadaljnje postopke.

Pozanimajmo se tudi o nevarnostih in posledicah njihovega ugriza in o možnosti organizirane pomoči in reševanja ter seveda o značilnostih prve in medicinske pomoči v primeru ugriza. Na različnih koncih sveta so med kačami velike razlike tako v njihovi velikosti, videzu, strupenosti, obnašanju kot tudi delovanju njihovih strupov. Enako velja za možnosti organiziranega reševanja, različni so lahko tudi nekateri postopki prve in zlasti medicinske pomoči pri ugrizu različnih vrst kač. Če vemo, s kakšnimi vrstami kač bomo morebiti imeli opravka, temu lahko prilagodimo preventivne ukrepe – od obnašanja, zaščitne in druge opreme do zdravil, ki jih vzamemo s seboj. Če v odročne kraje potujemo v organizirani skupini, ki ima s seboj zdravnika, bi ta moral imeti načrt ukrepanja v primeru ugriza kače – od začetne medicinske oskrbe do logistike reševalne intervencije, ki vsebuje tudi čim hitrejši in čim obzirnejši prevoz v ustrezno ustanovo ali vsaj čimprejšnjo aplikacijo protistrupa, če hiter prevoz ni mogoč.

Splošni preventivni ukrepi vsebujejo nošnje ustreznih zaščitnih oblačil, čim višje in čim debelejša obutve, gamaš in (ali) debelih nogavic. Ne hodimo bos! Med hojo ali plezanjem moramo skrbno opazovati pot pred seboj, še posebej se moramo razgledati na mestu počitka. Koristno je s palico potipati slabo vidne dele poti. Izogibajmo se polaganju rok ali nog v predele, kjer se lahko skriva kača (visoka trava, pod skalami, v skalnih razpokah, duplinah, na skalnih policah ipd.). Rokavice lahko nudijo delno zaščito. Na kače lahko naletimo celo v navpičnih stenah ali v vodi med soteskanjem. V temi si pot dobro osvetlimo z močno svetilko. Ne spimo na odprtem ali v slabo zatesnjenem šotoru, saj lahko kača zleze vanj. Ne polagajmo spalne vreče blizu skal, lukenj, votlin, kjer se lahko skrivajo kače. Skrbno preglejmo spalne vreče, čevlje in ostalo opremo pred uporabo, saj se lahko v njej

skrije kača ali kak drug nezaželen strupeni gost.

Če kačo zagledamo, se ji nikakor ne skušajmo približati, jo ujeti ali jo celo ubiti. Veliko kačjih ugrizov se zgodi prav ob takih dejanjih. Če je bila kača ubita, bodimo skrajno previdni, saj imajo kače refleks ugriza, ki je lahko aktiven še dolgo po njihovi smrti. Znani so smrtni primeri, ko je neprevidnega človeka ugriznila odrezana kačja glava.

IDENTIFIKACIJA KAČE, UPORABA ANTISERUMA

V naših gorah s terapevtskega stališča ni pomembno razločevanje med ugrizom gada ali modrasa, saj pri obeh uporabljamo enake postopke vključno z morebitno aplikacijo antiseruma (protistrupa), ki je za obe vrsti kač enak. V Sloveniji uporabljamo antiserum, ki je učinkovit za šest najpogostejših evropskih strupenih kač. Antiserum praviloma uporabljamo le v bolnišnicah in še to samo v izjemnih primerih pri nevarnih sistemskih učinkih kačjega strupa, saj je tudi antiserum potencialno nevaren. V deželah z veliko različnimi vrstami kač pa je identifikacija kače pomembna, saj so antiserumi za posamezne vrste kač lahko zelo specifični. Idealno je kačo, ki je nekoga ugriznila, slikati z digitalnim fotoaparatom s teleobjektivom, vendar je to lahko nevarno, če se ji preveč približamo. Učinkovito območje kačjega dosega (udarca telesa) med ugrizom je polovica njene dolžine, seveda pa se mnoge kače lahko gibljejo zelo hitro, zelena mamba na primer do 40 kilometrov na uro, kar je hitreje od najhitrejšega človeškega teka. Če smo kačo po ugrizu žrtve ubili, jo v namene identifikacije lahko zelo previdno, s pomočjo palic, spravimo v debelo, dobro zatesnjeno vrečo, torbo ali nahrbtnik. Poskusi ločevanja med ugrizom strupene in nestrupene kače na terenu praviloma niso smiselni, ravnamo, kot da je bil ugriz strupen. Znaki zastrupitve se včasih pojavijo šele čez nekaj ur.

PRVA POMOČ

Osnovni ukrepi prve pomoči so enaki ne glede na vrsto kače, ki je povzročila ugriz. Na prvem mestu je varnost, da ne bi kača ugriznila še koga. Poskusimo jo odgnati, če to ne gre in nas še vedno ogroža, jo poskušamo onesposobiti. Poškodovanca pomirimo, mesto ugriza očistimo in pokrijemo, najbolje s suho sterilno gazo. Počitek in imobilizacija prizadete uda sta zelo pomembna, saj zmanjšata bolečino, otekanje in krvavitev. Pri mnogih, zlasti neevropskih vrstah kač (skupina Elapidae) je priporočljiva tako imenovana imobilizacija s pritiskom, ki naj bi zmanjšala absorpcijo nevrotoksičnega strupa v krvni obtok. Z elastičnim povojem tesno (pritisk med 40 in 70 mm Hg) povijemo ud od periferije čez mesto ugriza čim bližje trupu. S tem iztisnemo del krvi in zmanjšamo absorpcijo strupa. Opisana imobilizacija s pritiskom pa ni priporočljiva za večino evropskih strupenih kač (skupina Viperidae, vključno z našimi vrstami modrasov in gadov), ker njihov strup povzroča lokalne okvare tkiva. Za te vrste kač je primerna običajna imobilizacija z različnimi tipskimi ali improviziranimi opornicami brez povijanja s pritiskom. Čim prej moramo odstraniti vse, kar bi ob pričakovanem otekanju uda lahko oviralo krvni obtok (ročne ure, zapestnice in drug nakit, tesna oblačila ipd.). Ne smemo pozabiti na zaščito pred ohlajanjem ali pregrevanjem žrtve kačjega ugriza.

Strup nekaterih vrst kač, med njimi je večina evropskih, torej tudi naših strupenjač (Vipera), lahko povzroči zelo hiter srčno žilni kolaps ali ohromitev dihalnega centra – v takih primerih pravilno in včasih dolgotrajno oživljanje poškodovancu lahko reši življenje. Pri ugrizih nekaterih vrst kač (Elapidae) je včasih potrebno dajati umetno dihanje več ur ali celo nekaj dni.

Čim prej je o dogodku potrebno obvestiti reševalno službo, če seveda obstaja na območju, kjer je prišlo do nesreče. V večini evropskih držav vključno s Slovenijo je številka dispečerskega centra za pomoč 112. V centru nas po potrebi lahko povežejo tudi s strokovnjaki za kačje ugrize. V gorah je komunikacija včasih težavna, saj pokritost s signali prenosne telefonije ni vedno zanesljiva. Več možnosti nudi satelitska telefonija, vendar je praviloma dostopna predvsem organiziranim skupinam (odprave, trekinci).

V okviru laične prve pomoči ne izvajamo zarezovanja, izrezovanja, izsesavanja z usti ali z različnimi komercialnimi pripomočki, gretja, hlajenja, uporabe različnih mazil, prevezovanja uda med mestom ugriza in srcem z namenom »zmanjšati

dotok strupa«. Vse to so opuščene metode, ker je z njimi povzročena škoda bistveno večja kot potencialna korist.

Protibolečinam najlaiki ne bi uporabljali drugega kot paracetamol (pri nas Lekadol, Daleron). Ne priporočamo Aspirina in drugih zdravil iz skupine nesteroidnih protivnetnih zdravil (Ketonal, Voltaren, Naklofen, Naprosyn itd.), ker lahko poslabšajo krvavitve. Če bo transport žrtve kačjega ugriza dolg in ni možno nastaviti infuzije, lahko poškodovanec, če je pri zavesti, pije tekočine – z izjemo pravih čajev, kave in alkohola –, seveda če ne bruha oziroma če ne čuti izrazite slabosti. Uživanje hrane ni priporočljivo.

Modras FOTO: JAKA ČOP

Človek, ki ga je v gorah ugriznila kača, ne sme hoditi, v dolino oziroma v ustrezno zdravstveno ustanovo ga je potrebno čim prej in čim bolj obzirno prenesti ali prepeljati, najbolje s helikopterjem, ki pa ni vedno dosegljiv. Ne glede na morebitno dobro počutje mora ostati na opazovanju v bolnišnici najmanj 24 ur.

Na koncu, vendar ne najmanj pomembno: kače praviloma niso naši sovražniki. Največkrat ugriznejo, če se počutijo ogrožene oziroma se ne morejo umakniti. Če je le možno, se jim umaknemo mi, jih ne izzivamo ali celo napadamo z namenom, da bi jih potolkli, ubili, kar se žal tudi v našem okolju še vse prevečkrat dogaja. Kače so zelo zanimiva, lepa, nenavadna in žal potencialno tudi nevarna bitja, ki pa imajo enako pravico do bivanja kot mi.

Članek je napisan v skladu z veljavnimi slovenskimi smernicami za oskrbo kačjega ugriza in smernicami Medicinske komisije IKAR (ICAR MEDCOM) za preprečevanje in oskrbo ugrizov strupenih kač v gorskem svetu. ○

Samovarovalni komplet

Uporaba samovarovalnega kompleta

✍️ Jani Bele

Na Hanzovi zavarovani poti v Prisojniku FOTO: OTON NAGLOST

Zdrs in padec sta najpogostejša vzroka nesreč v naših gorah. Do njih pride v glavnem zaradi slabe fizične in psihične pripravljenosti na turo in neprimerne opreme, kjer zlasti poleti prednjači obutev. Na lahkih planinskih poteh so pohodne palice edini tehnični pripomoček, ki povečuje našo stabilnost oz. ravnotežje. Ob manjših zdrsih noge se z opiranjem nanje obdržimo pokonci in preprečimo padec. Pri gibanju po zahtevnih in zelo zahtevnih poteh palic ne moremo in ne smemo uporabljati. Tu začnemo s pridom uporabljati tehnične pripomočke (kline, skobe, žične vrvi), s katerimi vzdrževalci poti opremijo zahtevnejše in nevarnejše odseke. Pripomočki nam omogočajo lažje vzpenjanje tam, kjer bi imeli težave z uporabo razčlemb v skali, s prijemanjem in stopanjem nanje dodatno povečujemo svojo stabilnost, uporabljamo pa jih tudi kot točke za nameščanje tehničnih pripomočkov za svoje varovanje.

Vzpon po zelo zahtevni poti zahteva od nas dobro fizično in psihično pripravljenost. Prvo potrebujemo za dvigovanje precejšnjega dela svoje teže z rokami, druga pa nam še kako koristi pri gibanju nad globokimi prepadi. Velikokrat ravno zaradi zadnje hitro posežemo po pripomočku, ki nam omogoča dodatno zavarovanje.

TRIJE ELEMENTI V SISTEMU VAROVANJA IN ZAUSTAVLJANJA MOREBITNEGA PADCA

1. Varovala na poti

Pravilno opremljena zelo zahtevna pot ima tehnične pripomočke za napredovanje (kline, skobe) in pripomočke za varovanje (žične vrvi). Na njihovo zanesljivost sami ne moremo kaj dosti vplivati in zaupamo vzdrževalcem poti. Kljub njihovi skrbi lahko varovala poškodujejo padajoče kamenje, plazovi, zmrzal. Včasih zadostuje že, če s pogledom pregledamo varovala pred seboj, da opazimo morebitne poškodbe, včasih njihovo trdnost preizkusimo z roko. Varovalna žična vrv ne sme biti vpeta trdno v nosilni klin, ampak gre mimo njega, se v loku vrne nazaj in šele potem trdno vpne vanj. Tako postane mesto zaustavitve padca zanka in ne klin, saj bi se lahko vponka ob udarcu ob njem prelomila.

V Sloveniji je velika večina zelo zahtevnih poti opremljenih tako, da žične vrvi predstavljajo napredovala, medtem ko so v tujini na tako imenovanih feratah žične vrvi predvsem varovala.

2. Padli planinec

Pri padcu lahko nastanejo poškodbe zaradi udarca telesa ob skalo, načina navezovanja samo-

varovalnega kompleta, hitrosti ustavljanja padca in visenja v zraku. Prve zelo težko preprečimo, saj še prosti plezalci (pri katerih je dosti padcev) potrebujejo kar nekaj časa, da lahko govorijo o nadzorovanem padcu. Če smo navezani samo z vrvjo okoli pasu, je pri padcu telo boleče obremenjeno le na majhnem delu. To preprečimo z uporabo plezalnega pasu, kjer se obremenitve porazdelijo na večjo površino telesa, kjer so speljani trakovi pasu. Če smo navezani samo okoli pasu, nam lahko navezavo potegne do pazduh in zaradi pritiska na žile že po nekaj minutah visenja ne moremo več uporabljati rok. Tudi temu se izognemo z uporabo plezalnega pasu. Pri statični zaustavitvi padca oz. zaustavitvi v trenutku delujejo na telo kljub uporabi plezalnega pasu zelo velike obremenitve. Te obremenitve poskušamo zmanjšati z dinamičnim (postopnim) zaustavljanjem padca, in to nam omogoča način delovanja samovarovalnega kompleta. Pri vertikalnem padcu lahko pride do poškodb, pri padcu v prečnici do visenja v zraku, oboje pa lahko olajšamo z uporabo kompletnega plezalnega pasu.

3. Samovarovalni komplet

Ta povezuje planinca z varovali, ki so nameščena na poti. Sestavljen je iz zaviralne ploščice z luknjicami oz. zaviralnega mehanizma, varovalne vrvi in dveh vponk, za kateri je priporočljivo, da sta različne barve. Z nakupom posameznih elementov lahko samovarovalni komplet sestavimo sami, pri čemer dosledno upoštevamo navodila proizvajalca. Boljša rešitev je vsekakor nakup atestiranega kompleta z vsemi elementi. Zaviralna ploščica ima dve vlogi. Po eni strani omogoča vpetje kompleta v plezalni pas. V večji luknji je namreč zanka, ki jo s kavbojskim vozlom pritrdimo v povezavo med spodnjim in zgornjim delom plezalnega pasu.

Po drugi strani z napeljavo varovalne vrvi skozi luknjice dosežemo to, da steče pri padcu določena dolžina vrvi skozi njih. S tem preprečimo sunkovito zaustavitev padca (statično varovanje) in ga spremenimo v postopno zaustavljanje (dinamično varovanje). Tako dodatno zmanjšamo obremenitve na telo.

Več o delovanju zaviralne ploščice in silah je napisano v prospektih proizvajalcev oz. v knjigi Bojana Pollaka Osnove gibanja v gorah in planinah. Na kratko pa bi lahko rekli, da bi bila sila na telo brez zaviralne ploščice večja tolikokrat, kolikokrat je dolžina padca daljša od dolžine zaustavljanja in bi dosegla lahko tudi več 1000 daN.

Tovarniško izdelan in sestavljen samovarovalni komplet
FOTO: VLADIMIR HABJAN

Doma sestavljen samovarovalni komplet
FOTO: IRENA MUŠIČ

Poznamo dva načina delovanja ploščice:

- Y-sistem: varovalna vrv steče skozi ploščico, če je vrv vpeta na žično vrv z enim ali obema krakoma kompleta.
- V-sistem: varovalna vrv steče skozi ploščico le, če je vrv vpeta samo z enim krakom kompleta. Tega sistema ne priporočamo.

Če se vzpenjamo ob navpični žični vrvi, ob padcu pri nepravilni napeljavi varovalne žične vrvi skozi varovalni klin (brez lovilnega loka) vponka udari neposredno na klin. Pri tem obstaja velika možnost, da se vponka zlomi. V takih primerih povečamo varnost z vpenjanjem obeh krakov (dve vponki).

UPORABA SAMOVAROVALNEGA KOMPLETA

Kdaj se opremimo s samovarovalnim kompletom? Nedvomno pri gibanju po zelo zahtevnih poteh. Če se gibljemo po zahtevnih poteh, je uporaba že vprašljiva. Na teh poteh so le kratki odseki opremljeni z varovali in še ti so v glavnem le v pomoč pri napredovanju, zato se pojavi vprašanje, ali je sploh smiselno imeti pas za tistih nekaj metrov žične vrvi na poti.

Kje se opremimo s samovarovalnim kompletom? Poglejmo k alpinistom: naveza se pripravi za plezanje (opremljanje s plezalnim pasom, razvrščanje tehnične opreme, navezovanje na vrv) na varnem mestu pred začetkom težav, kjer se začne plezati. Nima smisla, da se pripravljamo v koči in potem hodimo še kakšno uro do prvih žičnih vrvi.

Kako uporabljamo samovarovalni komplet?

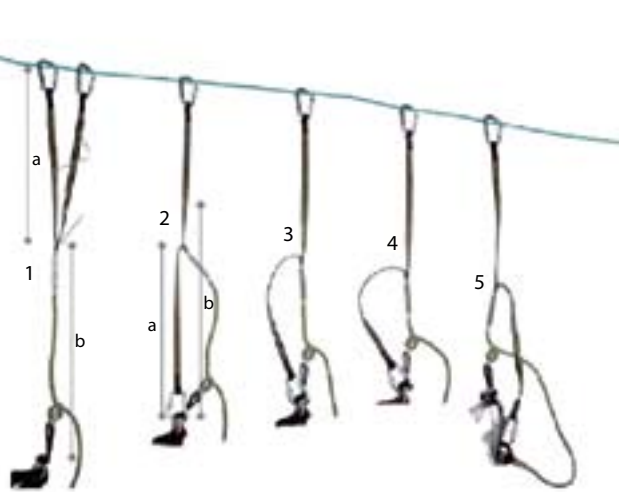
Najpreprostejši način je samovarovanje na kline ali skobe, s katerimi je opremljena pot. Vponko preprosto vpnemo v klin ali skobo, se dvignemo, višje vpnemo drugo vponko in prvo izpnemo. Vponki morata imeti dovolj velik kot odpiranja zaskočke, klini pa morajo biti obvezno zakrivljeni navzgor, da ob obremenitvi vponka ne zdrsne z njih. Čeprav samovarovalni komplet ni narejen za tako uporabo, je ta način včasih kar koristen.

Pri uporabljanju vodoravno napetih žičnih vrvi za samovarovanje smo v glavnem vpeti z enim krakom kompleta – ena vponka (pri padcu dejansko obvisimo, ni velikih obremenitev, ni nevarnosti zloma vponke ...). Vponko vpnemo v jeklenico od spodaj navzgor. S tem preprečimo, da bi ob padcu vponka z zaskočko udarila v skalo. Ko pridemo do prvega vmesnega klina, na drugo stran vpnemo prosti krak kompleta oz. drugo vponko, izpnemo prvo, jo vpnemo zraven druge (ali pa na pas) in gremo naprej. Pri tem je pomembno to, da smo ves čas vsaj z eno vponko pripeti na žično vrv!

Pri gibanju ob navpično vpeti žični vrvi vpnemo vsako vponko z druge strani, ker se lahko pri zauzavitvi zgodi, da smo na drugi strani žične vrvi in se vponki obrneta. Pri tem naj bo med dvema gibajočima se vsaj en prazen del žične vrvi med dvema klinoma, da ne bi prvi padajoči padel na drugega. Ob tem še enkrat opozorilo, da vpenjanje samo ene vponke ni tako varno, kot vpenjanje obeh,

saj pri ekstremnem padcu lahko pride do tega, da skozi zaviralno ploščico steče več vrvi, kot je dolg krak in pri tem lahko pride do pretrganja povezave krakov.

- 1: Vpetje obeh vponk na varovalno žično vrv. Pri padcu prevzameta zaviralna ploščica in zavorna vrv silo padca.
- 2: Če je nevpeti krak krajši od zavorne vrvi in je pritrjen na povezavo pasu ali v zanko, s katero je samovarovalni komplet pritrjen na pas, in če je pred zaviralno ploščico veliko zavorne vrvi, pride pri ekstremnem padcu v delitvi krakov do neugodne obremenitve šivov in potencialno do njihovega pretrganja.
- 3: Kadar zmanjšamo dolžino zavorne vrvi pred zaviralno ploščico, je pri krajših padcih dolžina zavorne vrvi, ki steče skozi zaviralno ploščico, lahko krajša od dolžine kraka in ne pride do neugodne obremenitve šivov povezave.
- 4: Samovarovalni komplet je pred dobavo običajno nastavljen tako, da je zavorna vrv vsa za zaviralno ploščico.
- 5: Kadar vponko nevpetega kraka vpnemo za zanko za opremo na plezalnem pasu in je vsa zavorna vrv za zaviralno ploščico, pride v primeru ekstremne obremenitve do odtrganja zanke za opremo, kar zmanjša nevarnost pretrganja šivov povezave trakov.
(Povzeto po OEAV 2007)

POJAV NEVARNIH SITUACIJ PRI UPORABI SAMOVAROVALNEGA KOMPLETA

- Čeprav smo samovarovani, nam nikakor ne sme zrasti samozavest. Težave na poti moramo še vedno premagovati z lastnimi močmi. Padec nikakor ne sme biti izhod v sili, saj ima lahko zaradi poškodb pri udarcih ob skale in visenju v plezalnem pasu hude posledice.
- Najnevarnejši trenutek je vsekakor na mestu, kjer je žična vrv vpeta v klin in pride do prepenjanja vponk. Zelo pomembno je, da se tu ustavimo, izberemo dobro stojišče, se z eno roko primemo

Pravilno: pripeta sta samo z enim krakom kompleta (bolje bi bilo z obema). Pri vodoravnih žičnih vrveh roka lahko potiska vponko (ne pa drži!), pri poševnih ali navpičnih žičnih vrveh pa ne.

Nepravilno: med dvema klinoma naj bo vpet le en človek in ne dva ali več! Tudi kratke hlače na zahtevnih poteh niso ravno najbolj ustrezne.

FOTO: JANI BELE

Na zavarovani poti na Gradiško Turo FOTO: OTON NAGLOST

za varovalo in šele potem začnemo prepenjanje. Kadar želimo pospešiti prepenjanje in smo vpeti samo z enim krakom kompleta, velikokrat to vponko izpnemo in jo ponovno vpnemo v žično vrv na drugi strani klina. V trenutku prepenjanja smo nevarovani, in če to delamo, ne da bi se zaustavili, znatno povečamo tveganje svojega ravnanja.

- Če je žična vrv vpeta v kline na majhnih razdaljah (včasih celo na vsake 2–3 metre; in tako je žal pri skoraj vseh zavarovanih poteh v naših gorah), se prav kmalu naveličamo stalnega izpenjanja in vpenjanja vponk. Zelo hitro začnemo uporabljati samo eno vponko, včasih celo ne vpnemo celotne dolžine žične vrvi med dvema klinoma. Pri tem držimo vponko v dlani – to pomeni, da ene roke ne moremo uporabljati pri napredovanju in že kršimo eno od osnovnih pravil gibanja po zahtevnem terenu »pravilo treh opor«.
- Številne poti v naših gorah imajo med zavarovanimi deli daljše odseke brez varoval. Če poznamo pot in vemo, da je do naslednjega zavarovanega dela kar precej nezavarovanega, je najbolje, da snamemo samovarovalni komplet. V nasprotnem primeru poskrbimo, da komplet ne bo

opletal okoli nas in da z njim ne bomo zadevali v skale. To lahko dosežemo, če prosto vrv zvijemo in povežemo z gumico ali pa kupimo tak samovarovalni komplet, ki ima prosti del vrvi v vrečki ali pa elastično spetega.

- Na žično vrv med dvema klinoma naj bo pripet samo eden.
- Z roko ne držimo vponke, saj jo itak vlečemo s kompletom za sabo. Vendar pri vodoravnih žičnih vrveh roka lahko potiska vponko, pri poševnih ali navpičnih žičnih vrveh pa ne.

ŽIVLJENJSKA DOBA SAMOVAROVALNEGA KOMPLETA

Kakor vsaka stvar ima tudi samovarovalni komplet svojo življenjsko dobo oz. dobo trajanja, v kateri je še (dovolj) varen. To življenjsko dobo poda proizvajalec in se giblje od dveh do pet let, odvisno od sestavnih elementov in proizvajalca. Seveda pa ta življenjska doba velja samo v primeru, če ni prišlo do poškodb oz. ulovitve padca. V takem primeru je potrebno poškodovani element takoj zamenjati. Življenjska doba je poleg same varnosti pomembna tudi zaradi zavarovalnice, ki bo v primeru njene prekoračitve zelo verjetno nasprotovala plačilu zavarovalnine. ●

Naš recept

✍ Matjaž Šerkezi

SIROV FONDI

Število oseb: 4

Ponev: 1

Gorilnik: 1 plinski/bencinski gorilnik in 4 čajne svečke.

Ognjišče: raje uporabite čajne svečke za enakomerno temperaturo, če je dovoljen odprt ogenj.

Ostali pribor: 6 čajnih svečk, zaščita za veter, vilica za pomakanje, oster nož in deska za rezanje, lesena žlica ali kuhalnica, skodelica za čaj.

Čas priprave: 20 minut.

Teža sestavin: okrog 200 g na osebo brez sestavin za pomakanje.

Energijska vrednost: dobra.

Vegetarijanski obrok (odvisno tudi od izbire sira in kruha).

Fondi pride do izraza na poletnih taborjenjih ali zimskih načrtovanih bivakih, kjer sedé okoli ognja uživamo ob hrani.

Novost

✍ Matjaž Šerkezi

BLACK DIAMOND LUČKA APOLLO

Black Diamond je izdelal lučko s štirimi AA alkalnimi baterijami, ki je primerna za kempiranje in branje v šotoru. Odlikuje jo prijazna, čista svetloba brez motečega bleška. Sistem dvojne- ga odboja svetlobe še dodatno poveča svetilnost. Uporabljate jo lahko skupaj s polnilcem za baterije. Opremljena je tudi z merilnikom moči baterije.

Dimenzije: 240 mm (višina v postavljenem stanju), 127 mm (višina v zloženem stanju), 75 mm (premer) in teža 220 g.

Sestavine fondija:

1/2 steklenice belega vina, 500 g ribanega sira (priporočam mešanico gaude, emmentalerja in alpsberga – poskusite z različnimi mešanici in pustite okusom prosto pot), 3 žlice koruzne moke, sol, poper, 1 žličko mletega muškarnega oreščka.

Kaj vse lahko pomakamo v sir:

mlad kuhan krompir, rezine jabolok, paradižnik češnjevcev, kocke kruha – skratka vse, kar nam je všeč v kombinaciji s sirom.

Priprava:

Če uporabimo krompir, ga predhodno skuhamo. Prav tako pripravimo ostale sestavine za pomakanje in jih narežemo na majhne kocke.

V posodi segrejemo vino in med mešanjem počasi dodajamo sir in ga stopimo do gladke mase. V skodelici zmešamo koruzno moko z nekaj vina v gladko maso in jo med mešanjem počasi vlivamo k raztopljenemu siru. Solimo in popramo po okusu. Ravno tako po okusu dodamo muškarni orešček.

Serviranje:

Fondi postavimo na 4 kline, ki smo jih predhodno zabili v podlago. Pod posodo prižgemo čajne svečke in vse skupaj zaščitimo pred vetrom.

Pri lupljenju surovega krompirja imamo približno 20 % odpadka, pri lupljenju kuhanega je odpadka manj, približno 10 %.

Nasveti:

Pri kombiniranju vina in sirov velja načelo; čim ostrejši so siri, lažje naj bo vino.

K fondiju najpogosteje ponudimo vino, ki je tudi osnova sirove kreme. Poznavalci fondija zraven uživajo ob vročem, nesladkanem čaju.

Predor

Vršič bo še naprej zaprt

✍ Dušan Škodič

Je že tako, da je čas najboljši zdravilec za vse težave in pri tem menda ni nobenih izjem. Ljudska modrost bo že vedela, sicer se ne bi zgodilo to, kar bom sedaj opisal. Tako sem vsaj slišal. Iz zanesljivih virov, kajpak.

Kdo ne pozna pripovedke o Zlatorogu, ki je nekoč davno zapustil svet pod Triglavom, potem ko sta ga tako zelo razočarala človeška rasa in njen pohlep po plehkkih vrednotah? Po domače povedano, mu je počil film in silovito se je znesel nad dolino Sedmerih jezer. Preoral jo je s svojimi močnimi rogovi in nam zapustil današnji visokogorski kras. Odtlej je iz zeleno modrih jezer

odteklo že mnogo vode v Bohinj in tudi Soča, ki je naplavila truplo nesrečnega trentarskega lovca, je že zdavnaj sprala sramoto v Tržaški zaliv, kjer si je ta odsihmal našla prav prijetno gnezdece. Ljudje so preorano Jezersko dolino kljub vsemu vzljubili, še več, dodelili so ji status narodnega parka. Le tako bi jo lahko obvarovali pred tistimi, ki jim v očeh še vedno tli iskra večne človeške zaslepljenosti in pohlepa. Zlatoroga je nekega dne spretelo in postalo mu je žal. Pomislil je, da ljudi ne more soditi le po posameznikih in da bi bil že čas, da pozabi na stare zamere, kajti poznal je naravo ljudi in vedel, da je »meso« šibko. Utrnila se mu je

solza, ko se je spomnil tistih, s katerimi je nekoč živel v medsebojnem spoštovanju, in se odločil, da bo skušal to ob prvi priložnosti popraviti. Počakal je na primeren čas, ko si je lahko vzel nekaj dni le za svoje opravke. Še najprimernejši so se mu zdeli prvomajski prazniki. Takrat so imele bele koze že dovolj sveže paše, bele žene pa kot običajno kolektivni dopust ...

ZLATOROG NA VRŠIČU

Sonce je neusmiljeno pripekalo in belo, pomladnega sonca nevajeno čelo ga je že nesramno srbelo, ko je popotnik prisopihal na Vršič. Tam se je začudeno oziral okoli sebe. Vse je bilo čisto drugače kot takrat, ko je bil zadnjič na tem mestu. Včasih je sem vodila le steza, sedaj pa je bila čez prelaz speljana cesta, po kateri bi lahko naenkrat vozili trije vozovi z vpregami, eden poleg drugega. Toda nikjer ni bilo videti vpreg in vozovi so postali skoraj dvakrat širši. Stali so nižje, pod prelazom, saj na drugo stran niso mogli. Nekaj lučajev ceste je bilo namreč pod snegom in nihče ni tvegaj, da bi v njem nasedel in obstal.

Seveda je sedaj že vsakemu bralcu jasno, da v tem primeru ni šlo za navadnega obiskovalca. Zlatorog je torej že prebolel zamero do ljudi, ni pa bil prepričan, kako so ljudje preboleli njega. Na ušesa mu je prišlo, da je pripoved o njegovem besnenju pod Triglavom še vedno živa in da je njegova slika nalepljena celo na pivskih steklenicah. Ni maral tvegati, da bi ga takoj prepoznali, saj bi ga lahko oblasti preganjale kot vsakega delinkventa, ki v parku pijan razbije nekaj steklenic. Zato se je raje spremenil v človeka in se peš odpravil čez Vršič v Trento, da bi na svoje oči preveril, kako živijo ljudje, ki se jim je nekoč odrekel.

Tudi na drugi strani prelaza je bilo videti veliko tistih čudnih prevoznih sredstev. Vsa so obstala pred slab meter debelo plastjo južnega snega. Na vrhu pa je bila gneča, kakršne tam ni bil vajen. Stopil je bližje, da bi ugotovil, kaj se dogaja, in imel je kaj videti. Njegovo prodorno oko je takoj prepoznalo potomce Trentarjev in Zgornjesavcev, ki so se v vročem pomladnem soncu z lopatami trudili odmetati sneg s cestišča. Resnici na ljubo, tistih iz Zgornjesavske doline je bilo bolj malo z lopatami, še največ jih je prišlo zaradi radovednosti, saj kjer se zbere veliko ljudi, nikoli ni dolgčas. Zlatorog, spremenjen v tujca, jih je opazoval in zasmilili so se mu Trentarji. Čeprav so bili videti dobre volje, ker so se med težkim delom pridno krepčali s pijačo, se je poznalo, da jih težak sneg pošteno zdeluje. Nemudoma je uvidel, da se mu je ponudila sijajna

Vršič s Prisojnikom FOTO: OTON NAGLOST

priložnost za pravno dejanje z ljudmi, ki po srcu niso bili slabi. Od nekdanj so se spoprijemali s svojo revščino, mednje pa so občasno zašli laški trgovci, ki so jim mešali pamet z lažnimi obljubami o bogastvu in lahkem življenju ter se nato naslajali nad njihovo preprosto naivnostjo. Postalo mu je jasno, da je bila prav naravna zaprtost doline v največji meri kriva za to, in kdo drug, če ne on, bi jim lahko pomagal v želji, da se povežejo s Savsko dolino, kjer so jim bili ljudje bližji od laških zapeljivcev.

Pomešal se je v gnečo, kar ni bilo težko, saj je bilo na pretek rujne kapljice, ki je močila grla in tajala zadržke. Pogovarjal se je z domačini z obeh strani Vršiča in kmalu dojel, da si večina želi predora, ki bi tudi pozimi povezoval obe dolini. Vedel je, da bi jim s svojo silno močjo, ki je lahko podirala hribe in orala po skalah kakor po zelenjavnem vrtničku, brez težav ustregel. A ni se jim hotel razkriti, preden bi mu zaupali, kaj bi jim bilo najbolj po godu.

KOD NAJ GRE?

»Kje pa bi bilo najprimerneje, da bi predor prebodel goré?« je vprašal na glas, potem ko so ga že skoraj vzeli za svojega.

»Nekateri menijo, da le dva ovinka nižje. To bi najmanj stalo, ampak bila bi slaba rešitev, saj bi se prevoznost le malo podaljšala. Mi pa jo potrebujemo skozi vse leto, kot so to našim očetom nekoč že obljubljali laški trgovci,« je dobil odgovor. Zlatorog je zaupal v svoje sposobnosti, zato je vztrajal: »Kaj pa, če bi bilo zlatnikov za gradnjo neomejeno? Kje bi ga pa potem hoteli imeti?« je spraševal. Ljudje so se smeje spogledovali med seboj, ker se je tujec tako smešno izražal o proračunu, a neki Trentar mu je prav hitro odgovoril:

»Kaj bi komplicirali! Spodaj Na Logu bi zavrtali v skale in pod prvim ovinkom pri Eriki bi pogledali na svetlo.«

»Hohohoho,« se je zdaj gromoglasno zasmel eden od Kranjskogorcev. »Na vaši strani se vendar kar naprej nekaj podira. Če bi plaz zasul Sočo pri Logu, bi skozi predor poplavelo celo Kranjsko Goro. Tam spodaj ga že ne bodo vrtali!«

Tujec se še kar ni dal.

»Kaj pa, če bi ga speljali iz doline Zadnjice in skozi Vrata v Mojstrano?«

Sedaj je šele dregnil v osje gnezdo. Dva prisotna Mojstrančana sta sicer od daleč kimala, ampak Kranjskogorci so takoj poskočili, da bi potem žičnice rjavele, ker bi jim turistični tok presmerili tik pred nosom. Strinjali pa bi se načeloma s predorom iz Loga pod Mangartom v Tamar,

vendar to nenadoma ni bilo po godu navzočim Ratečanom. Primorska odjuga, ki bi vlekla skozenj, bi jim gotovo stopila ves sneg na skakalnicah, ki so jih vsako leto z veliko muko pripravili za svetovni pokal v poletih. Skozi Tamar, nikoli!

Iz ozadja se je oglasil še možicelj, ki se je sicer držal nekoliko bolj zadaj:

»Še najboljš bi b'lo, če bi izvrtali predor med Jesenicami in Bovcem. Iz Lublane bi bil pod Kaninom v eni uri.« Vsi prisotni so ob tem samo zamahnili z roko.

Zlatorog je po malem obupaval: »Potem pa res ne vem, kdo bi sploh lahko rešil vaš problem. Ostane samo še možnost, da bi vrtali od Bohinjskega jezera in pod Komno, v Lepeno. Kranjska Gora ne bi bila poplavno ogrožena, sneg na skakalnicah bi obstal, pa tudi previsoko ne bi bil speljan, zato bi bil predor prevozen skozi vse leto.«

POMOČ JE IZGINILA

Nastala je tišina. Obrazi, že nekoliko zaripli od kapljice in vnete, a prijateljske razprave, so se spogledali. Trentarji in Zgornjesavci so imeli nek svojevrsten odnos. Polovica Trentarjev, ki se je rodila v toplih mesecih leta, je ugledala luč sveta na gorenjskih Jesenicah. Druga polovica, ki jo je to doletelo v zimskem času, ko je bil Vršič zaprt, pa v goriški porodnišnici. Zato jih je bilo pol bolj navezanih na Gorenjsko, ostali pa na Primorsko. Ampak s tem so se sprijaznili in čeprav so se med seboj prav radi spričkali, je bilo to sprejemljivo kakor med sorodniki. Da pa bi se sedaj nekdo pritepel sem in jih vsiljeval Bohinjcem? Ne, to pa že ne bo šlo! Bohinjci naj kar imajo svoje krave, Trentarji svoje ovce, Zgornjesavci svoje žičnice in skakalnice, Ljubljančani pa svoje neumne ideje! Ne potrebujejo prav nobenih pamentnjakovičev, da bi jim razdirali ustaljeni vsakdan in težave, katerih so bili od nekdanj vajeni, nadomeščali z novimi. Grozeče so začeli gledati tujca, ki pa je med tem že dojel, da tudi pomoč, ki pade človeku z neba, ne pade vedno na hvaležna tla. Počasi in korakoma se je pričel umikati, vse dokler se dva ali trije najbolj razgreti niso pognali proti njemu. Tedaj se je urno obrnil in stekel navzgor, po poti mimo planinskega doma in poniknil v bohotno ruševje. Možje so se zaman podili za njim, saj so bili mnogo krajše sape kakor urni tujec. Ko so prvi od njih dosegli vrh vzpetine, bežčega ni bilo več nikjer na spregled. Opazili so le velikega splašenega gamsa, ki si je z dolgimi skoki utiral pot po policah napihane ga snega v Prisojniku. In kmalu jim je tudi ta izginil izpred oči. ●

Odkup Okrešlja

So v ozadju bili res naravovarstveni motivi?

✍️ Tomaž Poličnik

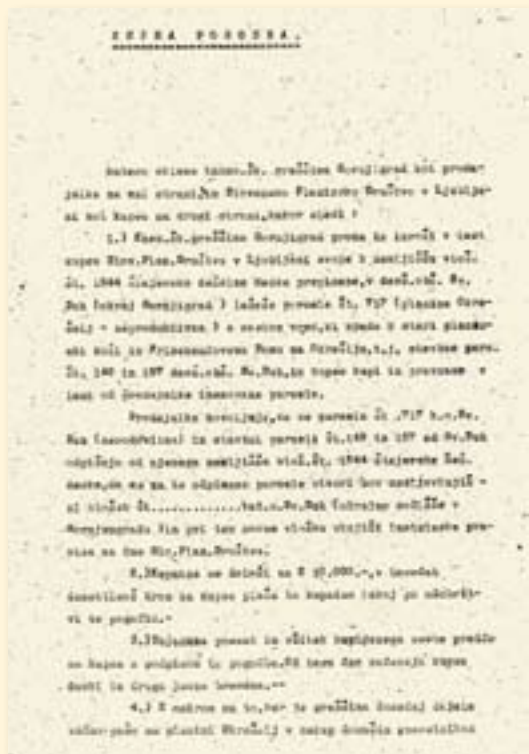
Frischaufov dom na Okrešlju

Leta 1931 je Savinjska podružnica Slovenskega planinskega društva (v nadaljevanju SPD) odkupila območje Okrešlja v Logarski dolini. Ozemlje naj bi bilo odkupljeno za namen varstva narave, saj se pozneje kažejo prizadevanja za ustanovitev narodnega parka Logarska dolina-Okrešelj (Peterlin, 1994). Vendar pa dokumentacija kaže, da so bili prvotni motivi za odkup Okrešlja drugačni.

Logarska dolina je ena izmed treh ledeniških dolin (Robanov kot, Logarska dolina, Matkov kot), ki ležijo v severovzhodnem predelu Kamniško-Savinjskih Alp. Obkrožajo jo mogočni vrhovi, ki se dvigujejo nad 2000 m. Na koncu doline, nekaj več kot pol ure hoda naprej od slapa Rinke, se nahaja Okrešelj. Okrešelj je ledeniška amfiteatralna krnica pod strmimi stenami Turske gore, Rink, Križa in Mrzle gore. Zaradi lepote in neokrnjenosti narave so že kmalu po 1. svetovni vojni začeli razmišljati

o zavarovanju območja Kamniško-Savinjskih Alp. Leta 1987 je občina Mozirje zaradi naravnih lepot zavarovala Logarsko dolino kot krajinski park, ki obsega 24 km². Istega leta je bil poleg Logarske doline kot krajinski park zavarovan tudi Robanov kot.

Za boljše razumevanje se je na začetku potrebno ozreti še nekoliko nazaj, na konec 19. stoletja. V tistem času se je na Slovenskem čutil močan pritisk nemških krogov tako na socialnem kot tudi na kulturnem področju. Planinstvo pri tem ni bilo izjema. Table in kažipoti so bili v nemščini, planinske kočje so bile v lasti Nemcev oz. Nemškega in avstrijskega alpskega združenja (DÖAV – Deutscher und Österreichischer Alpen Verein). Območje Kamniško-Savinjskih Alp je dajalo občutek nemške zemlje. Vendar so Slovenci v gorah videli simbol narodnostne identitete, ki jo je potrebno braniti. V takšnem ozračju je bilo 27. februarja

Kupna pogodba iz leta 1921

1893 v Ljubljani ustanovljeno Slovensko planinsko društvo (v nadaljevanju SPD). Pol leta kasneje, 28. avgusta 1893, mu je sledila ustanovitev Savinjske podružnice SPD v Mozirju, katere glavni ustanovitelj je bil Franc Kocbek. Ena izmed ključnih nalog društva in podružnice je bila poleg markiranja ter urejanja planinskih poti tudi obramba simbola slovenstva – slovenske gore.

TEŽNJE SAVINJSKE PODRUŽNICE SPD

Okrešelj je imel zato za Savinjsko podružnico velik pomen. Člani podružnice so že od same

ustanovitve želeli zgraditi kočo na Okrešlju, kjer pa je že od leta 1876 stala nemška kočica. V tistem obdobju je bilo zemljišče Okrešlja v lasti nadškofijskega veleposestva v Gornjem Gradu. Leta 1894 je Savinjska podružnica na naslov nadškofijskega veleposestva v Gornjem Gradu poslala prošnjo za izgradnjo kočice. Prošnjo je takratni oskrbnik Hofbauer zavrnil. Janko Orožen je v knjigi Zgodovina planinskega društva Celje zapisal, da »kupiti sveta sicer ni bilo mogoče, ker je bilo škofijstvo mnenja, da ga ne sme prodajati. Podružnica se je torej morala odločiti, da si vzame potreben svet samo v kratkoročni ponavljajoči se najem.«¹

Pet let kasneje, leta 1899, je podružnici s pomočjo krovne organizacije SPD v Ljubljani uspelo doseči najem zemljišča, kjer so še isto leto postavili delavsko kočico. Leta 1907 je tako slovensko delavsko kočico kot nemško kočico porušil snežni plaz, kar so člani Savinjske podružnice znali izkoristiti. Leto kasneje so na najetem zemljišču zgradili

¹ Zgodovina planinskega društva Celje, J. Orožen, 1963: 30

Kupna pogodba iz leta 1931

in odprli planinsko postojanko, ki so jo poimenovali Frischaufov dom na Okrešlju.

Težnje Savinjske podružnice, da bi pridobila ozemlja, kjer so stale nemške koč, v slovenske roke, se kažejo v odkupih, ki jih je podružnica izvajala na področju Logarske doline že pred 1. svetovno vojno. Orožen zapiše: »Zavedajoč se svoje velike dolžnosti v Logarski dolini je leta 1894 Savinjska podružnica kupila od Janeza Piskernika 2 orala zemljišča, na katerem je bilo tudi nemško zavetišče.«² Savinjska podružnica je na poti z Ojstrice preko Klemenškove planine v Logarsko dolino »vmes želela zgraditi majhno vmesno koč, nato pa večjo planinsko postojanko, ki naj bi nosila Frischaufovo ime.«³ V ta namen je podružnica pod Ojstrico leta 1903 kupila 600 m² planine. Zaradi pomanjkanja sredstev do uresničitve ideje o izgradnji postojanke takrat ni prišlo, zaradi začetka 1. svetovne vojne pa so se prizadevanja podružnice glede Okrešlja nekoliko umaknila v ozadje.

² Zgodovina planinskega društva Celje, J. Orožen, 1963: 32

³ Zgodovina planinskega društva Celje, J. Orožen, 1963: 27

KUPNA POGODBA LETA 1921

V Nadškofijskem arhivu v Ljubljani sem odkril kupno pogodbo za odkup Okrešlja, ki je bila datirana z letom 1921. Po koncu 1. svetovne vojne je Savinjska podružnica s pomočjo krovne organizacije, SPD v Ljubljani, podpisala pogodbo za odkup območja Okrešlja. 29. julija 1921 so pogodbo podpisali načelnik Fran Tominšek in tajnik Pavel Kunaver za SPD ter škof dr. Anton Bonaventura Jeglič za Ljubljansko škofijo.

V 1. točki kupne pogodbe je določeno, da knezoškofijska graščina v Gornjem Gradu proda Slovenskemu planinskemu društvu v Ljubljani »svoje k zemljišču vlož. št. 1544 štajerske deželne deske predpisane, v davčni občini Sv. Duh (okraj Gornjigrad) ležeče parcele št. 717 (planina Okrešelj – neproduktivna) s svetom vred, ki spada k stari planinski koči in Frischaufovemu domu na Okrešlju, tj. stavbne parcele št. 149 in 157 davčna občina Sv. Duh, in kupec kupi in prevzame v last od prodajalke imenovane parcele.«⁴ Pogoj za sklenitev kupne

⁴ Kupna pogodba, 29. julij 1921

pogodbe je bil tudi, da SPD še naprej daje v najem pašo posestnikom, ki so že pasli na tej planini.

Vendar vse ni šlo tako tekoče. Kupno pogodbo je Stolni kapitelj zavrnil z razlogom, da se še ne ve, kako bo potekalo izvajanje agrarne reforme oz. kako bo agrarna reforma vplivala na cerkvene veleposesti. Agrarna zakonodaja po 1. svetovni vojni namreč ni omenjala veleposesti, ki jo je imela v lasti Cerkev. Namen agrarne reforme je bil odpraviti oblike zemljiškoposestnih odnosov, ki so nastali po letu 1848 iz zemljiške odveze. Površina zemljišča, ki je bila nad zemljiškim maksimumom, je bila razlaščena, vendar se ni razdelila v zasebno last, ampak v zakup. Pomanjkanje zainteresiranosti za izvajanje agrarne reforme kaže dejstvo, da je nova oblast po 1. svetovni vojni z obljubami o agrarni reformi želela pomiriti

nezadovoljno kmečko ljudstvo. Obljube so bile zgolj sredstvo za pomiritev razmer in pridobivanje volilnih glasov. Leto zatem, 2. avgusta 1922, je SPD ponovno zaprosila Stolni kapitelj za odobritev kupne pogodbe za nakup Okrešlja z zagotovilom, da so pri glavnem referentu ministrstva za agrarno reformo dobili informacijo, da kupna pogodba ne bo imela nobenega škodljivega vpliva pri izvršitvi agrarne reforme. Predlagali so, da se dopiše klavzula, s katero bi zagotovili, da se pri izvršitvi agrarne reforme ta parcela ne sme vračunavati v maksimum graščine. Vendar pa se Stolni kapitelj na to prošnjo ni odzval.

KUPNA POGODBA LETA 1931

Po skoraj desetih letih, ko so bile nejasnosti glede izvajanja agrarne reforme odpravljene, so 12.

Gore nad Okrešljem FOTO: STANE SKRJANEC

aprila 1931 ponovno sestavili kupno pogodbo za odkup območja Okrešlja. Ljubljanska nadškofija jo je podpisala 29. aprila 1931. Pogodbo sta podpisala Fran Tiller, tedanji načelnik Savinjske podružnice, in škof dr. Gregorij Rožman. Overovil jo je Mate Hafner, notar v Ljubljani. S sklenitvijo pogodbe in overovitvijo notarja pa nakup še ni bil zaključen. Pogodbo je 7. septembra 1931 odobrilo kmetijsko ministrstvo v Beogradu, 22. decembra 1931 jo je potrdil Stolni kapitelj v Ljubljani, 29. februarja 1932 Davčna uprava v Gornjem Gradu, 30. maja 1932 Pravosodno ministrstvo Kraljevine Jugoslavije in šele več kot leto po podpisu, 10. junija 1932, Kraljevska banska uprava Dravske banovine. Tako je Savinjska podružnica dobila v last ozemlje, ki ga je pozneje namenila varstvu narave.

Do leta 1938 zakonodaje na področju zavarovanj širših območij ni bilo. Šele takrat je izšla uredba o narodnih parkih, ki je spodbudila zamisel o ustanovitvi narodnega parka Logarska dolina-Okrešelj. Savinjska podružnica je leto po sprejetju uredbe o narodnih parkih, 30. novembra 1940, na naslov Kraljevske banske uprave Dravske banovine poslala predlog o razglasitvi Narodnega parka Logarska dolina-Okrešelj. Šumarski odsek je s predlogom seznanil tudi odsek za varstvo prirode pri Prirodoslovnem društvu v Ljubljani in sporočil, da se bo predlog obravnaval na seji banovskega odbora za zaščito prirode skupaj s predlogom imenovanja območja Doline Triglavskih jezer za narodni park na naslednji seji, ki se naj bi sklicala v prihodnjem mesecu ali dveh. Vse je že kazalo, da bo prišlo do imenovanja območja na Okrešlju v Narodni park Logarska dolina-Okrešelj v zelo kratkem času, zato je Savinjska podružnica SPD že dala narediti emajlirane modre table z belim napisom »Narodni park Logarska dolina-Okrešelj. Ščitite rastlinstvo in živalstvo!« (Peterlin, 1994). Komaj nekaj mesecev po oddanem predlogu o zavarovanju in prejetem odgovoru banskega odbora, da bodo predlog obravnavali na prihodnji seji, se je začela 2. svetovna vojna. Seje banskega odbora za zaščito prirode ni bilo in tako do zavarovanja območja na Okrešlju z nazivom narodni park Logarska dolina-Okrešelj nikoli ni prišlo.

SLOVENSKA ZEMLJA, SLOVENSKE GORE!

Do sedaj je bilo znano, da je v letu 1931 Savinjska podružnica SPD izvedla odkup območja Okrešlja. Prizadevanja za ureditev naravnega parka in kasneje predlog za njegovo imenovanje so kazali, da je bil že sam odkup izveden s tem namenom. Vendar pa je novejša raziskava pokazala, da prvotni motiv odkupa ni bil naravovarstven, ampak narodnosten. To se kaže tudi v odkupih zemljišč, ki jih je Savinjska podružnica izvajala v Logarski dolini pred 1. svetovno vojno. S tem je želela ohraniti lastništvo slovenske zemlje v slovenskih rokah.

SLOVSTVO:

Orožen J. 1963. Zgodovina Planinskega društva Celje. Tipkopis: 110 str.

Peterlin S. 1994. Narodni park Logarska dolina-Okrešelj: nekaj dokumentiranih drobcev iz let 1931–1932. V: Mohorjev koledar. 1994. Celje, Mohorjeva družba: 43–45. ◉

Alpe – kot jih vidijo ptice

✍ in 📷 Matevž Lenarčič

Triletni mednarodni projekt *Alpe – kot jih vidijo ptice*, ki poteka v organizaciji PANALP www.panalp.net in pod pokroviteljstvom Unesca, se končuje letošnjega aprila z izdajo velike monografije in s postavitvijo prve potujoče razstave na prostem na Jakopičevem sprehajališču v Ljubljani. Pri projektu je sodelovalo 20 mednarodno uveljavljenih strokovnjakov, ki so osvetlili dogajanja v alpskem prostoru iz različnih zornih kotov. Koordinator in avtor nosilnega teksta je Janez Bizjak, uvodničar pa svetovna alpinistična legenda Sir Chris Bonington.

FOTOGRAFIRANJE ALP IZ ZRAKA

Alpe so čudovita veriga gora, ki je sicer nastala zaradi tektonske aktivnosti zemlje in se izoblikovala z delovanjem klimatskih dejavnikov, vendar so jim naseljenci in obiskovalci dodali tudi kulturno in duhovno dimenzijo. Prostor neskončnega števila vrhov, globokih dolin in sotesk, jezer in naselij, ledenikov in pašnikov, favne in flore, divjine in kulturne krajine lahko dojamemo kot celoto le s položaja, s katerega pogled objame vse skupaj in hkrati zazna podrobnosti. Takšno doživetje je mogoče le

iz lahkega letala, ki čuti vsak premik vzgornika in je tako počasno, da pogledu ne uidejo plezalci na grebenih, hkrati pa dovolj hitro, da v enem zamahu preleti 1200 km med Monakom in Dunajem. Spoznanje, da se na gore vzpenjajo ljudje različnih dolin, različnih barv in preteklosti zgolj zato, da doživljajo podobne stvari, daje odnosu do navidezno mrtve kamnite pokrajine dodatno vrednost. Pogled iz zraka odkriva, da alpski ekosistem sestavljajo tako ljudje, ki so prostor oblikovali z zavedanjem o odvisnosti od narave, kot tudi ljudje, ki so si v hlastanju za dobičkom podredili tisočletne zakonitosti prostora. Iz zraka se vidi tudi to, da so soteske Verdone v Franciji, ledeniki Mont Blanca, granitne stene Bregaglia, baročni grebeni Dolomitov in svetle apneniške stene Julijcev naravni biseri istega prostora, ki ga je treba za vsako ceno obvarovati pred agresivno izrabo in ohraniti tudi bodočim rodovom.

LETALO PIPISTREL SINUS 912

Za fotografiranje iz zraka potrebujemo letalno napravo, ki nas dvigne na zeleno višino, in položaj, primeren za dober posnetek. V goratih področjih

Bernske Alpe, v ospredju severna stena Eigerja

je izbor takšnih naprav omejen zaradi velikih višin, močnih vetrov, vremenskih težav, dolgih razdalj in omejenih možnosti za pristanek. Najpreprostejše je snemanje iz dovolj močnega helikopterja, ki se lahko vzpne na primerno višino, vendar je takšen način ekološko zelo vprašljiv, finančno izjemno drag in logistično težko izvedljiv v treh letih.

Fotografski del projekta smo izpeljali z enim lahkim letalom in enim pilotom, ki je bil hkrati tudi fotograf in organizator. Ekološko ultralahko motorno-jadralno letalo Pipistrel Sinus 912 se je izkazalo kot zelo primerna letalna naprava predvsem zaradi velikega razpona hitrosti (60–220 km/h), majhne porabe goriva ter ne prevelikih emisij in hrupa. Poleg tega doseže višino 6000 m, v zraku pa je lahko več kot 15 ur brez pristanka. Vse to omogočata moderna aerodinamična oblika in ekonomičen, zgolj 80 KM močan motor.

Seveda je letenje s tako lahkim letalom v slabih vremenskih razmerah veliko bolj zahtevno. Bolj je občutljivo na dogajanje v atmosferi. Let v močni termiki ali zavetrnih zračnih vrtincih (rotorjih) je zelo neprijeten, fotografiranje pa močno

oteženo. Tudi izolacija in ogrevanje kabine v polarnih zimskih temperaturah ne zagotavljata pretiranega udobja. Predpisani instrumenti ne zadoščajo za varno letenje v razmerah, ko je pilot zaradi slabe vidljivosti popolnoma odvisen od instrumentov. Letenje s takšnim letalom zahteva veliko mero ponižnosti do naravnih elementov ter poznavanje okolja in vremena.

V ugodnih razmerah pa je tako letenje prvovrstni užitek.

VREME

Zaradi razgibane konfiguracije, geografske lege med Sredozemskim morjem in celinsko Evropo ter razporeditve zračnih mas je vreme v Alpah izredno pestro in težko predvidljivo. Širšim vremenskim dejavnikom se pridružujejo lokalni pojavi, ki dodatno zapletajo dogajanje v atmosferi.

Gorsko letenje je posebna in zahtevna vrst pilotiranja. V hribih se »dela« vreme hitreje in močneje. Različne kamnine, doline in planote se različno segrevajo, kar povzroča zapletene termične vzorce, vlaga jezerskih dolin ali frontalnih motenj se kondenzira na hladnih vrhovih, enakomerni tokovi vetra se v gorah spremenijo v zmešnjavo zračnih vrtincev, zračne mase se spuščajo, dvigajo, njihova hitrost se v ozkih dolinah in škrbinah nenormalno povečuje. Spuščajoče se zračne mase na zavetrni strani grebena hitro presežejo sposobnost vzpenjanja letala, ki kljub polni moči brezupno tone v globino. Možnosti zasilnih pristankov zaradi odpovedi motorja ali vremenskih težav je v gorah bistveno manj, pa še tiste redke grenijo zapleteni tokovi zračnih mas v ozkih dolinah.

PRIPRAVA POLETA

S Sinusom je mogoče vso alpsko verigo preleteti v dobrih 5 urah. Vendar je na poti toliko čudovitih gora, razbrazdanih ledenikov, temačnih sotesk, jezer in planin, da se tistih 5 ur zlahka podaljša na 500, če jih želimo podrobneje spoznati. Stotine vrhov, grebenov, silhuet se staplja v neskončnost. Značilne oblike, znane iz žabje perspektive, se kažejo v povsem novi, neprepoznavni luči. Vrhovi so nižji, stene drugačne, grebeni se povezujejo drugje in zamegljujejo orientacijo.

Za vsak polet so bile potrebne natančne priprave, ki so zajemale geografski študij prostora, izbiro lokacij snemanja, izdelavo načrta letenja, pripravo letala in fotografske opreme, študij vremenskih razmer in svetlobnih posebnosti posameznih objektov. Načrt letenja je moral upoštevati vsa pravila

Matterhorn z zahoda; desno Dent d'Herens, v ozadju Monte Rosa.

različnih kontroliranih prostorov v »alpskih« državah in dnevne omejitve NOTAM (*notice to airman*).

Uspešnost poleta je bila torej odvisna od številnih dejavnikov. Enočlanska posadka je bila velika prednost, saj ni bilo treba dodatno časovno usklajevati terminov sopotnikov.

Kljub temu da letalo minimalno posega v naravni prostor, smo pridobili dovoljenja nekaterih narodnih parkov, kjer je bilo potrebno snemanje znotraj njihovih meja pod dovoljeno višino.

Na letalu so bile vedno letalske karte VFR (*visual flight rules*), ki so omogočale varno letenje in komunikacijo s kontrolami letenja. Poleg njih še številne karte, ki so podrobneje geografsko prikazovale posamezna področja ter omogočale natančno orientacijo in prepoznavanje objektov snemanja. Navigacija se je opravljala z GPS-napravo, s katero je bil povezan tudi fotoaparatus, ki je za vsak posnetek zabeležil natančne koordinate in višino.

Ker so bile najvišje gore posnete z višine blizu 6000 m, včasih pa je bilo treba zaradi slabega vremena leteti visoko nad strnjanim oblačnim slojem, ki je pokrival najvišje vrhove, je bila na letalu tudi oprema z dodatnim kisikom. Težave s pomanjkanjem kisika se lahko zaradi hitre spremembe višine pojavijo že nad 4000 metri.

Obvezna oprema letala so bili tudi šotor, topla oblačila in oprema za preživetje v primeru zasilnega pristanka na negostoljubnem terenu.

FOTOGRAFIJA

Letalska fotografija zahteva tudi zanesljivo in kvalitetno opremo. Prizori se vrstijo izjemno hitro, zato so potrebni trenutne reakcije in izbira kompozicije ter veliko število posnetkov. Vse fotografije za projekt *Alpe – kot jih vidijo ptice* so bile narejene s profesionalnimi Nikonovimi digitalnimi visokoresolucijskimi aparati serij D2 in D3 ter z Nikonovo kvalitetno optiko. Ker steklo na letalu bistveno zmanjša kvaliteto posnetka, je bilo vedno fotografirano skozi odprto okno. Nekateri prizori so bili ponovljeni v različnih letnih časih in različnih svetlobnih razmerah.

Za dobro fotografijo je vrsta svetlobe bistvenega pomena. V trdi dnevni svetlobi so si vsi hribovi zelo podobni. Šele posebni trenutki, zjutraj in zvečer, s toplimi barvami in mehкими prehodi v sence, ali svetloba različnih vremenskih dogajanj dajejo goram njihovo posebno podobo. Običajen letalski dan se je zato skoraj vedno pričel daleč pred sončnim vzhodom in končal s spuščajočo se temo.

Ob koncu fotografsko-letalnega dne je bilo v povprečju posnetih okrog 3000 novih fotografij. To

Najdaljši evropski ledenik Aletschgletcher

je velika količina podatkov, ki je bila že med letom prenesena s spominskih kartic v fotoaparatu na prenosni trdi disk. V treh letih je bilo posnetih več kot 100 000 tehnično brezhibnih posnetkov.

Fotografije so bile izbrane na podlagi več kriterijev: tematska ustreznost glede na sporočilnost knjige; primerna razpršenost fotografij z vsega alpskega prostora; prikaz različnih pokrajinskih značilnosti; prikaz gora s posebno zgodovinsko, kulturno identiteto; prikaz značilnih naselij, jezer, rek, dolin, geomorfoloških posebnosti; barvna ustreznost in pestrost; tehnična ustreznost za velike povečave.

Včasih je bilo zelo težko prepoznati nekatere manj znane vrhove. Ključnega pomena so bile koordinate z višino, ki so zapisane v vsakem posnetku (*exif*) s povezavo fotoaparata in GPS. Koordinate so bile vnesene v internetni program Google Earth, ki je omogočil natančno določitev mesta in smeri snemanja. Posamezni vrhovi so bili nato določeni s pomočjo primerjalnih fotografij iz literature in z interneta. Vse podatke je še dodatno preverila ekspertna skupina projekta *Alpe – kot jih vidijo ptice*.

VPLIV PROJEKTA NA EKOLOGIJO

Statistika letenja: 346 ur letenja, od tega 12 jadralskih brez motorja; preletenih okrog 61 000 km;

porabljenih približno 3400 litrov neosvinčene avtomobilskega goriva 95; največja nadmorska višina letenja 5975 m; najmanjša nadmorska višina letenja 100 m; izpust CO₂ ocenjen na 7000 kg; vpliv hrupa: 300 m od letala 32 dBA (normalna 55-odstotna obremenitev motorja med letom).

Poraba goriva je vsaj 20-krat manjša kot pri povprečnem helikopterju, hrup in izpušni plini pa so že na razdalji 500 m od letala zanemarljivi. Pipistrel Sinus 912 je eno redkih letal s švicarskim certifikatom Ecolight. Letalo je narejeno v tovarni Pipistrel, ki je s sončno elektrarno energetsko avtonomna in letno prihrani 180 600 kg izpusta CO₂. Za ves projekt je letalo izpustilo v zrak približno 7000 kg CO₂ (količina približno ustreza enoletnemu izpustu avtomobila poslovneža), ki ga lahko letno absorbira približno 300 povprečnih, zdravih dreves. V treh letih ni nikoli prišlo do bližnjega srečanja s ptiči, nikoli ni bil let tako nizek, da bi lahko preplašil divjad ali obiskovalce.

Vse to je omogočalo, da je prisotnost letala le malo vplivala na občutljivi alpski ekosistem.

Prepričani smo, da bo pozitiven učinek projekta v obliki promocije sonaravnega razvoja Alp večkrat presegel neposredne negativne posledice, ki smo jih pri tem povzročili občutljivemu alpskemu okolju.

Po zimskih gorah

✍ in 📷 Edo Krnič

JALOVČEV OZEBNIK

Tine Mihelič, legenda slovenskih gora, avtor odličnih gorskih vodnikov, bi za to najino turo dejal, da je bila veličastna, romantična. Vreme odlično, družba tudi, prva najina resnejša zimska tura, razmere fantastične ...

Ne spomnim se natančno, kdo se je tega domislil, toda smuči, pancerce, dereze in drugo kramo sva navezala na nahrbtnika, si naredila tekaške smuči in se odkobacala proti Tamarju. V koči sva

naročila čaj in že zagledala Žiga, kako jo ubira naprej. Kazalo je, da z njim ne bo počitka. Nad gozdno mejo se začne meni tako ljuba "divjina". Močno se je udiralo, zato smo združili moči z dvema planincema in se menjavali v gaženju. Malo pred vstopom v ozebnik smo si naredili dereze, natakneli čelade in vzeli cepine. Ne bom pozabil, kako me je bilo strah. Vendar je bil z vsakim korakom manjši. Začel sem uživati. Popolnoma pa se nisem mogel sprostiti, saj sem vedel, da me čaka še strmi spust. Ozebnik je videti resnično strašljiv, predvsem izstop in od tam pogled nazaj. Kot bi zrl v nekakšno luknjo ... Na vrhu smo si privoščili zasluženo malico. S Šparovcem sva imela hrane za ves teden, Žiga pa le tablico čokolade in termovko čaja. Naredili smo si smuči in kot vedno so bili prvi zavoji najtežji. Nato pa pršič, uživanje, slikanje, smejanje. Ko sva bila še sredi ozebnika, je bil Žiga le še majhna pika. Nazadnje pa še malce mučnega smučanja skozi gozd in pivo v Tamarju.

VELIKI VRH NAD KOFCAMI

Zbudil sem se še bolan, potem pa je sredi dneva Šparovčeva ponudba za odhod v hribe čudežno pregnala vse bacile in viruse iz mojega telesa. Nekaj sms-sporočil Petri (čeprav je bila zraven, si je nisem upal vprašati, ali lahko grem, ker sem že zdrav) in že sva bila na poti. Še izpolnitev najinega turnosmučarskega načela: "Nikoli nisva tako pozna, da ne bi mogla spiti še ene kave," in malo pred drugo uro sva bila na smučeh. Smer: Veliki vrh nad Kofcami. Ker sva bila tam prvič, sva se za pot pozanimala pri domačinih in jo ucvrla po kolovozu. Kmalu sva zavila v malce strmejšo varianto, ki je označena s Knafeljčevimi markacijami (pot po kolovozu bi bila boljša!). Po tričetrt ure sva bila že na Kofcah ali – bolje rečeno – v raju. Čeprav tam še nisem bil, je po moje približno tak. Lepše je težko. Nekaj požirkov čaja iz termovke, smuči romajo na nahrbtnike in že greva mimo križa naravnost do vrha grebena. Tam pa zopet na smučke in po grebenu do vrha. Na poti je bilo kar nekaj grozečih, a k sreči dobro vidnih opasti. Na vrhu sva zaradi »zborovanja« mastrala, fena, juga in drugih vetrov ostala brez daljšega počitka. Tudi tema naju je pregnjala. Ni bilo veliko smučarjev, zato sva po milji volji izbirala nepresmučana območja. Pršič je bil kar težek, ponekod trda podlaga, drugje tudi kloža, ki se ni predirala. Smučarije je bilo presenetljivo veliko. Skozi gozd je bilo nekaj časa grdo, potem pa dokončna potrditev raja: pršič, maslo, smetana ... vse do avta ... Še bomo šli! 📍

Zeleni hribi nad belim jezerom

Vzpon na Latschur, 2236 m

✍️ in 📷 Janja Lipužič

Na sedlu Stosia, vrh je zadaj levo

Avstrijska Koroška torej, so odločile okoliščine. Na začetku obetavno sončnega vikenda, ko sem na vrhuncu planinske sezone brez uspeha iskala prenočišče v eni izmed koč pod našimi Julijci. Priznam, da sem za romantiko na žimnici pod šankom že preveč razvajena in tudi najbolj milozvočno vlečenje drete me le s težavo zaziba v spanec. Gneča pod domačimi vršaci pa je bila le dobrodošel izgovor za še en obisk pri naši severni sosedki, ki zamejskim Slovencem morda res ni najbolj prijazna domovina, a je toliko bolj gostoljubna do nas turistov. Večkrat in prav rada se potepam po hribih in dolinah onkraj meje, k letošnjim pogostejšim izletom na Koroško pa je precej pripomogel tudi novi vodniček, ki je namignil na nekatere še neodkrite vrhove na senčni strani Karavank. Sicer pa med gorami nima pomena postavljanje državnih in nacionalnih meja; tu ali tam ali na

drugem koncu sveta – doživetja narave visoko nad trivialnostmi civilizacije so povsod enaka – sproščujoča, vznemirljiva in nadvse dragocena.

CILJ BO LATSCHUR

Tokrat sva se s prijateljico odpeljali proti Ziljskim Alpam, ki valovijo med Dravsko dolino na severni in dolino Zilje (Gailtal) na južni strani in se nikjer ne vzpenjo prek 2371 m. Toliko je namreč zrasla najvišja in edina resnejša gora Reißkofel. Dobrač in Goldeck sta razvrednotili cesta in vzpenjača, a z malce raziskovalne žilice je tukaj mogoče najti nekaj zanimivih planinskih ciljev. Prvi med njimi je nedvomno Latschur, travnati razglednik nad severno obalo jezera Weißensee. Belo jezero, ki na prvi pogled spominja na dragi mi Bohinj, leži na dobrih 900 m nadmorske višine in je z vseh strani obdano z gostimi gozdovi. 11 kilometrov dolgo obalo naseljujejo lično urejene turistične vasi, nad njimi pa se v sredogorske višine vzpenjajo po

Op. ur.: Turni smuk z Latschurja smo že opisali v letošnji januarski številki, tokrat pa vas nanj vabimo v zelenju.

Jezero Weißensee

karavanško zaobljeni hribčki. Z osvojitvijo 2236 m visokega Latschurja se resda nisva vpisali med gorniške legende in tale prispevek ne bo opisoval nobenih junaških doživetij, a najina pričakovanja so bila mnogo skromnejša: dan bo izpolnjen, če bo v planinah sijalo sončece in nama bo lušno. In tako je tudi bilo ...

Stara navada je velela, da poiščem krožno pot. »Tule greva gor,« sem pokazala prijateljici na zemljevidu; »Tamle naravnost dol, nazaj pa ... presenečenje!« »Lepa tura,« je vzpodbudno prikimal lastnik malega »fruštek« penziona, v katerem sva prenočili, in naju napatil proti izhodišču ob robu naselja. Jutro nikakor ni moj del dneva, če se le da, ga »prestavim« za nekaj ur, a obstaja izjema, ki potrjuje pravilo. Kadar gremo v hribe ali smučat, takrat (skoraj) nobena ura ni prezgodnja. Pa je jutro vseeno malo poležalo in še rahlo krmežljavi sva zakorakali na prijetno gozdno stezico. Rosne

markacije so v enakomernem ritmu zanesljivo kazale pot, svežina mladega dneva me je hitro zbitrila in sproščene misli so odplavale daleč pod modro nebo. Iz sanjarjenja me je zdramilo glasno dihanje tik za hrbtom. Šnjof, šnjof se je ustavil zasopli »planinec«, podrgnil smrček ob moje hlače, potem pa na žvižg pohitel za gospodarjem. »Oh, da mi je imeti štiri noge, kako urno bi me prinesle na vrh,« je potarnala prijateljica. »Morda pa je vseeno bolje imeti dve dolgi nogi kot štiri kratke,« sem ugovarjala. Znanstven preizkus bi razrešil dvome, a naj bo kakor koli, vsako bitje je pač obsojeno na svoj par ali dva.

Zamolklo zelena jezerska gladina se je vztrajno odmikala, dokler ni povsem potonila v temen gozd in natančno po urniku sva se znašli na vrhu strmega brega po imenu Zihagas. Tam sva prvič ugledali najin cilj; težko bi rekla, da ravno pred nosom. Na koncu dolgega, proti severu razpotegnjenega

travnatega hrbta je bilo bolj slutiti kot videti vršni križ. Bitje srca je umirila druga, precej položnejša etapa. Na idilični jasi sredi mogočnih macesnov so se pogledi ujeli z vrhovi nad južnim bregom jezera. V prebujajoči se pomladi pred nekaj meseci mi je s tamkajšnje planine Latschur prvič pomežiknil in me povabil na planinski zmenek. Kot vidite, mi ni bilo treba dvakrat reči (dekleta mojih let se zmenkov ne otepamo preveč).

ZAKAJ BELO, ČE JE ZELENO?

Na sedlu Stosia sva stopili iz gozda in na razpotju srečali – koga drugega kot – skupinico Slovencev. Etiketa o »planinskem narodu« mi je sicer tuja, vendar smo tisti dan vsi skupaj prispevali k utrjevanju tega malce domišljavega pojma – na avstrijski gori smo bili slovenski planinci v nesporni večini. Podobno se nama je primerilo na vrhu Säulecka v Visokih Turah, ko sva zanosne občutke ob osvojitvi najinega prvega tritisočaka povsem slučajno delili še z dvema rojakoma. A vrnimo se pod Latschur, kjer je vse vršalo od življenja, mukalo, cingljalo, rezgetalo in brenčalo. Omamen vonj po čokoladnih murkah je polnil nosnice in se mešal z dehtenjem »potičk«, ki jih je za seboj puščala čreda tetoviranih ovac. Zadnji vzpon je na široko odstrl obzorja in ob križu na vrhu sva se pridružili najinemu kosmatemu znancu in njegovemu najboljšemu prijatelju. Z nekaj priboljški

smo razgradili tako jezikovne ovire kot pasemske predsodke in po štirih urah hoje uživali zaslužen, v prelepe razglede ovit počitek. Z enega od kopastih vrhov skupine Kreuzeck na drugi strani dravske doline so vzletali jadralni padalci in zaplesali valček pod oblaki. V daljavi so kot privid srednjeveške trdnjave migetali obrisi Lienških Dolomitov. Če mi bodo gorniški bogovi naklonjeni, se kmalu srečamo.

Pot v dolino je prečila cvetoče pobočje, stkano iz neštetihih grmičkov rdečega rododendrona, nato pa je sledil duhomoren sestop, ki mu kar ni hotelo biti konca. Včasih me preganja misel, da je to davek na vse druge planinske užitke, a kar se mora, ni težko, pravijo. Pa še prav hitro je bilo treba stopiti! Na vzhodni obali jezera se je že oglašala sirena turistične ladjice in za rep sva ujeli zadnjo vožnjo do najinega izhodišča. Glasno nama je odleglo (citat ni za objavo), saj za dvournno pešačenje ob sicer čudoviti obali nisva bili več razpoloženi. Na palubi sva se prepustili uspavajočemu pozibavanju in božanju poznopoldanskih sončnih žarkov. Barve so venele, še en čudovit planinski dan se je poslavljal. Latschur se je že davno skrtil za vrhovi, ki mu branijo, da bi se ogledoval v jezeru. Pa mu prav nič ni mar; 1300 metrov višje se neovirano razgleduje na vse strani neba in modruje o izvoru imena Weißensee. Zakaj belo, če je pa zeleno?! Vprašanje, ki muči tudi mene in kliče na ponovno snidenje ... ●

GorskeSledi
www.gorske-sledi.com

Športno Okoljevarstveno Informativno Kulturno Poučno

Oddaja, ki prinaša delček gorskega sveta tudi v vaše domove.

Alpinistično smučanje - na TV Pika, v četrtek, 7. maja, ob 18.30.

video OSKAR
www.video-oskar.com

Moldoveanu

Pot na najvišji vrh Romunije

✍ in 📷 Jurij Senegačnik

Na sedlu Portița Viștei. Desno je predvrh, levo zgoraj pa pravi vrh Moldoveanuja.

Ideja za vzpon na ta (med Slovenci) malo znani vrh se je utrnila skoraj mimogrede. Poleti 2008 sem šel za nekaj dni napol službeno čez Madžarsko v Romunijo. S tem se je ponudila lepa priložnost, da skočim še na kak vrh v romunskih Karpatih. Sin Jure je bil takoj za to, da gre zraven, pri čemer je vztrajal, da se vzpneva prav na najvišji vrh Romunije.

Najino izhodišče za vzpon na Moldoveanu je bil kraj z zvenečim imenom Victoria, ki leži nekaj kilometrov od glavne ceste Arad–Brașov v bližini reke Olt. To je ena pomembnejših romunskih rek, ki na tem območju teče od vzhoda proti zahodu, in sicer severno od pogorja Munții Făgăraș (izg. Munti Fagaraș), kjer leži najvišji vrh Romunije.

IZHODIŠČE VICTORIA IN POT PO GOZDNI CESTI

Lep kažipot z napisom Victoria, ki te usmeri z glavne ceste proti jugu, vzbuja pričakovanje, da boš prispel v slikovito gorsko turistično letovišče. Lega v severnem vznožju najvišjega vrha v državi ter zveneče ime kraja ti razvnameta domišljijo, da pričakuješ vsaj nekakšen romunski Garmisch Partenkirchen. Realnost pa je bila za naju osupljiva, še posebej ker sva v kraj prišla okoli polnoči, ko je pač vse videti precej drugače. Izkazalo se je, da je Victoria industrijsko mesto z okoli 10.000 prebivalci. V zgornjem delu kraja sva levo od ceste spremljala veliko industrijsko cono, ki nama je vsaj ponoči delovala

zelo odbijajoče. Ko sva na neki točki ugotovila, da je promet naprej prepovedan za vsa vozila, sva se poslužila stranske ceste v levo. Sam si je sredi noči ne bi izbral, a je Jure ugotovil, da jo romunska planinska karta prikazuje kot »ta pravok«. Ne glede na to sem naslednje kilometre nad Victorijo vozil precej sumničavo, saj ni bilo skoraj nobenih znamenj, da je to res pot do najvišjega vrha v državi. Pa je bila. Kmalu se je potrdilo, da sva na pravi gozdni cesti, dolgi 9 km, ki pelje od Victorije najprej proti vzhodu oz. jugovzhodu, nato pa skoraj premočrtno proti jugu po eni od vzporednih dolin ob deročem potoku Viștea Mare na severnih pobočjih Moldoveanuja in sosednjih gora. Te doline so rečnega nastanka, ne posebej globoke, imajo pa sorazmerno močne vodotoke.

Gozdna cesta je postajala vedno slabša in nekako na dobri polovici sva naletela na nekakšno zaporo v obliki velike veje, položene povprek. Tja jo je po vsej priliki namestil možki iz skrivnostne hiše, postavljene ob deročem vodotoku v soteski nekaj deset metrov pod cesto. Ko sva ugibala, ali naj greva naprej, je silovit lajež pri hiši očitno spodbudil možkega, da je stopil iz hiše, nervozno tekal sem ter tja in s pogledom iskal vsiljivce, ki sredi noči kalijo njegov spanec. Utrujen po šestnajstih urah vožnje in *znerviran* zaradi neskončnih prometnih zastojev na romunskih cestah sem samo še čakal, kdaj bo šel v hišo in se vrnil s kakšno dvocevko. Zato sva obrnila avto in zapeljala nekaj sto metrov nazaj, kjer psa in njegovega lastnika nisva mogla več vznemirjati. Odprla sva šotor na strehi avtomobila, zlezla vanj in zaspala do petih zjutraj.

VZPON NA VRH

Ko naju je ob zori zbudila budilka, se nama gozdna cesta naenkrat ni več zdela tako grozljivo slaba kot sredi noči. Zato sva se odločila, da se z avtom zapeljeva, do koder bo šlo, in to je bilo kaj kmalu za točko, kjer pod cesto stoji prej omenjena hiša. Po približno pol ure hoje sva prišla do dejanskega konca ceste, kjer sva našla parkirano že precej dotrajano dacio. Očitno se z nekaj vneme da do tja pripeljati, čeprav nimaš terenskega vozila. Ob koncu ceste stoji tabla, ki te opozori, da je do Moldoveanuja še 6 ur hoje.

Pot naprej je vzorno označena z rdečimi trikotnimi markacijami. Najprej te vodi ob deročem potoku, ki ga sprva prečkaš po lesenem mostu, kasneje pa kar po smreki, ki jo je neurje podrlo čez rečno strugo. Tamkajšnji most je očitno odneslo. Prvi del poti poteka skozi bujne gozdove ob rečni strugi. Rastlinstvo me je zaradi obilice vlage marsikje spominjalo na potepanja skozi tropski deževni gozd. Voda

v obliki manjših potočkov vseskozi priteka na pot tudi po pobočjih, saj se Moldoveanu nahaja na območju vododržnih metamorfni kamnin. V zatrepu doline je precej velika krnica Hârtopul Urșilor, kjer je gozda nepreklicno konec. Pričakoval sem kakšno večjo planšarsko stavbo z živino, vendar sva naletela le na silno skromno kamnito bivališče za pastirja. Šele tu, v pravem osrčju gora, sva prvič naletela tudi na ljudi. Nekaj šotorov, okoli katerih so naju zvedavo pričakali češki planinci, je razbilo naravnost mučen vtis, da sva edina obiskovalca teh gora. Nekoliko stran sva opazila še en šotor z mladim parom neznane narodnosti. Če greš po tej poti na Moldoveanu, se očitno nekako razume, da boš s seboj nesel tudi šotor. Druge poti iz ostalih dolin so, kot kaže, samo še daljše, vendar lahko ob nekaterih naletiš tudi na planinske postojanke, kjer se da prespati.

Občutek, da le nisva edina »norca« v teh gorah, je bil zelo prijeten. Malce sva pokramljala z mladimi Čehi, potem pa odšla naprej proti sedlu na glavnem grebenu, od koder ni več daleč do vrha. Najino pozornost je pritegnila neverjetno velika čreda ovac, ki je štela vsaj 300 glav. Pastir jo je vodil po pobočjih, ki so se mi od daleč zdela primerna kvečjemu za gamse. V naših gorah na takšnih pobočjih ne pase več noben pastir. Ko sva po nekoliko bolj strmem vzponu končno prispela na sedlo Portița Viștei na grebenu nedaleč od vrha, sva začela srečevati planince, ki so na Moldoveanu prihajali iz drugih smeri. Skoraj vsi so bili mlajši od 30 let, s seboj pa so povečini nosili penasto gumo in spalne vreče. Planinskih koč očitno ni dovolj, čeprav sva le deset minut od sedla na grebenu opazila bivak. Izkazalo se je, da so bili vsi preostali planinci Romuni, za katere sva ugotovila, da gre v veliki meri za izobražene mlade ljudi, ki so dobro govorili angleško. Na osnovi tega sva naredila hitro oceno romunskih planincev, ki pa je seveda lahko tudi napačna. Pri njih očitno ne gre za kvantiteto, ampak za kvaliteto. Ni jih veliko, tisti ki pa hodijo v gore, so »ta pravi«. Vsi, s katerimi sva govorila, so bili na večdnevni turah in ne na enodnevni, tako kot midva.

Zadnje pol ure hoje žal nisva več imela razgleda, saj je megla zakrila vrh Moldoveanuja. Tam je obeležje z več kovinskimi ploščicami z različnimi sporočili. Prijazna romunska planinka nama jih je sama od sebe z veseljem prevedla v angleščino. Ob prijetnem kramljanju z vsemi, ki so bili z nama na vrhu skoraj celo uro, sva dobila občutek, da so naravnost počaščeni, da sva prišla v njihovo deželo »počastit« njihov najvišji vrh. Ljudje s pravim planinskim srcem očitno širom sveta razmišljajo enako.

MOLDOVEANU – PRAKTIČNE INFORMACIJE

Vse poti na Moldoveanu so v tehničnem pogledu enostavne, vendar brez izjeme tudi dolge. V najboljšem primeru vzpon traja vsaj 6 ur, vendar gre povečini za vsaj 7 ali 8 ur dolge vzpone. Priporočljivo je večdnevno grebensko prečenje pogorja Munții Făgăraș, pri čemer lahko spimo tudi v planinskih postojankah. Romuni imajo na voljo dokaj dober planinski zemljevid pogorja.

Ena najkrajših poti na vrh je iz kraja Victoria v severnem vznožju. Od glavne ceste Sibiu–Brașov pelje do Victorije asfaltirana cesta, ki se v zgornjem delu kraja spremeni v široko betonsko cesto. Po njej se peljemo desno od industrijske cone v zgornjem delu kraja do velikega napisa Viromet, kjer izberemo prečno cesto levo proti vzhodu.

Ta nas najprej vodi skozi zgornji del industrijske cone, potem pa zapusti zadnje hiše, preči travnike in počasi zavije desno proti jugu v gozdno dolino potoka Viștea Mare. S terenskim vozilom se lahko od Victorije dalje peljemo še okoli 9 km, z navadnim avtom pa le dobro polovico te razdalje. Pot v nadaljevanju je orientacijsko nezahtevna in povsod skrbno markirana. Ko pridemo na sedlo Portița Viștei na glavnem grebenu, slabo uro pod vrhom, se lahko v primeru slabega vremena za tečemo v približno 10 minut oddaljeno zavetišče (majhna zidana stavba). S sedla potrebujemo po grebenu približno pol ure do predvrha, od koder je na glavni vrh še 15 minut hoje po nezahtevnem skalnem grebenu. ○

Planinci okoli obeležja na vrhu Moldoveanuja

Zima, kot se spodobi

Vreme in razmere v gorah v meteorološki zimi 2008/09

✍ Miha Pavšek¹ in Gregor Vertačnik²

Prvi jutranji žarki na Kalu v najhladnejšem jutru 9. januarja na Komni FOTO: GREGOR VERTAČNIK

Pravimo, da je v človekovem življenju le ena pomlad, z vremensko pa se srečamo prav vsako leto. Topli spomladanski sončni žarki nam letos godijo kot že dolgo ne! Kaj ne bi, ko pa smo imeli po dooolgem času belo in mrzlo zimo, še posebej v vzpetem svetu. Zato je bil že skrajni čas, da je pobralo sneg vsaj po dolinah in kotlinah ter na prisojeh. Više zgoraj in na osojeh ga bomo namreč lahko še dolgo opazovali; ne bo odveč opozorilo, da bo na višinah in pri tleh še nekaj časa hladno in vlažno. A do prvomajskih praznikov se bo menda tudi tu že segrelo na »delovno« temperaturo. Pazite, na tej višini so večinoma naše spodnje in deloma tudi zgornje okončine, na njej pa »delujejo« tudi naši najmlajši. Zato bodite pozorni na nenehno spomladansko spreminjanje dnevne temperature, odvisno od različice vremena, in jih oblačite/slačite temu primerno in pravočasno.

ZIMA (IZ) STARIH ČASOV

Letošnjo pomlad smo res potrebovali bolj kot kadarkoli prej! Po več kot dveh desetletjih smo spet imeli opravka s snežno in mrzlo zimo. Tako, o katerih so nam pripovedovali nekaj že naši starši, še več pa stari starši in o kateri lahko beremo v najrazličnejših arhivskih virih – tudi starih letnikih Planinskega vestnika. Na veliko veselje vse bolj številnih ljubiteljev nedotaknjenih belih strmin zdaj že vemo, da se bo letošnja turna smuka v visokogorju in po sredogorskih osojeh zavlekla vse do že omejenih praznikov, marsikje pa še tudi v prvi mesec meteorološkega poletja. Že zdaj torej ni odveč opozorilo na številna snežišča, ki bodo vztrajala večji del poletja in zgodnjo jesen. Marsikatero od njih pa bo počakalo kar naslednjo zimo. Letos bodo na višku planinske sezone snežišča tudi tam, kjer jih do sedaj nismo videvali oziroma prečili. Zato cepinov

nikar še ne pospravite v kot. Pripravljeni naj bodo za vse tiste poti, ki prečkajo snežišča na osojah. Če bo konec pomladi in v prvem delu poletja šlo prek njih morda tudi še brez derez (ledni dvojček cepin dereze gre sicer skupaj, podobno kot lavinski trojček žolna sonda lopata), pa bodo te nujne ob koncu poletja in na začetku jeseni, ko postane sneg na starih snežiščih sivkast oziroma zbit in trd. Nekaj vmesnega med firnom in firnovim ledom, saj kljub takratnim, v glavnem pozitivnim, temperaturam deluje enako, kot če bi prečkali ledenik. Pri tem je treba poudariti, da glede snežišč Karavanke (v glavnem avstrijska stran) in Kamniško Savinjske Alpe ne bodo kaj bistveno zaostajale za Julijci.

Vrnimo se k minuli zimi, ki se je v primerjavi s prenekatero prejšnjo v naših gorah začela zares zimsko. V prvih dveh dekadah decembra je nasulo ogromno snega, nekoliko manj le v »nealpskih« dolinah. V Ratečah je bela odeja že sredi meseca segala več kot meter visoko, na Voglu je merila 280 centimetrov, na Kredarici pa že okrog 3 metre. Padavine so bile najobilnejše 5., 10. in 11. v mesecu; zadnja dva dneva sta bila le uvod v 9-dnevno padavinsko obdobje brez sončnega vremena. Več tega je bilo v zadnji tretjini meseca, a smo imeli še takrat pogosto oblačno ali megleno vreme. Ni pa bilo kakšnih posebnih temperaturnih sprememb – šele na božični dan se je močno ohladilo.

Sušno obdobje, ki se je začelo 19. decembra, se je nadaljevalo globoko v januar. Prva polovica meseca je bila zlasti v dolinah občutno hladnejša od klimatološkega povprečja, saj je bil zelo izrazit temperaturni obrat. Skupaj z decembrskimi se je tam marsikje nanizalo kar do 20 ledenih dni! V Ratečah je bilo pogosto hladneje kot na Kredarici. Do sredine meseca, ko se je vreme pokvarilo, smo imeli v gorah obilico sončnega vremena. Sprva ni bilo večjih padavin, 18. pa je začelo deževati in

snežiti. Padavine so bile najbolj obilne 20. januarja, ko jih je padlo v delu Julijskih Alp okoli 200 milimetrov. Zaradi otoplitve je v alpskih dolinah večinoma deževalo, više pa se je že prej obilna snežna odeja le še odebela. Prvi mesec leta se je končal z oblačnim vremenom in z nekaj padavinami, temperature pa se niso občutno razlikovale od dolgotrajnega povprečja.

NA KREDARICI MARCA 535 CM SNEGA

Na naslednje obilnejše sneženje ni bilo treba čakati prav dolgo, saj je že v prvi februarški dekadi obilno snežilo, sprva tudi po nižinah. Višina snega za februar je marsikje dosegla izjemne vrednosti. V Ratečah je merila 3. februarja zjutraj 162, na Voglu pa 370 centimetrov. Na Krvavcu in Kredarici je bilo teden dni kasneje skoraj 3 oziroma 5 metrov snega. Po prehodni močni otoplitvi v začetku meseca se je postopno hladilo, ob koncu meseca pa spet ogrelo. V visokogorju je bilo najhladneje 18. februarja, ko je bila povprečna dnevna temperatura na Kredarici $-19,6$ °C. Zimsko idilo z debelo snežno odejo in zimskimi temperaturami je dopolnila še obilica sončnih žarkov v drugi in zadnji tretjini meseca. Snežna »serija« se je nadaljevala tudi v začetku marca, natančneje na sredini prve dekade, ko so na Kredarici dosegli 535 centimetrov.

Zima 2008/09 je izstopala zlasti po izjemno obilnih padavinah (preglednica 1). V večjem delu sredogorij in v visokogorju je večinoma snežilo, zato je bilo tam izjemno veliko snega. Vsi trije meseci meteorološke zime so bili nadpovprečno namočeni, še posebej december. V Julijskih Alpah in zahodnem Predalpskem hribovju je padlo nad 300 % običajne količine padavin (v nekaterih krajih celo več kot 500 milimetrov). Pri decembrskem indeksu padavin niso kaj dosti zaostajale tudi Srednje in Vzhodne Karavanke ter Kamniško Savinjske Alpe.

Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki zimi 2008/09 ter primerjava s povprečjem obdobja 1971–2000.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T (°C)	Odklon T (°C)	Padavine (mm)	Indeks padavin glede na povprečje 1971–2000
Rateče (864 m)	-3,4	-0,4	525	229
Planina pod Golico (970 m)	-2,1	-0,6	712	245
Vojsko (1067 m)	-2,3	0,0	793	153
Vogel (1535 m)	-3,3	-0,8	967	178
Krvavec (1740 m)	-4,8	-1,3	364	160
Kredarica (2514 m)	-8,4	-1,4	456	140

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

Že sredi decembra je Tamar prekrivala debela snežna odeja. FOTO: GREGOR VERTAČNIK

Temperaturno gledano je bila zima precej bolj »normalna«. Na večini opazovalnih postaj se skoraj noben mesec ni zelo razlikoval od povprečja. Izjema je bilo prav visokogorje, kjer je zimski odklon pošteno presegel 1 °C, ki velja (pod in nad to mejo) kot mejna vrednost še sprejemljivega odklona. Zanimive pa so bile razlike po višinskih pasovih: v visokogorju je bil najhladnejši februar, v dolinah pa januar, ponekod drugod tudi december. Višina snega je bila vso zimo nadpovprečna, izjema so bile le nekatere alpske doline ter hriboviti svet južne in vzhodne Slovenije. Na račun pogostih padavin nam je primanjkovalo sončnih uric. Ponekod je bilo sončno obsevanje celo za tretjino krajše kot običajno.

REKORDNI SNEŽNI PRIRASTKI IN ODJUGA

Med tokratnimi vremenskimi sladkorčki so predvsem padavinski dogodki, natančneje snežni prirastki. Od 10. do 12. decembra zjutraj se je na

Voglu snežna odeja odebelila za 105, v Ratečah pa za 87 cm (le malo manj obilno je bilo sneženje v začetku februarja). V istem časovnem intervalu je na padavinski postaji Log pod Mangartom padlo 250, v Mrzli Rupi (nad Idrijo) 249 in v Hotedršici 229 milimetrov. Podobna višina padavin je bila izmerjena tudi od 19. do 21. januarja zjutraj – na Žagi pri Bovcu so izmerili 259, v Mrzli Rupi 196 in na Voglu 191 milimetrov. Temperaturni ekstremi se v večini krajev niso približali dosedanjim rekordom. Izjema so le nekatere sredogorska mrazišča, kjer nekaj zadnjih let merijo temperature raziskovalci mrazišč Slovenskega meteorološkega foruma. Na Komni, natančneje v tamkajšnjem mrazišču Mrzla Komna na Lepi Komni, se je v noči z 8. na 9. januar rekordno ohladilo. Po prehodu hladne fronte je 8. januarja pritekal v višinah zelo suh in hladen zrak. Naslednje jutro je bilo zato najhladnejše od začetka meritev (konec leta 2005). Z minimalno temperaturo –49,1 °C je bil dosežen novi

neuradni slovenski rekord, tako da tudi do alpskega, ki je $-52,6^{\circ}\text{C}$ (Grünloch nad Lunzom v Spodnji Avstriji, februar 1932), zdaj ne manjka več prav veliko. Omenimo še prehodno, a izjemno močno odjugo v začetku februarja v sredogorju, ko je višina snežne odeje na Lisci v 72 urah padla s 76 na 15 centimetrov, na izletniško priljubljene Katarini (Topol pri Medvodah) pa v 48 urah s 44 na 5 centimetrov. Tako se godi snegu, kadar vzame v roke metlo močan in topel jugozahodnik.

Sneg in mraz v gorah sta povzročila, da so se letošnjo zimo zbudili številni, sicer tudi več let ali celo desetletij speči beli zmaji. V tej zimi je bilo kar 12 takih dni (v povprečju 3–5), ko so pristojni (Agencija RS za okolje) razglasili veliko nevarnost proženja snežnih plazov. Cesto čez Vršič so zaprli že v prvi polovici decembra in je prav gotovo ne bodo odprli pred prvomajskimi prazniki. Decembra je bila kar dva tedna zaprta tudi cesta čez Predel, po vseh naslednjih obilnejših sneženjih do konca zime pa še nekaj dodatnih dni. Zaradi obilice snega so imeli težave tudi na smučišču Kanin, kjer so si pomagali z namernim proženjem snežnih plazov. Teža snega (nekateri vedo povedati, da ji je »pomagal« tudi snežni teptalnik) je ukrivila obračalno kolo spodnje postaje sedežnice na Prevali, ki stoji že vso sezono. Snežni plazovi pa so poškodovali tudi enega od nosilnih stebrov kabinske žičnice med postajama C in D. Zaradi tega je tudi ta obstala kar za 25 dni. Ob tem so prišle na plan vse slabosti in pomanjkljivosti varstva in zaščite pred snežnimi plazovi, ki jim žičničarji v preteklosti niso posvečali kaj prida pozornosti. In to kljub temu, da so jih opozarjali nanje že med gradnjo žičnic in v prvih letih njihovega delovanja.

POZOR, SPOMLADI BODO TALNI PLAZOVI!

V visokogorju so se sprožili številni snežni plazovi in dosegli dna više ležečih dolin (Begunjski plaz, Mlinč pod Predelom, plaz z Rombona nad Klužami, Širokec pri Lepeni, plaz pod Rušo pri zaselku Na Skali nad Sočo – kar petkrat, plazovi v Koncu in zatrepu Logarske doline, nad Baško grapo pod grebenom Črna prst–Vogel, s Krna proti planini Kuhinja ...) ter zasuli odseke prometnic in se ponekod čisto približali zgradbam. Prav zadnji dan meteorološke zime se je zgodila v Bobnarjevem plazu (ime!) nad Kamniško Bistrico nesreča, v kateri je snežni plaz vzel edini žrtvi v tej zimi. Zgodaj popoldne, le malo pred izstopom, je potegnil snežni plaz s seboj dva plezalca. Ponoči so

ju našli kamniški gorski reševalci v plaznem vršaju pod vstopom v grapo. Izkušeni alpinisti vedo, da je treba izstopiti iz prisojnih grap najkasneje sredi dopoldneva oziroma kmalu zatem, ko posije vanje spomladansko sonce. S tem pa v letošnji zimi še ni konec plazov. V spomladanskem času bodo zagospodarili talni plazovi, saj je zgoraj še ogromno snega, ki ne bo storil konca s taljenjem. Vso zimo smo lahko opazovali številne snežne opasti in napoke izjemnih razsežnosti, ki spomladi gotovo ne bodo mirovale. Zato velja še enkrat opozorilo vsem tistim, ki se boste spomladi podajali na njihova vplivna območja.

Letošnja zima pa je pokazala tudi številne pomanjkljivosti pri obveščanju o snežnih razmerah in snežnih plazovih. Poleg zelo majhnega števila opazovalnih postaj, na katerih temelji vsakokratno poročilo o stanju snežne odeje, pa so podatki iz nekaterih od njih popolnoma neuporabni oziroma neprimerljivi. Ali pa niso na voljo prav takrat, ko bi jih najbolj potrebovali zaradi obilice novozapadlega snega. Še dobro, da je večina tistih, ki redno zahajajo v gore, tudi pozimi precej iznajdljiva in se dokoplje do številčnih in slikovnih informacij na druge načine. Če kaj, potem je pravkar minula zima pokazala, kako zelo je potrebna ustanovitev lavinske službe, kakršno poznajo v drugih alpskih državah. Pri tem bo morala pristaviti svoj piskrček tudi krovna planinska organizacija.

Starki zimi pa končno le pešajo moči, saj se narava iz dneva v dan bolj prebuja. Če je k temu ne silijo letošnje ne prav visoke temperature, pa naredi svoje vsaj dolžina svetlega dela dne, ki je sredi aprila že krepko preseгла poldnevno »znamko«. Že res, da ena lastovka ne prinese pomladi in je tudi en cvet še ne naredi, pa vendarle – kot pravi ljudska modrost – spomladi še star kol upa, da bo ozelenel. In z njim vsi tisti, ki nas bo spet gnalo v višave, kjer domujejo gorske vile in škrti ter šepeta tišina. ●

Festival gorniškega filma je konec marca spet zavijugal po pršiču filmske kulture v Sloveniji, hkrati pa pokazal, da se iz leta v leto razrašča še hitreje od kopriv za plotom. V tretje gre rado, bi brez oklevanja lahko ocenili polnjenje dvoran v času 3. mednarodnega filmskega festivala, ki je od 16. do 20. marca v nedrje Cankarjevega doma v Ljubljani in Kulturnega doma Franca Bernika v Domžalah privabil pisano in bogato množico alpinistov, hribolazcev, plezalcev, avanturističnih duš, pa tudi zaljubljenecv v naravo, pustolovščine in svobodo. Vsekakor je to potrditev za direktorja festivala Silva Kara in njegovo vdano ekipo, da slovensko gornišvo potrebuje svoj kulturni praznik, kar festival gorniškega filma brez dvoma je.

Povoji festivala gorniškega filma segajo v leto 1966, ko si je na festivalu športnega in turističnega filma v Kranju gorniški film izboril tretjino programskega predvajanja. Selitev v Novo Gorico je festival pokopala, mednarodno leto gora 2002 pa je spet postreglo s projekcijo gorniških filmov. Veliko vstajenje je festival doživel leta 2007, ko je Društvo za gorsko kulturo pihnilo v komaj tlečo žerjavico predvajanja gorniških filmov, iz katere je vstal feniks – mednarodni festival gorniškega filma, ki obeta, da se bo lahko v bližnji prihodnosti postavil ob bok najbolj zvenečim in uveljavljenim filmskim festivalom. Raznovrstna ponudba filmskih presežkov, pestro obfestivalsko dogajanje in naraščajoče zanimanje med gledalci mu že tlakujejo pot k uspehu. Seveda bo treba na tem kolovozu zakrpati še kakšno luknjo, avtoceste pa si najbrž tako in tako nihče ne želi.

KLINARJEVA POPOTNICA FESTIVALU

Predvečer uradnega festivalskega dogajanja je v Kinoteki ponudil retrospektivo dogajanja preteklih dveh let – peščico zmagovalnih filmov, ki jih je spremljala okrogla miza in trojica predavanj. Poleg mlade glasbenice Neže Drobnič je najlepšo popotnico festivalu na slovesnem odprtju izrekel častni govornik Stanko Klinar, prodoren mislec, spreten pisatelj in velik ljubitelj gora. »Bolj kot katera koli človeška dejavnost ustvarja alpinizem pogoje za človekovo približevanje idealu harmoničnega človeka,« je žebljico na glavico zadel pronicljiv govorec, ki je film označil za stičišče različnih zvrsti umetnosti, ki nastopa kot učinkovit in priročen posrednik kulture. Legendarni Aleš Kunaver je s svojo zavzetostjo gorsko kulturo približal tako gledalcem njegovih vrhunskih posnetkov kot tudi nosačem v himalajskem Manangu, ki se urijo v njegovi alpinistični

3. mednarodni festival gorniškega filma

Manca Čujež

Chalk&Chocolate

šoli. Vsestranski France Avčin, ki se je po Klinarjevih besedah kot združitelj športne, znanstvene in umetniške plati približal idealu harmoničnega človeka, pa je postal glasno izgovorjen potencial za nov izziv slovenskemu gornškemu filmu. Klinar je izpostavil tudi sušo planinskega humorja v planinski umetnosti in pomanjkanje zabavno-humornih filmov v festivalskem programu, pa vendar je treba dodati, da so kasnejši filmi in predavatelji zvesto sejali hudomušne vložke, ki so čez obraze občinstva risali nasmeh, včasih celo izzvali krohot. Spreten kovač velikih besed bi svoj nagovor lahko oplemenitil še s številnimi slovenskimi imeni na nebeški lestvi, pa bi glede na narodno uspešnost v duhovni in telesni kulturi to lahko trajalo do naslednjega dne, zato je končni pečat odtisnil z znamenito hvalnico iz Župančičeve Dume. »Kje, domovina, si? /.../ Glej, in zdaj vidim: silna, brezmejna si, / v daljo kot seme razsipaš svoj plod.« S tem zanosom je kolesje festivala dobilo krila in poletelo v četverico filmskih dni, ki je pokazala 33 filmov iz 17 držav, razdeljenih v štiri kategorije: alpinizem; plezanje; gore, šport in avantura ter gorska narava in kultura.

Echo Wall

ŽEJNI ČAŠE ALI DVEH FILMSKIH UŽITKOV

Svež gorski veter se je v teh dneh ujel v filmsko proizvodnjo, nastalo pod širnim nebesnim svodom, daleč stran od bogato opremljenih filmskih studiev, zgolj z nujno opremo v sposobnih rokah, vztrajnimi glavnimi igralci in obilico improvizacije. Filmi, iz leta v leto bolj tehnično dovršeni, so osvetlili dogajanje v svetu, kamor je pred leti poleg alpinistov, plezalcev in avanturistov stopil le fotografski aparat, zdaj pa nam filmska kamera postreže z dogajanjem, kot bi ga s sosednje gore z daljnogledom opazovali sami. Žejni čaše, dveh ali treh neomejenih filmskih užitkov so gledalci romali v ljubljanski kulturni hram, ki je nekoliko bolj sramežljivo zaživel ob popoldnevih, zvečer pa je že vrelo kot v mravljišču, ko so vrhunski filmski večeri na sedeže prikovali občinstvo z različnih kotičkov dežele na sončni strani Alp. Ne le Alpe, tudi Himalaja, Patagonija, Andi in druga svetovna gorstva, neobljudene pokrajine in najstrmejše stene so se bohotili na filmskem platnu, v njihovem objemu pa filmski

junaki – posamezniki, ki so z odločnim korakom, prešernim duhom in v nebo letečimi cilji segli po zvezdah, prestopili meje lastne zmogljivosti in se z veliko začetnico vpisali v gorniško zgodovino.

HISTERIJA OB HISTERIJI

Nesporni zmagovalec 3. mednarodnega festivala gorniškega filma je bil premierno prikazani slovenski film *Chalk&Chocolate* režiserja Jureta Brecljnika, ki je s kamero sledil vertikalnemu plesu ene najboljših slovenskih in svetovnih športnih plezalk Natalije Gros. Plezalna rapsodija je odstrla zaveso z osebne izpovedi mlade plezalke, ki sta ji pogum in neomajna vera vase dala krila za najdbo smisla življenja v plezanju in uspešen boj s Histerijo, skoraj nadčloveško smerjo v Mišji peči, ocenjeno z oceno 8c+. Do zadnjega kotička napolnjena dvorana, ki je pred vrati pustila še lepo število razočaranih obrazov, ki niso pričakovali razprodane večerne filmske premiere, se je vživela v dogajanje na platnu, zadrževala dihanje in stiskala pesti za Natalijo, da bi premagala strahospoštovanja vredno steno. Tudi sama glavna »igralka« je nervozno sprehajala nohte okrog kotičkov ustnic in z zanimanjem ocenjevala filmsko stvaritev, ki se je rojevala pol leta, rodila pa le štiri ure pred prvo uprizoritvijo. Morda v tem tiči vzrok tehničnih pomanjkljivosti – preširokega formata in na trenutke slabe zvočne kulise –, ki pa so ob vrhunskih posnetkih, prepričljivi in celoviti zgodbi vzponov in padcev ter plezalkini otroški iskrenosti zbledeli in prepričali gledalce, ki so *Chalk&Chocolate* ovenčali z nagrado občinstva, in žirijo, ki je film izbrala za najboljši plezalni film. Najverjetneje je bil to tudi edini film, ki si je zaslužil kar dvojni aplavz – prvi kot spontani odziv na Natalijino zmago nad Histerijo in drugi ob koncu filma, ki bo marsikomu izvir življenjske volje in moči.

TRARATRARA ... ZMAGOVALCI

Rdeča nit letošnjega festivala gorniškega filma je bila gorniška avantura s poudarkom na vzhodnoevropskem alpinizmu. Čeprav so alpinisti vzhodnoevropskih držav pozno prišli v Himalajo, so svoje cepine zabijali s posebnim pečatom, še vedno pa se lotevajo pustolovščin brez meja. Morda ni naključje, da so se med nagrajenci znašli ravno filmi z evropskega orienta. Mednarodna žirija, ki so jo letos sestavljali Giorgio Balducci, Tanja Grmovšek, Igor Maksim Košir, Neva Mužič in Paul Pritchard, je imela zahtevno nalogo izmed 33 filmov izluščiti najboljše – pa to ni bilo ločevanje ljuljke od pšenice, ampak izbira presežkov med res dobrimi filmi.

Neznana Antarktika (Pavol Barabáš, Slovaška), vsebinsko bogat in tehnično dovršen filmski ep o neuničljivih slovaških pustolovcih, ki so jo peš in z 80-kilogramskimi sanmi za seboj mahnil čez deviško belino najjužnejše celine na svetu od njenega roba do najvišjega vrha. Med svojim podvigom so pionirsko razdevičili del Antarktike, kamor človeška noga ni stopila še nikoli; bridek veter je kmalu zabrisal sled za njihovimi koraki, ki pa so jih pripeljali do glavne nagrade mesta Domžale. Z nagrado za najboljši alpinistični film se je okitila Karavana sanj (Marek Kłosowicz, Poljska), tehten in presunljiv dokumentarni film o sloviti poljski alpinistki Wandi Rutkiewicz. Občudovanja po eni in prezira po drugi strani vredna osvajalka najvišjih vrhov je začela sanjati o vzponu na vseh štirinajst osemtisočakov, pa ji je ravno eden izmed njih – Kangčendzenga – obrnil hrbet, a jo hkrati povzdignil v nesmrtnost.

Strokovno žirijo je pri nagradi za najboljši film o gorah, športu in avanturi prepričala srčnost mladih hokejistk iz indijske Himalaje, ki so svojo duhovito in iskreno pripoved ter kulturno uveljavitev prikazale v filmu Tanek led (Håkan Berthas, Švedska, Indija). Preprosta izpoved 17-letnega nepalskega nosača pa je film Potovanje rdečega hladilnika (Lucian Muntean in Nataša Stanković, Srbija) postavila za zmagovalca v kategoriji filmov o gorski naravi in kulturi. Nagrado za najboljši kratki gorniški film je za zgoščen in sproščen preblisk o plezalskem dogodku osvojil Če ne padeš ... (Paul Diffley in Dave Brown, Velika Britanija). Pohvalo žirije sta prejela filma Žeja kamnitega morja (Vladimir Perović, Črna Gora, Srbija) in Plezanje do skrajnih meja (Alun Hughes, Velika Britanija). Temu filmu je posebna žirija (Miha Lamprecht, Katja Stamboldžioski in Silvo Karo) namenila tudi nagrado Televizije Slovenija. Prav tako plezalski film Echo Wall (Claire MacLeod, Velika Britanija) pa je prepričal Majo Vidmar, Danija Tiča in Matjaža Šerkezija, ki so mu podelili nagrado Planinske zveze Slovenije za najboljši alpinistično-plezalni dosežek.

OŽARJENI KAMEN MITOLOŠKEGA FRANČKA

Poleg filmov so festivalsko dogajanje oplemenitila predavanja zvenečih imen slovenskega in svetovnega gorniškega avanturizma. Jože Andrej Mihelič se je posvetil Triglavskemu narodnemu parku, Rok Blagus je govoril o sladkosti in bridkosti svoje plezalske poti, ki mu pomeni način življenja, Simon Čopi je predstavljal ekstremno preizkušnjo prečenja Alp z jadralskim padalom, stari znanec Dave MacLeod je s poslušalci delil svoje plezalske presežke, Andrej Štemfelj je obujal spomine na leto 1979, ko sta radost prve slovenske osvojitve Mont Everesta okusila skupaj z Nejcem Zaplotnikom, Stefan Glowacz je ob pustolovskih doživetjih na koncu sveta poslušalce prepričal, da živi svoje sanje, Paul Pritchard je ganljivo predstavil svoj knjižni prvenec, Rado Kočevar pa se je nostalgичno spominjal svoje bogate plezalno-alpinistične bere.

Največ prahu je dvignila predstavitev knjige Frančka Kneza, slovenske plezalske legende brez primere. Tako težko pričakovani Ožarjeni kamen ponuja vpogled v Frančkov plezalno pot, ki s strahospoštovanjem navdaja slehernega alpinista. Žametni glas, ki je prebiral odlomke harmonično, lirčno in tehtno izbranih besed najintimnejših Knezovih misli in doživetij, pa ni bil Frančkov ... ne, Franček je ostal zvest samemu sebi in se na tako množičnem »zborovanju« ni prikazal. Menda bi ga tisti večer lažje ujeli v vratarnici ljubljanske pivovarne kot pred nabito polno Kosovelovo dvorano, a vendar to ni zbudilo neodobravanja poslušalcev, saj tisti, ki Frančka dovolj poznajo, razumejo njegovo filozofijo asketstva, ki ne vključuje izpostavljanja v javnosti. Nesporni kralj slovenskega modernega alpinizma tako svojo osebnost nehote spreminja v mit, ki bo z leti prestopil v zakladnico ljudskega izročila.

Gorniški kulturni praznik je v vznesenem razpoloženju »dokrajčil« svoje poslanstvo in proti pobeljenim vršcem lahko zakličemo le: Na svidenje ob letu osorej – na 4. mednarodnem festivalu gorniškega filma! ●

Stane Simšič – dobitnik Bloudkove plakete za leto 2008

Pogovarjala se je Irena Mušič

Razveselila nas je vest, da je med dobitniki visokega priznanja, Bloudkove plakete za leto 2008, tudi Stane Simšič, dolgoletni aktivni planinec v Planinskem društvu Kamnik. Staneta v Kamniku poznamo kot starosto društva in nepogrešljivega organizatorja javnih prireditev in organiziranih izletov PD Kamnik.

Za nekaj besed sem ga zaprosila po sestanku propagandnega odseka, na katerem je usklajeval še zadnje priprave na redni letni občni zbor društva. Povedal je, da je Bloudkovo plaketo dobil za življenjsko delo na področju športa in rekreacije. *»Več kot 24 let delam na tem področju pri društvu upokojencev, prav tako sem bil dejaven tudi pri planinskem društvu. Obe društvi zelo tesno sodelujeta in ob moji 80-letnici (pred dvema letoma, op. p.) se je izoblikoval predlog o podelitvi priznanja. Društvo upokojencev je pripravilo predlog, pri tem je sodelovalo tudi planinsko društvo. Povedati moram, da z veseljem sodelujem pri obeh društvih, ker se mi zdi, da je to prijateljstvo v starem smislu res še vedno živo.«*

Čeprav je še mlad, *»saj imam komaj 18 let do sto,«* se rad pošali glede svoje starosti, pa je v 24 letih kot predsednik društva upokojencev vzorno skrbel za povezavo s planinskim društvom. *»Vse planinske aktivnosti imamo kot društvo upokojencev vključene v program planinskega društva. Sodelovanje obeh društev je bilo kar samodejno, glede na to, da smo bili člani obeh društev in smo imeli enake interese. V začetku, ko smo se organizirali, sem velikokrat samostojno vodil izlete. V PD smo nato ustanovili vodniški odsek, obveznosti so se zame malo zmanjšale, obseg te dejavnosti je postal širši in je bil potreben angažiranja večjega števila ljudi.«*

Stane svoje članstvo v PD podaljšuje od leta 1951, od leta 1982 pa je načelnik propagandnega odseka.

Leta 1991 je opravil izpit za vodnika pri PZS za kategorijo A. *»Od izpita za vodnika sem vodil kot odgovorni vodja ali kot pomočnik, kar še sedaj delam, ker sem zdrav. Lani sem opravil dodatno usposabljanje, tako da imam licenco za vodenje za tri leta (smeh).«*

Propagandni odsek pri PD pod njegovim vodstvom organizira nekatere tradicionalne prireditve. *»Dan Kamniških planin je vsakoletna prireditev, ki jo organiziramo od leta 1982. V začetku dela v propagandi sem nekje videl nekaj podobnega in si rekel, zakaj pa ne bi imeli kaj takšnega tudi v Kamniku, saj imamo tako lepe hribe. Stvar se je prijela, vsako leto imamo prireditev izmenjaje na Kamniškem in Kokrskem sedlu okrog 19. julija na obletnico ustanovitve društva. Pri tem zelo dobro sodelujemo z Liro (moškim pevskim zborom iz Kamnika, op. p.), ki je bila prisotna že ob ustanovitvi društva. Slabo vreme ne pokvari prireditve, saj jo imamo potem kar v koči.«*

Poleg organiziranja Dneva Kamniških planin, letnih občnih zborov, izdajanja publikacij (zbornika ob 100-letnici društva, zloženk, razglednic ...), evidentiranja in podeljevanja društvenih priznanj odsek skrbi tudi za vzgojo mladih. *»Veliko smo delali pri formiranju planinskih odsekov po podružničnih šolah v občini Kamnik. Delo skupin je seveda odvisno od aktivnosti mentorjev. O sodelovanju z mladimi na osnovnih šolah bi morali seznaniti tako domačo kot tudi širšo javnost.«* Kot vodja propagandnega odseka skrbi za promocijo planinskega društva v občini s pisanjem o njegovem delovanju v lokalnem občinskem glasilu, pravi pa, da s Planinskim vestnikom niso toliko sodelovali, kot bi mogoče morali. V njem pogreša nekoliko več prispevkov o utripu planinskih društev.

Stane ob svoji 80-letnici pri Aljaževem stolpu na Triglavu FOTO: ARHIV STANETA SIMŠIČA

FiveTen Camp Four

Večnamenski čevlji nad katerimi so navdušeni alpinisti, pohodniki in popotniki. Čevlji so udobni in prilagojeni za uporabo v umazaniji, blatu, meliščih, pobočjih in strmih skalah. Odlikuje jih značilna 5.10 peta, ki nudi nogi večjo oporo in stabilnost. Redna cena: 109,90 €

STEALTH **99,90 EUR**

KIBUBA PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU
WWW.KIBUBA.COM

Skozi vsa leta, ki jih je Stane preživel s planinškim društvom, se je marsikaj spremenilo. Na vprašanje, ali kaj pogreša, je odgovoril: *»Ne pogrešam ničesar, opažam pa, da se stvari pospešeno odvijajo. Pred leti smo v glavnem organizirali tradicionalne izlete, kot so pohod v Dražgoše, na Blegoš in Porezen. Mlajši hodijo na zahtevnejše izlete, ki se jih upokojeenci ne udeležujejo, saj niti ne morejo. Opažam tudi, da je v teh časih težje napolniti avtobus udeležencev izleta, ker imajo ljudje svoje prevoze. Zanimivo je, da je Jurčičeva pot zelo privlačna za ljudi. Vsako leto gredo z nami tudi otroci ene izmed planinskih šolskih skupin skupaj s starši.«*

Vrnila sva se k podelitvi Bloudkovih priznanj. Povedal je, da je bilo to priznanje zanj kar nepričakovano. *»Sem se ga pa zelo razveselil in moram reči, da mi je to v posebno čast. Poleg tega je bil tudi sprejem, program in podelitev zelo na nivoju. Pogovarjal sem se tudi s predsednikom države. Meni in družini Bloudkovo priznanje zelo veliko pomeni. Odkar je bilo objavljeno tudi v Občanu (lokalnem časopisu Kamniški občan, op. p.), me ljudje na cesti ustavljajo, tako da mi je včasih kar nerodno.«*

V uredništvu pa pravimo, da Stanetu res ni treba biti nič nerodno; lahko mu samo čestitamo k tako pomembnemu priznanju in mu želimo še veliko let uspešnega dela v PD Kamnik.

Vrhovi prijateljstva, Cime dell'Amicizia, Gipfel der Freundschaft

Da ali ne?

✍ Božidar Lavrič

Pred 55 leti so se planinci treh dežel (Slovenije, Koroške in Furlanije – Julijske krajine) ob odkritju spomenika dr. Juliusu Kugyju v Trenti dogovorili, da se bodo vsaj enkrat na leto srečevali, vsakič seveda v drugi deželi. Na teh srečanjih, ki potekajo še dandanes, so se dogovarjali za najrazličnejše skupne akcije, od vseh teh skupnih načrtov pa je najbolj zaživela ideja dr. Mihe Potočnika, Karla Kucharja in Maria Lonzarja o Poti prijateljstva. O tej so se dogovorili leta 1965 na srečanju v Beljaku. Izbranih je bilo 30 vrhov, po deset iz vsake dežele. Zamisel je brez dvoma dobra, saj je bila prav kmalu razprodana celotna naklada vodnika. Vittorio Agliatori je zato predlagal izdajo novega vodnika, število vrhov so podvojili, pot pa so preimenovali v 60 vrhov prijateljstva.

Predlagatelji, deželne planinske zveze, so pri pripravi seznama vrhov upoštevali ves gorski svet v posamezni deželi. Tako imamo v seznamu vrhov v Sloveniji poleg Julijskih Alp, Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank tudi vrhove v predalpskem svetu (Ratitovec in Porezen), v Dinaridih pa je na seznam uvrščen seveda Snežnik.

Italijani predstavljajo gore v Karnijskih Alpah (9 vrhov), v Dolomitih di Sappada (Creta Forata), v predgorju Julijskih Alp (Chiampon – Veliki Karman), v Zahodnih Julijskih Alpah (8 vrhov) in v Dolomitih d'oltre Piave (Monte Pramaggiore).

Korošci so se odločili za Karavanke (Kepa), Ziljske Alpe (3 vrhovi), Karnijske Alpe (Polinik oz. Angerkofel, 2332 m, v skupini Kreutzeck je še en Polinik, 2784 m), Lienške Dolomite (Hochstadel), za skupino Schober (2 vrhova), skupino Kreutzeck (3 vrhovi), skupino Goldberg (2 vrhova), za Hafner, za Säuleck v skupini Ankogel, za Visoke Ture (3 vrhovi), za Grosser Rosennock v skupini Nockberge in Klomnnock v Noriških Alpah.

Do zdaj sem bil na 57 vrhovih prijateljstva, manjkajo mi še Zuc dal Boor (o problemih z vzponom na ta nesrečni vrh je bilo v Planinskem vestniku že veliko napisanega), Creta Forata (daleč

iz Slovenije, izpod nje me je pregnalo slabo vreme) ter Hohe Geisel v Visokih Turah.

Ne glede na ta »primanjkljaj« mislim, da lahko upravičeno zapišem nekaj misli oziroma predlogov za nadaljnjo usodo vrhov prijateljstva.

IZBOR VRHOV

Prepričan sem, da je bila zamisel o vrhovih prijateljstva vredna vse pohvale. Starejše generacije planincev se bodo spomnile, da so bile pred dobrimi štirideseletimi leti praktično vse naše gore, ki so bile na meji – avstrijski ali italijanski –, skoraj nedostopne. Obilo težav smo imeli z »jugočuvajci« zlasti v Karavankah, saj je bilo s teh vrhov sorazmerno enostavno ilegalno kreniti v »obljubljeno« deželo. Ne vem, kako je bilo v Kaninski skupini, spomnim pa naj, da je bila v neposredni bližini planinskega doma v Tamarju karavla jugoslovanske vojske. Spomnim se, kako sva morala s soplezalcem v jutranjem mraku strumnemu čuvaju meje odpreti nahrbtnika in pred strogo oko zložiti vso plezalno opremo. Šele po »smotri« nama je dovolil oditi naprej.

O italijanskih Dolomitih pa o Zahodnih Julijcih smo marsikaj vedeli, redki plezalci so stene tudi obiskali, ampak kaj šele Karnijske Alpe! O njih smo lahko prebiralali članke dr. Viktorja Vovka v Planinskem vestniku. Toda kljub podrobnim opisom je vendarle vse drugače te gore doživeti od blizu in v živo. Preberite vodnik Karnijska potepanja, ki sta ga napisala velika ljubitelja in poznavalca Karnijskih Alp Urška in Andrej Stritar.

Korošci so svoj izbor vrhov opravili z odliko, vendar bi jim lahko ob njihovi sistematičnosti vendarle očitali, da niso upoštevali tudi kakšnega vrha iz skupine Granatspitzen (Muntanit, 3232 m). Problematična se mi zdi tudi uvrstitev Großglocknerja, saj to pač ni tura, ki bi jo lahko opravili kar sami brez gorskega vodnika. Tudi vzpon na Hochalmspitze je resna tura: snežišče pod Steinerne Mannln dosega 40° naklon, varovana pot nad snežiščem v navpični steni, kjer sicer

Kepa z zahoda FOTO: ISKRA JOVANOVIĆ

»išče« naravne prehode po policah, pa je prav po avstrijsko nezadostno in slabo vzdrževana. Varovala so slaba tudi pod predvrhom Schneeige Spitze, sam vezni grebenček do glavnega vrha pa je ob ledenih razmerah lahko smrtno nevaren. Ob mojem prvem vzponu na to goro se je prav tu smrtno ponesrečila avstrijska planinka ...

Tudi naši zahodni sosedje so v svoj seznam uvrstili nekaj vrhov, za katere je potrebno obvladati vsaj nekaj osnov plezalne tehnike. Poleg že omenjenega Zuc dal Boora – nanj ne morete brez plezanja, tudi po Alta Via CAI Moggio ne – sta problematična Creta Grauzaria in njen sosed Sernio, »lahka« pot na Pramaggiore pa zahteva za manj večje v sestopu varovanje z vrvjo!

V slovenskem izboru vrhov je vsaj za povprečne planince problematična Mrzla gora, po mojem mnenju pa sta za vključitev v seznam vprašljiva tudi Ratitovec in Porezen. Namesto njih bi zagotovo bila primernejša izbira npr. Rjavine ali Kanjavca, v Kamniško-Savinjskih Alpah pa Skute ali Planjave.

VODNIK VSEBINSKO IN OBLIKOVNO NI USTREZEN

Vodnik po vrhovih prijateljstva je trojezični, kar je brez dvoma zmanjšalo stroške tiska, vendar pa je

korist od tega vendarle premajhna. Opisov za vzpone pravzaprav ni, gre le za zapise smeri, za izhodišča, ocene težavnosti ture (te so praviloma napačne – zahtevnost je običajno prenizko ocenjena), predvideni časi vzponov, svarila in navodila, priložene so grebenske karte oz. gorstva v že davno zastareli »maniri« in tako ne prenesejo zahtev sodobnega planinca. Pri navedbah imen na teh risbah je kar nekaj napak, zato je nujno, da se pred odhodom na turo opremimo z ustreznimi zemljevidi.

Izhodišča so nemalokrat nerazumno izbrana. Na Sadnig, 2745 m, je kot izhodišče naveden samo Innerfragant, kjer pa se kar po cesti dve uri in pol vzpenjate do Fragnerhütte, od tam pa še dve uri in pol na vrh. Iz sosednje doline – Glocknerska cesta – pa se po lepi asfaltirani cesti pripeljete do Neues Sadnig Hütte na višini 1880 metrov. Podobno velja za Reisskofel: do sedla Würzen, 1498 m, je vozna cesta za Jochalm, cesta iz Amara vam za vzpon na Amariano prihrani skoraj tri ure hoda itd.

Potreben čas za vzpon se mnogokrat močno razlikuje od navedenega, in to v dobro (krajše) in slabo (daljše). Razumem, da je upoštevan povprečni čas, vendar je skoraj neverjetno, da hodiš na Keeskopf, 3081 m, od Adolf Nossberger Hütte, 2488 m, le uro in pol, zapisan čas pa je za uro daljši.

Stol FOTO: MATEJ VRANIČ

KAJ NAREDITI?

Kdor prehodi vseh 60 vrhov, dobi za to spominsko značko in diplomo. Dokaz za opravljene ture so žigi v dnevniku poti. V Sloveniji se mi je le na Mrzli gori pripetilo, da ni bilo žiga, v Italiji in zlasti v Avstriji pa je zgodba drugačna. Na več kot polovici vrhov se za žigom zaman oziraš, za dokaz sicer velja tudi fotografija z vrha, toda kaj storiti, če si na vrhu sam? Možnosti fotografiranja s samosprožilcem so tudi tehnično omejene, saj lahko na vrhu, kjer je le kvadratni meter prostora, ob iskanju pozicije za fotografijo narediš tudi zadnjo v življenju.

Zagotovo je bila odločitev o Poti prijateljstva pred pol stoletja (tudi) politična. Naj spomnim na aktivnosti treh dežel za organizacijo skupnih zimskih olimpijskih iger leta 1968! Dejstvo, da je v tem času Slovenija postala samostojna država in članica Evropske unije, v ničemer ne zmanjšuje vrednosti ideje o povezovanju v gorah. Pred tremi leti ob srečanju treh dežel ob Millstattskem jezeru sem neuradno »potipal« za mnenje o vrhovih prijateljstva predstavnika Koroške in Furlanije – Julijske krajine. Planinska založba PZS je namreč razmišljala o novi izdaji vodnika. Predstavniki Furlanije je bil ideji načelno naklonjen, vendar bi vrhove skrčil le na Zahodne Julijske Alpe in na Kanalsko dolino. Korošec je bil zelo zadržan, pravzaprav nenaklonjen

zamislil, da bi šli v pripravo in izdajo novega vodnika, da ga imajo še veliko na zalogi, je potarnal.

Očitno bi veljalo na prihodnjem srečanju treh dežel zopet načeti pogovor o vrhovih prijateljstva. Ideja zanesljivo potrebuje nov zagon. Morda so potrebne nekatere spremembe v izboru vrhov! Omenil sem Großglockner, Creto Grauzario, Sernio, Zuc dal Boor pa našo Mrzlo goro. Ko je še veljala Pot prijateljstva, je bil v seznamu koroških vrhov tudi znani Königsstuhel, 2336, ki so ga potem nadomestili z neuglednim Klomnockom, 2326 m. V slovenskem izboru bi lahko v Karavankah poleg Stola uvrstili tudi Vrtačo.

Planinska založba ima za vse mejne vrhove in Zahodne Julijske Alpe že opise poti. Avtor vodnika Čudovite Alpe Andrej Mašera je v svoj izbor uvrstil 14 vrhov, manjkajoče v Karnijskih Alpah bi lahko pridobili od Andreja Stritarja. Manjkajo torej opisi le 15 vrhov!

ZA ZAKLJUČEK – RAZMISLEK!

Slovenska planinska javnost naj pove, ali še podpira idejo o Poti prijateljstva. Planinska založba bi lahko v dogovoru z avtorji in z vnosom manjkajočih opisov nov vodnik po Poti prijateljstva izdala v sorazmerno kratkem času. Zdi se mi, da si ta ideja vsekakor zasluži, da živi še naprej.

Visok jubilej »Hrvatskega planinara«

✍ Slavica Tovšak

V letu 2008 je minilo 110 let, odkar je 1. junija 1898 izšla prva številka Hrvatskega planinara, ki ga uvrščamo med najstarejše tovrstne planinske edicije. V teh letih je odigral pomembno vlogo ne le na področju hrvaškega planinstva, temveč tudi na področju hrvaške kulturne dediščine. Vsebinski pregled posameznih številka kaže na široko zasnovano dejavnost, ki seže tudi izven okvirov samega strokovnega planinstva. Zanimive so književne priloge, ki imajo v glavnem potopisni značaj, strokovni članki s področja alpinizma, paleografije, varstva narave. Zanimivo je, da je predlog za izdajanje planinskega časopisa prišel iz vrst literarnih delavcev. Književnik in pesnik prof. Franjo Marković je predlagal izdajanje mesečnika z naslovom Hrvatski planinar. Za glavnega urednika je bil izbran potopisec in publicist Dragutin Hirc. Leta 1904 ga je nasledil prof. Vjekoslav Novotni, velik poznavalec območja Medvednice. V njegovem obdobju je bila revija odraz društvenega dela in odkrivanja manj znanih planinskih poti.

Po prvi svetovni vojni so se vse bolj uveljavljali potopisi z bogatim slikovnim gradivom. Posebni vsebinski ton je hrvaškemu planinstvu dal urednik dr. Josip Poljak, ki je bil med drugim tudi avtor Vodnika po Velebitu. V obdobju med vojnama sta v uredništvu delovala še Josip Pasarić in dr. Ante Cividini. Po odkritem spopadu med dvema naspotujočima skupinama je vlogo urednikovanja prevzel dr. Ante Cividini, srednješolski profesor, pedagog in politik; pod njegovim vodstvom je izšlo 14 številka Hrvatskega planinara, nato ga je leta 1935 nasledil Fran Kušan. Kot profesor botanike in eden največjih raziskovalcev flore na Hrvaškem je vplival na vsebino Planinara

po strokovni plati. Konec leta 1939 je v težki politični situaciji, ki je že kazala na novo politično sliko Evrope, uredniške posle prevzel prof. Ivan Rengjeo, ki mu je kljub problemom politične in finančne

narave uspelo obdržati izhajanje časopisa do sredine leta 1944, ko je začasno prenehal izhajati.

Po drugi svetovni vojni leta 1949 je delo uredniškega odbora in njegovega vodstva prevzel prof. Blašković. Hrvatski planinar se je preimenoval v Naše planine in deloval pod vodstvom Pera Lučića Roka. Deset let kasneje je najdaljše uredniško obdobje prevzel dr. Željko Poljak, ki je bil urednik polnih 42 let, od leta 1959 do leta 2000. Zagotovo je eden najpomembnejših publicistov svojega časa, istočasno pa je s svojo bogato planinsko biografijo omogočil bogat razcvet planinstva na Hrvaškem. Leta 2001, ko je postal urednik Alan Čaplar, so ga pričeli tiskati v barvah in je dosegel naklado 2000 izvodov. Hrvaški planinski zvezi je ob podpori Ministrstva za kulturo uspelo digitalizirati več kot 20.000 strani Hrvatskega planinara, ki so dostopne prek interneta. Časopis izhaja mesečno, običajno na 44 straneh.

Uredništvo PV se pridružuje čestitki ob visokem jubileju Hrvatskega planinara in želi vsem, ki sodelujejo pri njegovem urejanju, veliko delovnih uspehov. Razmišljamo o predlogu, da bi organizirali srečanje obeh uredništev, kjer bi lahko izmenjali izkušnje in razmišljali o morebitnih skupnih projektih. ○

Izbor 10 »naj« vrhov v Alpah

DRAGE BRALKE IN BRALCI PLANINSKEGA VESTNIKA!

Pred seboj imate seznam 20 pomembnih vrhov v Alpah, ki ga je za vas pripravilo uredništvo Planinskega vestnika po internem glasovanju med 50 vrhovi. Če se boste odločili sodelovati v naši igri, izberite med njimi 10 vrhov, za katere menite, da so »naj« vrhovi Alp. Lahko glasujete tudi za manj kot 10 vrhov, glasovnica z več kot desetimi obkroženimi vrhovi pa bo neveljavna. Kriteriji, po katerih jih boste izbirali, so popolnoma prepuščeni vam, sploh ni nujno, da ste na izbranih vrhovih tudi bili. Neki vrh vam bo všeč zaradi lepega videza, drugi vam bo bolj pri srcu zaradi bogate zgodovine, tretji zaradi lepih trenutkov, ki ste jih sami preživeli na njem, četrti zopet zaradi drugih razlogov ...

Pravilno izpolnjene glasovnice (kopij ne bomo upoštevali) pošljite do 25. 5. 2009 po pošti na naslov: Planinski vestnik, PZS, Dvoržakova 9, 1000 Ljubljana. Od julijske številke naprej bomo predstavili 10 najvrhov. V junijski številki bomo objavili imena 10 nagrajencev, ki jih bomo izžrebali med tistimi, ki boste sodelovali v glasovanju. Nagrade so:

1. nagrada: enoletna brezplačna naročnina za PV
2. nagrada: knjiga Planinske založbe
- 3.–10. nagrada: osem majic PZS

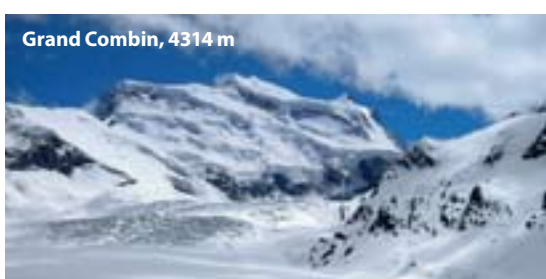
Civetta, 3220 m

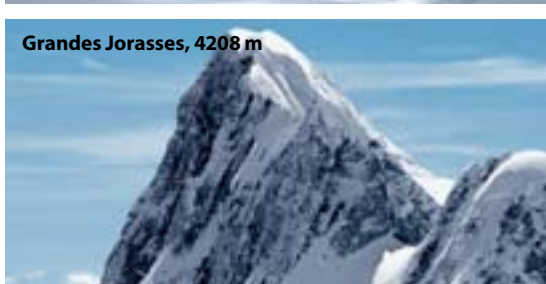
Eiger, 3970 m

Grand Combin, 4314 m

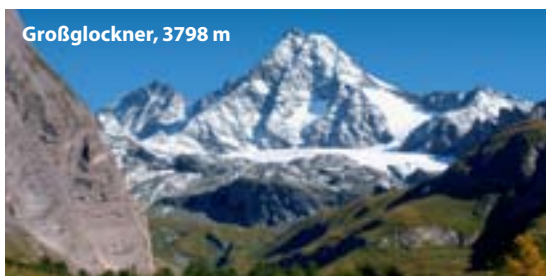
Grandes Jorasses, 4208 m

Barre des Ecrins, 4101 m

Großglockner, 3798 m

Bernina, 4049 m

Gr. Wiesbachhorn, 3564 m

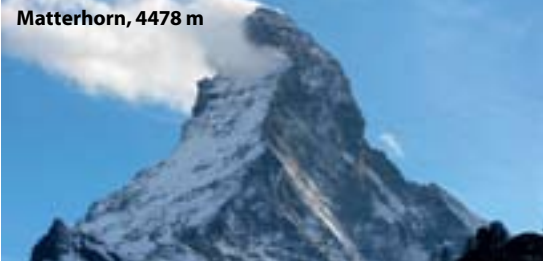
Hochgall, 3436 m

Ortler, 3905 m

Matterhorn, 4478 m

Pizzo Badile, 3308 m

La Meije, 3983 m

Tofana di Rozes, 3225 m

Monte Agnèr, 2872 m

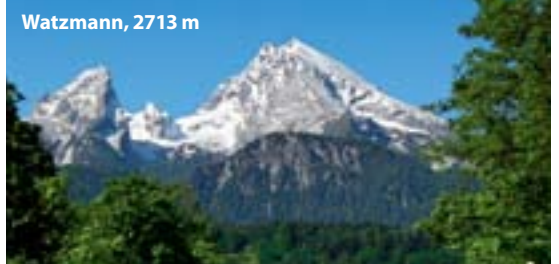
Tri Cine, 2999 m

Mont Blanc, 4897 m

Watzmann, 2713 m

Monte Rosa, 4634 m

Weisshorn, 4505 m

Jesenska lepota med Rezijo in Reklanico

Po grebenu
Ždrinice na Žrd

in Andrej Stritar

Na grebenu Ždrinice

Kdo je že slišal za Ždrinico? Verjetno malokdo. Za ta zahodni greben Žrdi sem izvedel šele pred nekaj meseci. Na Žrd iz Rezije me namreč nikoli ni vleklo, saj mi najmanj 1800 metrov vzpona v enem dnevu in vroča južna lega nikakor nista vzbujala močnih hrepenenj. Pred dvema letoma pa je to »kalvarijo« sama opravila hčerka Mojca in od tedaj naprej zganjala tiho in prikrito reklamo za tiste konce. Omenjala je nenavadno ime »Ždrinica« in nas tudi s slikami poskušala navdušiti za lepi in menda ne preveč zahtevni greben. Tako je prišel oktober 2008, obetal se je pravljичno lep vikend, kakršen je lahko samo takrat, v pozni jeseni, in odločitev je padla. Po dveh čudovitih dneh sta se Ždrinica in Žrd uvrstili med naj doživetja tega leta!

POPOLNO UDOBJE

Pred nekaj leti so rezijanski planinci imenitno rešili problem nesramno velikih višinskih razlik proti Žrdi. Na neizrazitem sedelcu Buja (Sella Buia) 1650 metrov nad morjem v dolgem grebenu, ki se vleče od vrha Žrdi proti zahodu, so obnovili staro vojaško stavbo in jo spremenili v neoskrbovano planinsko zavetišče – Ricovero Igor Crasso. Očitno zanj skrbijo z veliko ljubeznijo, saj je urejeno tako rekoč idealno. V njem je 11 ležišč z odejami, udobna jedilnica,

plinski štedilnik, peč na drva, kopalnica (čeprav je z vodo težko, zgoraj je le kapnica, po pitno vodo pa je treba 200 metrov nižje do velike votline) in celo elektrika na sončno energijo. Vse to je odklenjeno, vsakomur na razpolago, v zameno pa prosijo, da v posebni škatli pustiš prostovoljni prispevek. Tisti večer v tem prijetnem brlogu je bil eden najlepših v letu. Sonce se je poslavljalo in počasi spreminjalo pisane jesenske barve na okoliških vrhovih. Barvna predstava je bila najslikovitejša na divjih gorah na nasprotni strani Reklanice, kjer domišljijo dražijo številne hrepenenje vzbujajoče vzpetine zahodno od Strme peči. Domišljija se ti razburi že, ko doma prebiraš njihova imena (Mucul, Ciuc di Valisetta, Forca de la Puartate, Jovet Blanc, Jof di Miezd, Il Ciastelat, Mont Jovet). Ko pa smo jih gledali s tistega kucija, so se dokončno zasedrali visoko na seznamu norih želja nas, zapriseženih gorniških potepuhov.

K zadovoljstvu prvega dne je prispevala tudi nepričakovano prijetna pot iz Stolbice, tista, ki sem se je bal zaradi velike višinske razlike. Resda začneš dobrih 500 metrov nad morjem, toda pot se prijetno vije malo po gozdu, malo čez travnike, mimo slikovitih stavb, večino časa pa s širokimi razgledi na Rezijo in mogočne gmote kaninskih gora nad njo. Tako pozabiš na večurne napore in si kar malo razočaran, da se na grebenu pač konča. Že samo

vzpon po tej poti in prijeten večer pri koči bi zado-
stovala za imenitno turo.

ŽDRINICA

Drugi dan so se užitki samo še nadaljevali. Že takoj nad kočjo se je odlično videl naš greben Ždrinice, do njegovega začetka pa je bilo čisto blizu. V elegantnem loku je napet nad udobno mulatjero, po kateri je speljana Ta visoka rosojanska pot. Od vrha Žrdi do zadnje izrazite vzpetine Picco di Mezzodi (Tam na Kolku), 1866 m, tik nad kočjo je okoli dva kilometra zračne razdalje. V italijanskih vodnikih smo izbrskali opis, ki nam je obetal dve uri prijetnega plezanja z nekaj mesti II. stopnje. A čas se nam je že zjutraj zdel sumljivo kratko odmerjen, kar se je kasneje potrdilo. Do vrha smo potrebovali pet ur lagodnega pohajanja in užitkarskega poplezavanja.

Sam začetek je eno od kočljivejših mest. Čisto enostavnega prehoda na Kolku ni, povsod so strmine. Zastavili smo kar takoj z začetka prečne mulatjere čez strmo travnato pobočje in z malo poplezavanja po grebenčku čez predvrhove do samotne kote 1866 metrov. Po vodniku sodeč se da tudi po grapi tik pod vrhom ali pa po pobočju takoj za njim.

Med grizenjem kolen čez tistih 200 višinskih metrov trav smo doživeli nekaj, kar se zgodi le redko. Že od spodaj smo na grebenu zagledali samotnega

gamsa, ki je bil že preoblečen v temen zimski kožuh. Ko smo bili sredi strmine, je nenadoma med nami z vrha nekaj priletelo in švignilo mimo nas v gozd globoko spodaj v dolini. Bil je tisti gams, ki smo ga očitno pošteno zmedli in prestrašili. Odločil se je za umik dobesedno naravnost navzdol po travnatem pobočju. Pri tem je najbolj prestrašil ženo Uršo, saj jo je skoraj zbil, ko je ravno brskala po nahrbtniku. Tako rekoč v prostem padcu je odskakoval po nekaj deset metrov po zraku, si pri vsakem dotiku tal malo popravil smer in izginil, preden smo dobro dojeli, kaj se dogaja. Bilo je bizarno – kot bi nas sam zlodej hotel sklatiti s tistega pobočja!

Na vrhu Picca di Mezzodi se je začel pravljичni sprehod visoko med zemljo in nebom. Po dolinah je še ležala jutranja megla, nebo je bilo popolnoma jasno, sonce pa je bolj in bolj ogrevalo lepote Zahodnih Julijcev. Spet smo se spogledovali s sosednjimi Joveti, vedno bliže pa sta prihajala Montaž s svojimi vazali na eni strani in Kanin na drugi. Greben je bil ravno prav razgiban, da nam ni bilo dolgčas, saj se je bilo treba tu in tam poprijeti. Z orientacijo ni bilo posebnih težav, večinoma je bilo treba le poiskati najlažje prehode mimo ruševja. Le na nekaj mestih se je malo zapletlo in postavilo bolj pokonci. Tam smo se skrbno varovali, a se je izkazalo, da ni bilo nikjer težje od II. stopnje.

Kočja in sedlo Buja s prvega vrha

Od daleč nas je najbolj skrbel pokončen stolp, ki se je pred nas postavil v zadnjem delu grebena. Spominjal je na Prevčev stolp v Kanceljnih, saj ni bil videti enostavno dostopen, prav tako pa nismo vedeli, kako bomo šli z njega dol na drugi strani. A z nekaj previdnega ogledovanja in poizkušanja smo nanj hitro našli prehod malo proti desni, pa gor čez kratek kaminček z nekaj preprijemi spet v lažji svet. Na njegovem vrhu se je skrb razblinila, saj njegove druge strani –ni bilo. To sploh ni bil stolp, temveč le rama v grebenu. Z njenega vrha se je nadaljevalo prijetno sleme z vedno manj plezanja. Še malo in bili smo na prostranem vršnem pobočju Žrdi. Malo pod nami je nanj prišla tudi prečna mulatjera, mi pa smo kar naravnost navzgor zlezli na razgledni vrh.

1800 METROV SESTOPA

Lahko bi ure poležavali tam zgoraj, a kaj, ko nas je čakal še nič kaj kratek povratek. Odločili smo se za sestop po mulatjeri čez preval Peravo tik pod Kaninom. Tudi tam še nisem hodil zaradi strahu pred višinsko razliko. Res je daleč, res je treba sestopati in sestopati, preden po dobrih štirih urah prideš do dna. A vendarle je bil tistega dne tudi ta sestop del jesenske pravljice. S prevala Peravo smo se najprej spuščali dobrih 500 višinskih metrov, ne vedoč, ali bi

gledali dol ali gor. Dol pod noge pač moraš gledati, da se ne spotakneš, srce pa ti vleče pogled gor v divja ostena Kanina. Polno je grap, stolpov, stenic, lukenj, jam, prodišč, travnikov, škrbinic, skratka vsega, kar vznemirja nas gornike. Že doma smo na italijanskem zemljevidu opazili čez to pobočje vrisano stezico, in to z najmanjšimi možnimi pikicami. Speljana naj bi bila s planine Kanin prečno levo čez ta ostena tja do prevala Peravo. Tu spodaj pa smo tedaj ves čas ugibali, kje neki je speljana. Saj bi se dalo, ampak je pa res kar zahteven teren. Zagotovo je kdaj obstajala, kdo ve, ali je še prehodna ...

Potem je bilo treba kar dolgo skoraj vodoravno z nekdanje planine Grubje proti zahodu. Sonce je bilo že nizko in je spet sprožilo igre senc in svetlobe po gorah nad Rezijo, jesenske barve rumene trave okoli nas so bile popolnoma očarljive. Končno pa še zadnji sladkorček tistega vikenda, divje romantična soteska potoka Ronek. Za pikico na i je bilo treba iz nje še slabih sto metrov navzgor do avta!

Od zore do mraka smo bili na nogah, a iz spomina je utrujenost tistega večera hitro izginila. Ostalo je čez tristo fotografij in pa spomin na čudovite trenutke jesenskih Julijcev. Rodile so se nove ideje za pohajanja po tamkajšnjih gorah in razblinil se je neupravičen strah pred velikimi višinskimi razlikami. ●

Pred nami se je pokonci postavil 'stolp'. FOTO: MOJCA STRITAR

Žrd je mogočna gora med dolinama Reklanico in Rezijo. To je najvišja točka dolgega grebena, ki se s prevala Peravo pod Kaninom vleče proti severozahodu. Prav mogočni сосед Kanin Žrdi odtegne poglede in jo prikrajša za slavo. Če bi stala kje na samem, bi bila zagotovo bolj priljubljena.

Zavetišča:

Bivak Marussich, 2040 m, na prevalu Peravo pod Vrhom Krnice. 9 ležišč z odejami; vedno odprt; vode ni.

Zavetišče Igor Crasso, 1650 m, na sedelcu Buja zahodno od vzpetine Picco di Mezzodi. Pred nekaj leti prenovljen nekdanji vojaški objekt, ki je vedno odprt. 11 ležišč z odejami, plin, elektrika, peč, voda dobrih 100 m nižje proti Reziji, celo kopalnica (brez vode).

Pristopi:

Z **Nevejskega prevala**: z žičnico do kočice Gilberti, nato po markirani mulatjeri na zahod čez sedelce pod Belo pečjo, mimo bivaka Marussich ter pod Vrhom Grubije na greben in na vrh. 3-3.30 ure. Tehnično nezahtevno.

Če žičnica ne dela, gremo po markirani poti čez planino Gorjudo do bivaka Marussich, 3-3.30 ure, do vrha še 1.30 ure.

Iz **Rezije po Visoki rosojanski poti**: Začetek markirane poti številka 643 je v zaselku Ladina dober kilometer vzhodno od Ravence (Stolvizza) slabih 600 m nad morjem. Vzpon je dolg, a slikovit in zato prijeten. Na glavni greben pridemo po treh urah pri kočici Crasso, 1650 m. Od nje gremo proti vzhodu po markirani mulatjeri (Visoka rosojanska pot) prečno južno pod Ždrinico na pobočja pod vrhom in po njih na najvišjo točko. Od kočice 2-3 ure, iz doline 5-7 ur, okoli 1700 višinskih metrov. Pot tehnično ni zahtevna.

Iz **Rezije čez preval Peravo**: začnemo kot pri prejšnjem opisu v zaselku Ladina, vendar ne navzgor, temveč za markacijami proti vzhodu sprva skoraj 100 m navzdol v strugo potoka. Iz nje gremo kmalu v levo pobočja navzgor do planine Na Ravne, 1078 m. Od tam zložneje in mestoma

celo vodoravno desno v slikovit svet pod vršnimi pobočji Kanina. Pri nekdanji planini Grubija se začnemo dvigati proti od spodaj vidnemu prevalu Peravo, 2041 m. Do njega 5-6 ur. S prevala gremo potem levo pod Vrhom Grubije na vzhodni greben in na vrh Žrdi še 1.30 ure. Skupaj 7-8 ur. Nezahtevna, a naporna markirana pot.

Iz **Reklanice čez sedlo Buja**: začetek markirane poti številka 633 je v zaselku Pezzeit na pobočjih južno nad glavno cesto. Steza je elegantno speljana skozi divji svet. V zgornji tretjini je sitno mesto v strmem gozdu, nato pa se pot pod slikovitim stenami izteče na greben tik pod Piccom di Mezzodi. S križišča poti je do kočice Crasso desno le nekaj minut, proti Žrdi pa moramo levo po zgoraj opisani markirani mulatjeri pod Ždrinico. Do grebena 4-4.30 ure, do vrha še 2 uri, skupaj 6-7 ur. Nezahtevna, a naporna pot.

Iz **Reklanice čez Peravo**: začetek markirane poti številka 646 je v kraju Tamaroz. Tudi ta pot je strmo, naporno, a slikovito speljana na Kaninske pode skozi dolinico pod izrazitim vrhom Cuel Sciaf in nas pripelje na preval Peravo k bivaku Marussich, 4-5 ur. Z njega zahodno do vrha še 1.30 ure, skupaj 7-8 ur.

Zemljevida:

Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000, PZS (delno)

Tabacco 027 Canin – Valli di Resia e Raccolana, 1 : 25.000.

Kreuzeck (2701 m), skupina Kreuzeck

Križ na gori in nebesa pod smučmi

✍ in 📷 Tomaž Hrovat

Križ na gori je pri severnih sosedih prej pravilo kot izjema. Tudi gora z imenom Kreuzeck ni samo ena. No, po našem Kreuzecku se imenuje cela gorska skupina – Kreuzeckgruppe, ki jo na jugu omejuje Drava, na severu pa reka Möll.

Značilnost ture je njena skritost. Že dostopne doline Wölla z glavne ceste niti ne slutimo, pogled na goro pa se nam izmika vse do krnice Staller Wölla. Tura med tamkajšnjimi poznavalci velja za zelo lepo, čeprav je veliko manj obljudena kot priljubljene koroške lepote. Se morda spominjate, fantje, kako je že bilo ... lepa, malo sramežljiva, nič naduta in začuda neoblegana. Vendar, po analogiji, da ne bi kdo hodil samo še na Kreuzeck! 📍

Izhodišče: Stall. Na glavni cesti pred Stallom je most čez reko Möll, tik pred njim zavijemo na levo in po asfaltirani cesti v skrito dolino Wölla. Ko dosežemo vodni zbiralnik, se cesta konča z manjšim parkiriščem.

Kako do izhodišča? Avtocesta Ljubljana–Karavanški predor–Beljak–izvoz za Veliki Klek– Obervellach in naprej do občestnega zaselka Stall. Ljubljana–Stall: 180 km oz. 2 uri vožnje in pol.

Vzpon: Od parkirišča (1460 m) sledimo markirani poti in v četrtr ure dosežemo planino Obere Gossnitzer Alm, jo prečimo in spet ujamemo markacije; te nas vodijo skozi macesnov gozd proti levi. Kmalu dosežemo prvo krnico. Gremo čez manjši most in nadaljujemo pot po levem gozdnem pobočju. Ko se krnica zapre, nas markacije popeljejo malo navzgor v gozd in na levo okoli gozdnega pomola v zgornjo krnico Staller Wölla (2039 m). Do tam je treba biti kar pozoren na orientacijo (zemljevid, markacije, sledi predhodnikov).

Planina Staller Wölla je tako lepa, da si takoj zaželimo preživeti na njej vsaj kakšen teden. Vsekakor je primeren kraj za kratek počitek in pogled na nadaljevanje. Kreuzeck je zdaj končno pred nami, pokaže se kot skrajno levi vrh v ogrlici belih vršacev nad planino. Dobro oko bo uzrlo tudi že križ na gori.

Nadaljevanje vzpona je zdaj orientacijsko preprosto, terensko pa lepo razgibano – čez strme vesine in položnejše kraje (izmenično) dosežemo najprej sedlo Wölla Törl (2546 m), nato pa se zares strmo vzpne zadnjih sto višinskih metrov do vrha KreuzECKa. Na tem odseku pride lahko v poštev uporaba cepina in derez, pri spustu pa zanesljivo smučarsko znanje.

Spust: Poteka v smeri vzpona, do planine lahko izbiramo med več različicami. To je najlepši del spusta, bogato smo poplačani za trud pri vzponu! Na planini se ni pametno obirati, da nam pomladansko sonce ne zmehča snega v spodnjem delu ture.

Višinska razlika: 1300 m, **čas vzpona:** 4 ure, **najprimernejši čas:** april. Priporočljivi so dereze, cepin in dobro smučarsko znanje.

Zemljevid: Mölltal Kreuzeckgruppe Drautal, Freytag & Berndt, 1 : 50.000.

Vodniška literatura: Manfred Korbaj. 1. Kärtner Schitourenführer (Band 1). Graz: H. Weishaupt Verlag, 1997.

Na planini pod Kreuzeckom

NOVO!

TRGOVINA MAMMUT
V LJUBLJANI NA DUNAJSKI 21
(NASPROTI GOSPODARSKEGA RAZSTAVIŠČA)

Uvoznik in zastopnik
TERRA MSG d.o.o.
www.terra-sp.si
terraclimb@siol.net
tel. MB: 02/250-09-66
tel. LJ: 01/436-50-64

Foto: Robert Boesch, arhiv Mammüt

MAMMUT
www.mammüt.ch

Mačja ušesa

✍ in 🐝 Dušan Klenovšek*

Kaj varujemo? Mačja ušesa? Je to kakšna šala ali celo pomota? Mnogi med ljubitelji avtohtonega rastlinstva se ob takem uvodu le nasmehnejo, saj se za tem rodovnim imenom skriva ena najzanimivejših skupin orhidej pri nas. Po videzu in še bolj po načinu razmnoževanja.

Preko 70 vrst orhidej (kukavičevk) uspeva pri nas – od travnikov do gozdov, od suhih do mokrotnih rastišč. Rod mačjih ušes (*Ophrys*) je pri nas zastopan le s sedmimi predstavniki, že na Hrvaškem in v Italiji jih je veliko več. Cvetovi so s svojo obliko in barvitostjo vsaj enakovredni v cvetličarnah prodajanim tropskim vrstam orhidej, le da so manjši. Mogoče pa je to celo dobro, saj tako niso zanimivi za gojitelje.

Vse naše vrste mačjih ušes uspevajo na suhih travnatih površinah z revno travno rušo. Prvo

med njimi zacveti osjeliko mačje uho. Zakaj osjeliko? Naše oči (in možgani) tudi ob pozornem opazovanju v cvetu ne prepoznajo osje samice. Za osje samce to ne velja. Najprej jih med letom v bližini cvetoče rastline pritegne njegov vonj, ki »posnema« vonj samice. Vonju sledijo vse do rastline. Z mozaičnimi očmi, ki so značilne za žuželke, vidijo precej drugače (z našega vidika gledano slabše), zato cvet zamenjajo z godno samico. Pristanejo na njem in se skušajo pariti. Pri tem se na njihovo telo prilepita lepljiva polinarija, polna cvetnega prahu. Po neuspešnem poskusu oploditve samec odleti, a ga kmalu spet premami vonj druge »samice«. Sedaj zgodbo že poznamo, le da pri ponovnem poskusu parjenja »odda« cvetni prah s prejšnjega cveta. Na tak način rastlina poskrbi, da bo njen cvetni prah gotovo prenesen na istovrstni cvet. Za svoje posredovanje žuželka ni nagrajena, a tudi hude škode ne utrpi.

* Zavod RS za varstvo narave

Čebeljeliko. Dva »paketa« peloda čakata čebeljega snubca.

Podobne zgodbe veljajo za druga pri nas najbolj razširjena mačja ušesa – muholiko, čmrljeliko in čebeljeliko. Že njihova vrstna imena nam razkrijejo, kateri vrsti žuželke je cvet po obliki, barvi in vonju najbolj podoben. V novejšem času je bilo sicer na slovenskem ozemlju najdenih še nekaj vrst, ki uspevajo le na redkih lokalitetah, predvsem na Primorskem.

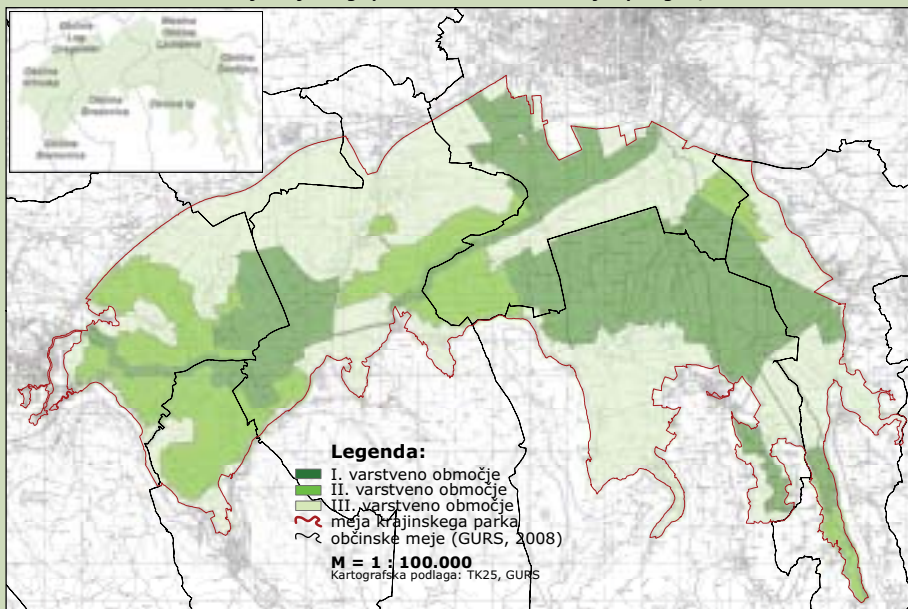
Pri rodu mačjih ušes je varovanje učinkovito le, če varujemo njihovo življenjsko okolje (habitat). Suhi, s travinjem borni travniki so v današnjem času zelo ogroženi. Prevladujeta dve glavni grožnji. Zaradi opuščanja košnje se mnogi med njimi zaraščajo z grmovno in kasneje drevesno vegetacijo. Druga grožnja je v tem, da skušamo tak travnik spremeniti v »donosnejšega«, običajno z gnojenjem, neredko tudi z dovažanjem zemljine, ravnanjem terena in sejanjem travnih mešanic. Marsikateri izmed z orhidejami bogatih travnikov se nahaja tudi znotraj območij Nature 2000. Za njihovo ohranjanje je preko LIFE-projektov in kmetijskih nadomestil mogoče pridobiti tudi finančna sredstva, ki lastniku nadomestijo izgubo dohodka zaradi ohranjanja njihove tradicionalne rabe. ○

Osjeliko. Le kateri osji samec se lahko upre dvema samicama hkrati?

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje (oktober 2008)
Meje krajinskega parka in varstvenih območij - priloga 2/1

Zemljevid sodi k članku Krajinski park Ljubljansko barje

Krajski park Ljubljansko barje

Ustanovitev novega zavarovanega območja

✍ Barbara Zupanc* 📷 Drago Cencič

Ljubljansko barje
KRAJINSKI PARK

Med Ljubljano, Vrhniko, Igom in Škofljico se razprostira okoli 150 kvadratnih kilometrov ravnice Ljubljanskega barja. Visoka talna voda in redne poplave onemogočajo intenzivno kmetijsko obdelavo, zato je krajina na Ljubljanskem barju ohranila svojo kakovost. Tako še do danes ostaja neskončen mozaik travnikov, steljnikov, njiv, jarkov in mejic. Preplet vseh teh različnih življenjskih okolij pa zagotavlja bivališče mnogim rastlinam in živalim, ki jih drugod po Sloveniji in celo v Evropi le še redko srečamo. Več kot sto vrst ptic, devetinosemdeset vrst metuljev in osemštirideset vrst kačjih pastirjev so le suhoparne številke, ki označujejo delček barjanskega naravnega bogastva. Te vrste so, med drugimi, tudi razlog, da je Ljubljansko barje uvrščeno med območja Natura 2000, mrežo območij največje biotske pestrosti v Evropski uniji. To je posebno območje varstva (SPA) za dvaindvajset vrst ptic, posebno ohranitveno območje (SCI) za dvaindvajset živalskih in eno rastlinsko vrsto ter devet habitatnih tipov, znotraj katerega najdemo enainšestdeset naravnih vrednot, devet naravnih spomenikov in sedem naravnih rezervatov. A ne le narava, tudi dediščina človekove dejavnosti je bogata. Na tem relativno malem koščku ozemlja so svoj pečat pustile številne kulture, od prazgodovinskih koliščarjev in antičnih Rimljanov do zagnanih osuševalcev »marosta«, ki naj bi postal žitnica habsburške monarhije.

RAZLOGI ZA NASTANEK PARKA

Zadnja leta na Ljubljanskem barju tudi naša sodobna družba pušča vse več sledi. Zaraščene kmetijske površine, intenzivno obdelane njive, črne gradnje in kupi odpadkov dnevno slabšajo ohranjenost naravnega okolja in kakovost bivanjskega prostora prebivalcev. Z zmanjševanjem naravno ohranjenih območij, biotske pestrosti in izginjanjem posameznih vrst rastlin in živali na Ljubljanskem

Šotni mah (*Sphagnum sp.*)

barju vplivamo tudi na procese delovanja narave, od katerih je odvisno, ali bomo imeli ljudje dovolj vode in hrane. Ohranjena narava pa nudi možnost za pridelavo kakovostne, zdrave hrane, razvoj drugega kmetovanja in za razvoj novih dejavnosti, ki izhajajo iz potencialov okolja. Takšna območja privlačijo obiskovalce in so lahko dodaten spodbujevalec turističnega razvoja. Ljubljansko barje je poleg tega tudi pomembno vodovarstveno območje za pitno vodo širšega območja.

Vse to je vodilo k temu, da je vlada Republike Slovenije po letih priprav strokovnih gradiv in usklajevanj številnih interesov v prostoru, 9. oktobra 2008 sprejela Uredbo o Krajskem parku Ljubljansko barje.

KAJ PRINAŠA UREDBA IN USTANOVITEV KRAJINSKEGA PARKA?

Uredba določa cilje parka, njegove meje in območje, razvojne in varstvene usmeritve ter notranjo conacijo in varstvene režime posameznih varstvenih območij. Park je razdeljen na tri varstvena območja glede na naravovarstveni pomen ter prisotnost ogroženih vrst rastlin, živali in habitatnih tipov. Uredba opredeljuje tudi upravljanje s parkom, določa vsebino natančnejšega načrta upravljanja ter načine nadzora v prostoru.

Temeljni namen ustanovitve Krajskega parka Ljubljansko barje je vzpostavitev modernega

* Koordinatorka razglasitve Krajskega parka Ljubljansko barje.

zavarovanega območja narave, v katerem se ohranja narava in značilna krajina in, kjer bodo prebivalci dobili nove razvojne priložnosti, obiskovalci pa se bodo v njem dobro počutili in ga radi obiskovali.

Med prednostmi, ki jih prebivalcem in lokalnim skupnostim prinaša ustanovitev parka, so v prvi vrsti zdravo življenje v naravno ohranjenem okolju, ohranitev vrst, ki so drugje v Evropi že skoraj izginele, ohranitev značilne krajine, večja prepoznavnost območja in nove podjetniške priložnosti za razvoj dejavnosti, ki temeljijo na značilnostih in prednostih območja. Ponuja se priložnost, da se predstavi in trži bogata kulturna in naravna dediščina prostora in da se poveča povpraševanje po ponudbi mirnega oddiha in spoznavanja znamenitosti. To še posebej velja v primeru, če bo Krajinski park Ljubljansko barje razvil svojo prepoznavno blagovno znamko. Življenje in delo v krajinskem parku pomeni večje možnosti za pridobivanje domačih in mednarodnih razvojnih sredstev, predvsem tistih za spodbujanje naravi prijaznega kmetovanja in razvoj produktov zdrave hrane, za katere tudi Evropa namenja vsako leto več denarja. Pomeni tudi strokovno tehnično pomoč s strani upravljavca ter večji in učinkovitejši nadzor nad nedovoljenimi posegi in dejavnostmi prek profesionalne in prostovoljne nadzorne službe.

OMEJITVE V PARKU

Krajinski park v prostor prinaša tudi nekatere omejitve. Na celotnem območju parka tako ni dovoljeno ravnati, posegati ali izvajati dejavnosti v obsegu, času in na način, ki ogroža cilje parka in slabša hidrološke, geomorfološke in ekološke lastnosti parka, predvsem z vidika doseganja ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov, ohranjanja lastnosti naravnih vrednot ter spreminjanja za park značilne krajine. V obstoječo kmetijsko rabo park s svojimi režimi ne posega, omejuje pa intenziviranje novih kmetijskih površin. V parku zlasti ni dovoljeno spreminjati stanja habitatov nizkega in visokega barja in šotišč, odkopavati in nasipavati materialov zunaj stavbnih zemljišč, namerno vznemirjati in odvzemati iz narave rastline in živali za komercialne namene, voditi psov brez povodca. Deloma je omejeno tudi izvajanje nekaterih športnorekreativnih aktivnosti, kot so letenje z motornimi letali, zrakoplovi, taborjenje in kurjenje v naravi.

Za upravljanje parka ter izvajanje nadzora nad režimom varovanja bo predvidoma do poletja letošnjega leta ustanovljen tudi javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje. Več o Ljubljanskem barju in novoustanovljenem parku si lahko preberete na spletnem naslovu: www.ljubljanskobarje.si.

Opomba: Zemljevid je na prejšnji strani.

Pogled proti Krimu z Barja

Pravljična Škrlatica

 Oton Naglost

Mokrotna belina z vetrom

Zimsko plezanje na Škotskem

✍️ Aljaž Anderle

Vzorec jasnega vremena FOTO: ALJAŽ ANDERLE

Poostrene varnostne razmere na letališčih postajajo vse bolj nevarne za same potnike, kot se je pokazalo pri pregledu na Gatwicku, ko mi je varnostnik ukazal, naj razširim roke. Stransko posledico tega ukaza je občutila gospa, ki si je ravno tisti trenutek izbrala, da je prišla v doseg moje desnice. Zaradi močne klofute, ki jo je doletela, je malce omamljeno in brez besed odtavala proč, midva z varnostnikom in zadregi pa sva naredila še en krog *friskinga*¹.

V Invernessu sta me pobrala Memé in Loic, člana Petzlove ekipe, ki je prišla plezat na Škotsko. Prav z veseljem sem se stlačil na zadnji sedež berlina (zakaj morajo Francozi najemati francoske avtomobile, ali jih niso že doma siti?), da se mi ni bilo treba ukvarjati z obrnjenimi cestnoprometnimi pravili in navigacijo. Edini intervenciji sta bili potrebni, ko je bilo treba zaviti z avtoceste za Aviemore, kar sta oba navigatorja spregledala, in med lovljenjem prtljage po prtljažniku, ki so se mu med kroženjem v krožišču odprla zadnja vrata. Z malo sreče bi tovornjak za nami najprej sploščil dve *prasic*, potem pa še mene, ki sem ju držal, da nista padli ven. In potem pravijo, kako je *prima*, če prtljažnik nima roba. *Oui, oui?*²

ZIMSKÉ NERAZMERE

Etapa prvega dne se je končala v mestecu Aviemore, ki služi kot izhodišče za ture, smučanje in plezanje

v parku Cairngorms. Glavni vrhovi na tem področju so visoki do 1100 m in nudijo tudi dobre možnosti za zimske vzpone. Zaradi toplega vremena so bile stene Cairngorma gole, črne. Tam nimamo kaj iskati, pravi etika škotskih plezalcev, ki natančno govori, kdaj se pozimi lahko pleza. Dokler so stene suhe, vzponi ne veljajo za zimske, takoj ko jih pobeli prvi snegec, pa se vsi zapodijo vanje.

Nam je z nasveti in družbo pomagal Andy Turner, eden boljših plezalcev v teh krajih in avtor najtežje na pogled preplezane smeri v Ben Nevisu – The Secret (X, 9). Andy nas potolaži, da se razmere tu naredijo čez noč. Ko sneži, se gre pač plezat. Da bi lažje počakali na slabo vreme, smo šli z izposojenimi plezalniki, v gojzerjih in *goretex*ih, plezat na škotsko riviero. Precej mirno vreme je bilo naklonjeno plezanju v skali, tako da so se lahko najbolj nestrpni pošteno naplezali.

BEN NEVIS PRVIČ

»Če sploh kam, potem pojdite plezat v Ben Nevis,« smo poslušali *lokalce*, ki so tako kot mi zelo navdušeno spremljali razporeditev vremena. Dve uri vožnje in dve uri dostopa za dva raztežaja plezarije se je zdelo dobitna kombinacija. Zato smo jo naslednje jutro mahnili na zahodno obalo. Malce je rosilo, malce je pralo, seveda tudi *scalo*, ko smo sekali ovinke proti Fort Williamu. Erwan je sukal volan, mi pa mižali. Samo občasni »Daj, po levi vozi!« se je slišal, če se pilot po kakem sekanju ni spravil dovolj hitro na nam nekam tuj levi vozni pas.

¹ Osebni varnostni pregled

² Ja, ja

Cesta od spodnje postaje žičnice Ben Nevis za eno uro skrajša dostop, če seveda imaš ključ zapornice. Andy ga ima in nam se je smejalo. Pot sprva vodi čez razmočene in blatne travnike proti krnici pod severno steno Ben Nevisa, kjer se postavi pokonci. Glede na razmere nismo bili edini, ki smo računali na plezarijo, tako da se je s parkirišča vsula pisana množica zatesnjenih *goretaksarjev*, ki smo v dežju in vetru stopicljali proti hribu. Na pol poti, po kaki uri hoje, smo dosegli kočo in se lepo premočeni srečevali s tistimi, ki so že zgodaj ugotovili, da bo bolje iti na kapučino in gledat delfine. Stoično smo pričofotali do snega, kjer smo si nadeli opremo in ugotavljali, kako nimamo več nobene suhe stvari, tako da se bo najbolje sprijazniti s tistimi, ki jih imamo pač na sebi. Pod vstopom nam je bilo že povsem vseeno, kaj bomo plezali, samo da bo čim prej konec. Na steno je bila nalepljena plast plundre, pod popularno Thompsonovo smerjo pa se je drenjalo pet navez. Ueli je poletel čez prvi raztežaj sosednjega Gremlina, pri tem prehitel štiri od petih navez, meni pa se je potem pridružil še kamerman. Do vrha smo skupaj s snemanjem prehiteli vse in sestopili, še preden je Erwan v sosednji smeri sploh prišel na vrsto za plezanje. Da bi ohranili kak suh košček kože, recimo noge, smo

jo *podurhali* v kočo, da bi lepo v miru počakali preostale. Večina stanovalcev je bila še zunaj, tako da smo se podrenjali okrog kamina, obesili vse mokre cunje in začeli gledati na dan še z lepše strani. Ali pa vsaj z bolj suhe. Po kaki urici se nam je pridružil dolgin, poklicni *picajzel*, premočen, kot se za škotski četrtak spodobi, in nas po kratkem zaslišanju, med katerim je ugotovil, da v koči sploh ne bivamo, lepo postavil ven na dež. Pa je minila še ena prijetna urica močenja pravkar napol posušenih oblačilc, nakar smo se stisnili v kombi in med žvečenjem preostanka malice čakali na ostale. In na dvournno vožnjo po levi do doma. Bil je ... nepozaben dan.

FISH AND CHIPS³

Prišel je čas za marš na zahod. Apartma v Pine Bank Chalets si je oddahnil, potem ko smo vse dopoldne spravljali v red nastali nered. Celu posesali smo. Pa pomili. In pometli. Da na poti ne bi trpeli lakote in pomanjkanja treninga, smo morali narediti nekaj sprememb načrta poti. Prva se je glasila *fish and chips*, druga pa *drytooling*⁴. Kombinacija se

³ Ribe in pomfrit

⁴ Plezanje s cepini in derezami po skali

Ben Nevis v snegu FOTO: ANTONY LAMICHE

je izkazala za smrtonosno, saj je *drytooling* trajal do teme in so zadnji atomi ocvrte energije izpuhtevali v soju najnovejših Petzlovih svetilk.

Najprej je bilo potrebno najti ravno pravšnjo vasico z mirnim trgom, brez narkomanov in dovolj blizu plezališča, da energijski naboj ne bi izpuhtel. In seveda, tam se je morala nahajati še *fishandchipsarnica* (*ribo-krompirnica*). To smo našli v vasi Dundalk. Najprej smo spravili kamermana za pult, da je posnel sijoče obraze lačnih plezalcev, nato smo škatle s sveže pečeni in z mastjo prepojenimi ribami in pomfrijem nesli na trg in se pod spomenikom oblizovali, dokler je trajalo. Plezališče je bilo zelo blizu, vendar pa smo v prehudem zanosu zgrešili pravi odcep in prehodili pol hriba, preden smo, resda z manjšo navigacijsko pomočjo preko telefona, našli tako iskani kamnolom. Ko se je plezanja željna ekipa prikazala pod položnimi, 10 m visokimi ploščami, je bilo spet slišati veliko o nekih *putanah*. Po raziskanju bližnje okolice smo odkrili par težjih smeri, ki smo jih takoj napadli in nekajkrat preplezali samo »na ribe in krompir«. Ko smo bili že malce utrujeni, je izvidniški oddelek poročal nekaj zmedenega o M12 in takšnih čudesih, slabi dve minuti proč. Ker pomfri še ni dobro prijel, smo se odpravili tja in v previsni luknji potem pustili še tatarsko omako, majonezo in petico desno zgoraj.

HLADILNIK

Podaljšanje poljubnega letnega časa je mogoče tako, da ga pravočasno zapreš in shraniš za kasneje. To recimo počno razne toplice in plezalni centri. Tu na Škotskem pa zaprejo zimske razmere v hladilnik, tako da jih lahko nejeverni tuji plezalci (ali pa domači, ki jih še niso povsem naveličani) doživljajo v (skoraj) neokrnjeni podobi.

Ker smo tudi mi uvrščeni v prvo od zgornjih kategorij, smo odšli pogledat največji plezalni hladilnik na svetu in se na lastne oči prepričali o tem in onem. Po dveh urah smo se lepo ohlajeni okrepcali še z največjo kavo in poslušali škotsko pridigo o tem, kako v telovadnici ne smemo jesti prinesene hrane.

Ohlajenost je pripomogla, da je Erwan sprejel ponujeno mu glavno vlogo v filmskem dokumentarcu o jezerski pošasti. Loch Ness je sicer blizu, mi smo bili pa ob morju, a to ni bila prehuda ovira, da ne bi pred kamero nag, v čeladi ter s cepini v roki zaplaval kakor Nessie v zimskem Atlantiku. Brez trikov. Dokumentarec je posnet in bo seveda kmalu predvajan.

Nato smo šli po opravkih v pristen škotski *pub*⁵, kjer te točaj pozdravi po škotsko (nekaj na

Dostop pod steno Ben Nevisa FOTO: ALJAZ ANDERLE

feshkermah), na kar so Francozi malce *poblinkali* in rekli »No, we only like to drink.«⁶ Sledil je obisk lokalne plezalne trgovine, kjer smo nenadoma vsi, ki smo tja prišli po razne karte, vodničke in umetne podplate, začeli konvergirati proti nekemu stojalu, kjer so se prodajale nepremočljive vreče in pokrivala za nahrbtnike. Četrtek nam ni dal toliko vetra, kolikor nam je dal vode.

THE SECRET – BEN NEVIS DRUGIČ

Nedelja se je začela že v soboto, ko je Ueli objavil, da hoče splezati The Secret. Smer vrste »uf, to pa jek«, ki jo je Andy zlezal pred dobrim letom in je ocenjena z X, 9. Odprih ust smo ga poslušali, kako jo je tri leta gledal in treniral zanjo. Ker je bil to Uelijevo zadnji

⁵ Bar

⁶ Ne, mi bi samo radi pili

Prvi raztežaj v smeri The Secret FOTO: ANTONY LAMICHE

dan, je seveda moral zlezti kaj pametnega. Sam sem bil glede na moj status škotskega zelenca skeptičen do ideje, da bi se *uplezaval* v najtežji smeri. Ampak *firbec* je bil močnejši.

Vsi smo veliko pričakovali od obljubljenega dobrega vremena. Vso noč je *scalo*, kot je le moglo, in tudi zjutraj si do avta moral imeti oblečen *goretex*. Ampak tokrat smo bili vsi petkrat vodotesnjeni, da se ne bi ponovila četrtkova kalvarija. V nahrbtniku sem imel vodotesno podlogo, pa v njej še eno, pa še eno posebej za rokavice. Da o sendviču ne govorim. Na mokrem so ostale le take nepomembnosti, kot so GPS, fotoaparati in kladivo. Med polurno vožnjo do parkirišča me je obkrožalo devet dolgih obrazov, ki so samo *putanari-li*. Kameraman si je lepil *duct tape*⁷ po vseh luknjah na čevljih, dokler mu na ovinkasti cesti ni postalo slabo, Andy je pa kazal na sonce nad obzorjem in povedal, da je to le past za turiste. Domov sem poslal obupan SMS in ga pospremil s tiho molitvijo za suh dostop in ko smo parkirali, je dež veselo nehala. Najbrž so bile danes take molitve v visokem porastu. Stopicljanje po blatu nas je spet popolnoma prevzelo in naenkrat sva se z Uelijem znašla pri koči, ki nama je tako všeč, in ugotovila, da so šli ostali po bližnjici. Pa je spet nanese tako, da je nekdo imel trening, nekdo se je pa malce zaj... in pod steno prišel zadnji. V vršnem delu Bena je

snežilo, a skoraj brez vetra, tako da je bilo razpoloženje hudo visoko. Če je bila v četrtek morala malce pod Ben Nevisom, je bila danes ... ma ... vsaj na Dobrči.

Z Uelijem sva vstopila v Secret. Pogled nanjo me je malce pomiril, tako da sem se z veseljem spravil v prvi raztežaj, ki pa se je zaradi nekaterih faktorjev zdel težji, kot je. En faktor je bil vsipanje snega za vrat zaradi Tonija in Bertranda, ki sta bingljala na *fiksni*⁸ z vrha stene, da bo bolje *zgedalo* na filmu, drugi faktor pa je bil, da me je potem zanoh-talo in sem komaj izstopil na rampo, kjer je varovališče. Najtežji raztežaj je bil videti predvsem čuden, ne težak, kar se je pokazalo, ko ga je Ueli splezal. V široko zaledenelo razpoko sedejo le *heksentriki*⁹, pa kak *frend*, če je dobre volje. Ueli je plezal suvereno, predstava pa je meni dala misliti, da bo bolje, če stvar lepo preplezam kot drugi in se imam *fajn*, kot pa da se pretresem čez kot belček, ki je ponoči zataval v Bronx¹⁰, in imam bolj malo od tega. Raztežaj je bil res super, nekje okrog naše M6–M7, in kmalu sem videl, da smo že marsikdaj prej splezali kaj bolj skrivnostnega. Nato sem jo *kidnil* na vrh Ben Nevisa, da bi videl, če se brez kompasa in GPS res ne da najti poti navzdol, Ueli je šel pa na

⁸ Fiksni vrh

⁹ Šeststranski asimetrični zatiči, najprimernejše varovalo v srednje širokih počeh

¹⁰ Črna četrt v New Yorku

⁷ Univerzalni lepilni trak

popravca v prvi raztežaj, kjer je prej padel, tako da bo lahko mirno spal.

Dve uri, ki sta nama ostali, sva izkoristila za zgodnejši sestop, saj so ostali še plezali. Za las sva prehitela pošteno popoldansko ploho, nato pa zasegla en avto in trpeč v brbotajočih mehurčkih pričakala preostalih devet *petzlpalčkov*.

GLEN COE? NE.

Po vseh radiatorjih razobešena oprema se je do jutra za silo posušila in ko sem odprl oči, sem po štropotanju po strehi sklepal, da ne bo dolgo v tem stanju. Spet je *scalo* kot za stavo. Počakali smo na pozni zajtrk, ki je prinesel ocvrto jajce, šunko, fižol, toast, klobaso in paradižnik. Že tretji dan mi je uspelo vztrajati le pri kosmičih in banani, saj bi v nasprotnem primeru počasi moral naročiti DHL paket s številko večjimi oblačili.

Ueli, Bertrand in Jon so odpotovali domov in po obrazih ostalih in nekaterih iz francoščine izluščenih komentarjih je bilo razbrati, da se nihče ne bi branil iti z njimi gledat stevardese. *Double depression* (vreme + razpoloženje) je otoplilo dejstvo, da so šli še najbolj zagreti zamenjat *goretexs* za kavbojke in da se je dnevno povečje glasilo: Pojdite še malo spat! Glen Coe bo počakal.

DAN VELIKE BELINE

Pogled skozi oškropljeno okno je veliko obetal. Nad trdo hribovito pokrajino se je dvigal dan. Nevihte in plohe, ki so v prejšnjih dneh dobrega napolnile potoke, okrepile slapove in razmočile že tako blatne poti, se še vedno niso unesle. Precej navihan zahodnik, ki jih rad spremlja, je postal še bolj zagnan, saj se je temperatura tako spotaknila, da je precej nizko začel naletavati sneg.

Naš cilj v Glen Cou, smeri Unicorn in Central Grooves, je bil oddaljen dve uri hoje in se mu ni ljubilo toliko, da bi skozi meglo in goste snežinke pokazal kak greben. Vrh. Škrbino. Vse, kar smo videli, medtem ko smo se po spolzki travi spuščali proti potoku v dnu doline, je bilo nekaj pikic na presneto dolgemu belem pobočju pred nami. Danes osvojeni besedni zaklad je obsegal nekaj o *fišjejih* in *merdah* pa *mojenih*, zraven je bilo pa zaznati tudi kar precej že uveljavljenih *putan*. Sklepal sem, da se vse skupaj nanaša na lepoto pokrajine, globino gazi, ki jo je bilo treba utirati, enakomernost naklone in na lep razgled tik predse. Počasi so začeli odpadati vsi gazeči in prej ko prej smo se na čelu gazi pojavili mi. Med približevanjem steni, v zadnji izmed ne prav številnih strmin, sem moral zaradi

dejstva, da sem hodil brez gamaš, prav po francosko zdrkniti nekam nazaj, da me ne bi čast gaženja doletela docela nepripravljenega. Nato pa sem, zaščiten in zatesnjen, razočaran ugotovil, da ni več kam gaziti, ker so bili vsi že pod steno.

V Central Grooves (VII, 7) se je nama z Andyjem pridružil Erwan, na statiku pa smo s seboj *šlepali* še Tonyja. Za dobrih 100 metrov dolgo smer smo porabili malo časa, samo pet ur. Šlo je gladko, težko tako ali tako ni bilo, zraven nam je pa pomagal še prijazen veter, ki je sproti pometal steno, da se na njej ni nabiralo preveč snega, ki bi lahko zakril kak oprimek, razpoko ali klin, ali pa se nam na primer usipal na glavo. Da pa ne bi bili prehitri in s tem žalili čustev lokalnih plezalcev, je bilo treba kak posebno lep raztežaj splezati še enkrat. Po sestopu smo ugotovili, da smo ostali povsem sami in da so se drugi očitno požvižgali na čustva lokalnih plezalcev.

ŠKOTSKA – INFORMACIJE

Vodniki: Scottish Winter Climbs ponuja izbor najpomembnejših smeri v vseh področjih, posamezni vodniki pa detajlno pokrivajo posamezna področja, na primer Ben Nevis, Cairngorms itd. Na voljo so v številnih trgovinah.

Zemljevidi: British Ordnance Survey pokriva celotno Veliko Britanijo z odličnimi zemljevidi v merilu 1 : 25.000 ali 1 : 50.000.

Poleg zemljevida potrebujemo kompas ali še bolje GPS. Sestopi so zaradi slabe vidljivosti včasih lahko zoporni, tehnično pa nezahtevni.

Oblačila: vodotesna, hitro sušeča se oblačila in nahrbtnik, tanjša jakna iz umetnega puha (nikar prave puhovke), vodotesni čevlji. Rezerva.

Plezalna oprema: predvsem raznovrstni zatiči, bulldogi¹, dvojne vrvi in neskončne zanke. Klinov niti ne potrebujemo.

Prevozi: Inverness dosežemo iz Ljubljane preko Londona. British Airways ponavadi pogleda plezalcem skozi prste in dovoli 30 kg v prtljagi. Če nimate lokalnega mentorja, bo treba najeti avtomobil. In vztrajati na levi.

Nastanitve: področje Cairngorms: apartmajsko naselje Pine Bank Chalets ali gorniški center Glenmore Lodge; področje Ben Nevis, Glen Coe: gorniški center Plas y Brenin z odlično *all inclusive* ponudbo in cenami, 20 minut južno od Fort Williama.

¹ Oblika lednega klina, ki se ga uporablja za zbijanje v zaledenele razpoke. Bulldog je DMM-ov model tovrstnega varovala.

Ko se je pot prevešala v zadnjo četrtino in je sneg ponovno zamenjal dež, hlače pa so se močno začele obešati na namarnice, me je prijetna topla omočenost spomnila na namakanje v *jacuzziju*. Brbotajoči *lavor* s skrivnostno močjo sugestije pripravi vsakega, ki je bil še eno uro prej prepričan, kako ima škotske mokrotne terapije dovolj za nekaj predsedniških mandatov, da gre naslednji dan s še ne povsem suho opremo ob sedmih zjutraj ponovno na Ben Nevis.

*Life is good.*¹¹ Včasih še posebno.

BEN NEVIS TRETJČ

Po obilnih snežnih padavinah, ki so dosegle samo obalo, je bilo plezalskih ciljev bolj malo. Obetale so najnižje stene v Ben Nevisu, ki ne ležijo ob strmih snežiščih. Dostop nam je ponovno ponudil nekaj novega, saj je sneg padel zelo nizko, tako da smo s kombijem veselo obtičali na pol poti do sicer praznega parkirišča. Kaže, da je sporočilo o nevarnosti snežnih plazov 4. stopnje zaustavilo celo neustavljive Britance, saj je parkirišče samevalo. Osem gorskih vodnikov je med hojo pod hrib poslušalo opozorila in nasvete, da ne rečem graje, številnih sestopajočih, ki so se šli na lastne oči prepričati, da na Ben Nevisu nimaš kaj iskati. Naši načrti sicer niso vsebovali gaženja po grapah, vseeno pa smo si priznali, da bi doma v takih razmerah lepo uživali v kegljanju, pikadu ali kakem podobnem pred plazovi varnim športom. Kolegi so ponovno demonstrirali svojo pripravljenost tako, da so v svežo strmino potegnili čudovito gaz, tekočo skozi slučajne zamete in zapihane grape samo zato, da je tekla lepo naravnost. Najbolj sem pa občudoval njihove obraze, ko jih je z leve presenetila že potegnjena gaz, ki je tekla natanko tja, kamor smo mi hoteli.

Ker je Guillaume moral posneti še nekaj kadrov filma, smo naročili oblak posebnih efektov z vetrom in snegom, medtem ko so se tri naveze do mraka izmenjavale v prvih raztežajih naključno izbranih smeri.

ŠKOTSKE RAZMERE NA CESTAH

Za konec je Erwan dobil nenavadno darilo: zasnežene ceste po vsej Škotski, saj je sneg padel do morja, mi smo se pa morali ponovno premakniti na vzhodno obalo. Na prvem križišču smo si vsi pripeli varnostne pasove, celo tisti, ki Erwanovim vozniskim sposobnostim popolnoma zaupamo že od časov, ko je v Areju na Švedskem preoblikoval najetega volva do te mere, da je vozil postrani kot rakovica.

V dveh urah smo se skozi številne ovinke in mimo manj srečnih avtov v občestnih jarkih ponovno prebili v Aviemore. Tako kot so postopno kopnele ceste, je izginjal tudi zagon za zadnji plezalni dan, ki je sicer predvideval plezanje v Cairngormu. Celo Andy je začel spati za mizo v baru in govoriti nekaj o dveh urah dostopa, večina deloholikov je odprla svoje prenosnike, ura je odbila poldne, za plezanje pa je ostala zagreta le še ena naveza, ki smo jo ekspresno dostavili na izhodišče. Nato smo se ponovno relocirali v doseg *WiFi*¹² omrežja v baru Mamba in preizkusili funkcioniranje polne *goretks* opreme v degustiranju ultra pekočih mehiških jedi in občasnih partijah biljarda.

Zadnji podvig po pozno večernem povratku v Inverness sem prespal, po pričevanju udeležencev pa je šlo za dokončno degustacijsko evalvacijo produktov regionalnih destilirnic in varilnic, ki se ni končala kaj dosti pred jutranjim odhodom na letališče. Dan, ki je spremljal naš odhod, je bil tako pretirano lep, da je moral biti rezultat tajnega projekta meteoroloških prevar škotskega ministrstva za privabljanje turistov. Sem bo res treba še priti.

Na Škotskem smo v desetih dneh šestkrat plezali Ueli Steck, Erwan LeLann, Martial Dumas, Yann Mimet, Antony Lamiche, Mathieu Maynadier, Andy Turner in Aljaž Anderle. Vsak dan so snemali in fotografirali Loic Tonnot, Guillaume Broust in Bertrand Delapierre. DVD pride jeseni. Mojo udeležbo so podprli AO Tržič, Petzl in Mammut. ○

¹² Brezžično omrežje

¹¹ Življenje je lepo

Balvansko plezanje

Od treninga pred težkimi turami do tekmovanj

 Mojca Breskvar

 arhiv Natalija Gros

Začetki balvanskega plezanja segajo v sredino 19. stoletja, ko se je začel tudi razcvet alpinizma. Gorski vodniki in amaterski plezalci so ob slabšem vremenu vadili plezanje na bližnjih manjših skalah, še posebej pred zahtevnimi plezalnimi turami. Prvi dokumentirani zapisi o plezanju na manjših skalah ob varovanju z vrvo z vrha (*top rope*) segajo v leto 1874, ko so pariški in okoliški plezalci pred odhodom v Alpe vadili v naselju Fontainebleau. Prav tu je v prvi polovici 20. stoletja francoski alpinist Pierre Allain s prijatelji in soplezalci poskušal popularizirati samo plezanje na balvanih in ne le njihovo uporabo zgolj za vadbo.

Začetke balvanskega plezanja, ki niso vezani le na en kraj, najdemo v Veliki Britaniji, kjer se je leta 1880 pojavil tudi prvi zaznamek o aktivnosti, ki so jo poimenovali *boulder climbing* (danes žargonsko *bolderiranje*). Že leta 1890 je Oscar Eckenstein v Indiji pripravil tekmovanje v balvanskem plezanju za domačine. Za enega prvih začetnikov športnega balvanskega plezanja zagotovo velja John Gill. Ameriški matematik je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja postavil temelje balvanskega plezanja. Določil je stopnje težavnosti, ki pa se niso obdržale. Ker je bil telovadec, je kot prvi je začel uporabljati kredo (magnezij) tudi pri plezanju. Danes je balvansko plezanje najmlajša tekmovalna plezalna disciplina, ki je precej priljubljena pri plezalcih, poudarek pa je predvsem na moči in dinamiki gibanja plezalca, ne pa toliko na vzdržljivosti, ki je najbolj značilna za težavnostno plezanje. Kot tekmovalna disciplina se je pojavilo šele leta 1998 na tekmovanju Top Rock Challenge, tekme za svetovni pokal pa so se začele leta 1999 in potekajo na umetnih plezalnih stenah brez uporabe vrvi, saj balvani ponavadi ne presegajo doskočne višine. Za varovanje plezalca se uporabljajo blazine, t. i. *crash pad*.

ZA LAŽJE RAZUMEVANJE TEKMOVANJ

Pravila pri balvanskem plezanju so gledalcem tekem ponavadi težje razumljiva kot pri drugih dveh disciplinah, saj za zmago ni dovolj le to, da doseže vrh balvana. Tekmovanje v balvanskem plezanju je navadno sestavljeno iz kvalifikacij, polfinala in finala. V kvalifikacijah tekmovalci plezajo na petih balvanih, pozneje pa na štirih. Balvani morajo biti zaradi varnosti plezalcev visoki največ toliko, da najnižji del plezalčevega telesa ni nikoli več kot tri metre od tal. Na posameznem balvanu ne sme biti več kot dvanajst oprimkov, povprečno število naj bi bilo od štiri do osem. Tekmovalci so pred začetkom tekme v izolacijski coni, kjer ne vidijo balvanov. Ob začetku

tekmovanja na prvem balvanu sodnik tekmovalcu pokaže začetek balvana, bonus (določen oprimek) in vrh balvana, ki ga mora tekmovalec zadržati z obema rokama vsaj dve sekundi, da se mu le-ta prizna. Vsak tekmovalec ima na voljo neomejeno število poskusov, omejen je le s časom. V kvalifikacijah ima za vsak balvan na voljo pet minut, v polfinalu šest minut in v finalu zgolj štiri minute. Po izteku časa ima ravno toliko časa za počitek, kot ga je imel za plezanje, potem nadaljuje tekmovanje na naslednjem balvanu. Na približno tretji četrtini balvana je označen tudi oprimek, ki šteje za bonus, če ga tekmovalec prime. Bonusi se upoštevajo tudi pri končni razvrstitvi. Zmagovalec balvanskega tekmovanja je tisti, ki je največkrat dosegel vrh v najmanj poskusih, najboljši je seveda, če tekmovalec vse balvane spleza do vrha v prvem poskusu. V primeru, da imata tekmovalca enako število vrhov in poskusov, ki sta jih porabila za to, se upošteva tudi število doseženih bonusov. Tudi pri bonusih je pomembno, da jih doseže s čim manj poskusi. V primeru, da imata tekmovalca enako število bonusov in poskusov, si delita mesto.

Na tekmah za svetovni pokal najboljše rezultate dosegajo plezalci iz Avstrije, Japonske in Rusije. Slovenci imamo v ženski konkurenci dve tekmovalki, ki spadata v sam svetovni vrh, Natalijo Gros in Katjo Vidmar. Natalija je leta 2008 osvojila naslov evropske prvakinja ter se uvrščala na stopničke na tekmah za svetovni pokal. Odlično pa ji je šlo tudi v sezoni leta 2007, ko je nekajkrat zmagala, na koncu pa osvojila 3. mesto v skupnem seštevku svetovnega pokala. V sezoni 2008 se je v finale redno uvrščala tudi Katja Vidmar, ki je na eni izmed tekem osvojila drugo mesto. V moški konkurenci naši tekmovalci sicer še ne dosegajo tako dobrih rezultatov kot dekleta, vendar se rezultati vsako leto izboljšujejo, trenutno najuspešnejši je Klemen Bečan.

Ljubitelji balvanskega plezanja bodo na svoj račun prišli 16. in 17. maja, ko bo na novi plezalni steni v Športnem parku Log, ki jo je postavilo Športno plezalno društvo Korenjak s sodelovanjem in veliko podporo občine Log-Dragomer, organizirano državno prvenstvo v balvanskem plezanju. Vzporedno s tekmovanjem bodo organizirane različne dodatne dejavnosti, dogodek pa bo s strokovnim komentarjem popestril večkratni državni prvak v balvanskem plezanju Urh Čehovin. ◉

FOTO: ARHIV KLEMEN BEČAN

Slavna klasika v Velikem Kleku

Pallavicinijev žleb

in Mire Steinbuch

Zrifletom sva sedela na ploščadi Franca Jožefa, srkala sok in kavico, modrovala o tem in onem ter opazovala plazove, ki so se usipali čez severovzhodno steno Großglocknerja. Čakala sva, da se bo sonce premaknilo za njen rob; ko bo v senci, se bo plazenje umirilo.

Skoraj ves mesec sva nestrpno pričakovala lepo vreme in prelagala odhod, šele za zadnji majski vikend je bila napoved dobra. Vendar ni dosti manjkalo, da bi se izlet končal že kmalu onstran Beljaka.

Na začetku dolgega položnega klanca sem dohitel utrujen češki avtobus, ki je izpuščal tako goste črne oblake dima, da so zatemnili nebo kot jeseňiška železarna v časih prve petletke. Da se ne bi zadušila, sem ignoriral znake za delo na cesti, prepovedano prehitavanje in omejitev hitrosti ter pritisnil na plin. Kot bi mignil, sva pred seboj spet uzrla jasno nebo in zadihala čist zrak. Veselo režanje je okamenelo, ko sva na vrhu klanca zagledala dva žandarja. Zanimivo je, kako človeka zapusti ves smisel za humor in empatijo, brž ko obleče uniformo. Ko je naštel vse moje prekrške, je povedal višino globe. Nebo je spet potemnelo. Vprašal sem ga, ali jemljejo morda kartice. *Nein!* Globoko sem vzdihnil, oslinil palec in kazalec ter odšel težko prislužene bankovce. Blagajno mi je skoraj izpraznil. Ko sva odpeljala, sem naročil Rifletu: »Še ti pazi na prometne znake in mi sporočaj omejitve.« Njegovo ponudbo za sofinanciranje kazni sem odločno zavrnil.

Na terasi je napočil čas za odhod. Parkirišče sva zapustila skozi predor in se pred Hofmanco spustila na ledenik. Tam sva se navezala po vseh pravilih; žal že pokojni Rifle je bil namreč alpinistični inštruktor in glede tega zelo dosleden. Na vprašanje, kaj je novega, je odgovoril s kratkim tečajem zadnje doktrine ledeniške tehnike. Sicer pa, če bi že moral kdo od naju pasti v razpoko, bi bil to raje jaz. Glede na razliko v višini in teži bi bil tak zaplet zame ugodnejši. Vendar sva tako izborno prečila ledenik, da sva oba ostala na površju.

Na pobočju sva opazila gaz, ki je vodila diagonalno desno. Ker sva menila, da je zelo verjetno, da naju bo pripeljala do bivaka, sva odločno zavila vanjo.

Bivak je majhna kovinska škatla z osmimi ležišči. Tistega večera se nas je nabralo za cel regiment. V notranjosti se je stiskalo 17 korenjakov, trije so ostali pred vrati. Z Rifletom sva imela srečo. Pred nama sta zavzela ležišče ljubljanska mladince, ki sta se še malo bolj stisnila in nama odstopila pol teritorija. Ko sem videl, da je možakar pred menoj položil svoje sedalo kar na pločevinasta tla, sem mu povedal, da imam zunaj na nahrbtniku armafleks. Če hoče, naj si ga podloži pod rit. Iz hvaležnosti mi je dovolil, da sem iztegnil noge v njegovo naročje.

V zgornjem delu grape

Glede na okoliščine sem prečul zelo prijetno noč. Od vznemirjenja zaradi plezanja v najbolj znani snežno-ledni smeri v Avstriji nisem mogel zaspati, le občasno sem malo dremuckal. Po tretji uri sta naša mladinka vstala, namenjena v Mayerlrampe. Sicer se nama je zdelo mnogo prezgodaj, a sva raje molčala in nemudoma izboljšala svoji poziciji.

V bivaku je zavladal nemir. Ljudje so pripravljali opremo in jo ovešali nase. Najti vstop v smer ni bilo težko, s prižganima čelkama sva se lepo postavila v vrsto in sledila predhodnikom.

Krajna poč je bolj naklonjena visokoraslim osebam. Rifle je prestop zmožel z lahkoto, s kakršno je prosto preplezal sitno mesto v zajedi Ekar-Jamnik, medtem ko sem se moral jaz tam pošteno stegniti, da sem dosegel komplet. Razkoračil sem se in zasadi zob desne dereze v zgornji rob razpoke, treščil oklo desnega cepina v snežni trebuh in nato še levega. Na rokah sem se potegnil čez in brcnil z levo nogo v snežno steno. V soju čelne svetilke sem

začetno strmino bolj občutil kot videl, toda po nekaj metrih se je buhtelj unesel in začelo se je sanjsko potovanje navzgor. Začetek in konec smeri sta najbolj strma dela. Grapa se kmalu precej razširi, držati se je treba bolj desne strani. V trdem snegu so dereze vsečno škripale. Pred nama so bile stopinje ravno dovolj velike, da sva vanje stopala s tretjino derez. Ko je posijalo sonce, je sneg zažarel v znanih rožnatih barvah, ki so še polepšale počutje in pokrajino.

Na levi strani grape so štirje zasilni izhodi, če te preseneti kaj nepredvidenega, na primer nenadno poslabšanje vremena. Pri vseh je naklonina okoli 65 stopinj, mestoma je skala. Zadnja možnost je Oberster Fluchtausstieg, kjer je leta 1926 izstopila Maria Zeh, prva dama, ki se je drzno podala v to strmino.

Naletel sem na približno petnajstmetrsko ledeno ploščo. Nekje na polovici sem pomislil, da ne bi bilo slabo zavrtati ledni vijak, potem pa sem se spomnil, da nisva navezana, in s podvojeno zbranostjo odpikal

na prijazni firn. Zadnji snežni raztežaj se mi je zdel nekam strm. Kasnejši pregled vodnika je razkril, da je bil to direktni izstop s 60-stopinjskim naklonom.

Ker je bilo stojišče že zasedeno, sva naredila svojega. Med čakanjem, da prideva na vrsto za skalni del, sva si privoščila skromen prigrizek in nekaj požirkov čaja.

Sonce je na vedno bolj temno modrem nebu pridobivalo moč. Grapa je obrnjena na severovzhod. To je lepa lega, vendar utegne biti neprijetna. Zaradi ogrevanja se lahko začno višje gori krušiti kosi ledu ali skal in padati na nič hudega sluteče uživače nižje spodaj. Zato sta pomembna čim zgodnejši start in hitro napredovanje brez nepotrebne izgubljanja časa. Priporočljivo je, da zmoreš snežni del vzpona brez varovanja z vrvjo.

Skalni del smeri je granit II. do III. stopnje, mestoma rahlo krušljiv. V prvem raztežaju so trije svedrovci, v drugem eden; v tretjem, 20-metrskem, je bil zmehčan sneg z globokimi stopinjami. Na stojiščih sta po dva svedrovca.

Rifle je s prvim raztežajem opravil s takim zaletom, da je s stojišča malodane pregnal drugega člana zgornje naveze. V naslednjem sem pripeljal do zanimivega odstavka, ozkega, z ledom zalitega kaminčka. Da bi upravičil nošnjo treh metuljev, sem enega takoj potisnil v prvo primerno špranjo, na katero sem naletel. Z desno roko in nogo sem plezal po ledu, z levima okončinama pa po suhi skali.

Rifle je bil pristaš stare šole, po kateri se vzpon zaključí na vrhu. Pomešala sva se med turiste na normalnem pristopu, kjer sta dva madžarska planinca ogrozila moje življenje. Z napeto vrvjo jima je nekako uspelo pritisniti moj vrat ob skalo. Resnost situacije je zahtevala takojšnje ukrepanje, zato sem se energično rešil in ju glasno okaral v jugoslovansčini, vendar nista dojela ne oštevanja ne nevarnosti, ki sta jo povzročala s svojim nerodnim vrvnim manevriranjem.

Po dobrih štirih urah plezanja sva si okoli 9. ure na vrhu pod križem krepko stisnila roki. ○

Großglockner, 3798 m

Izhodišče:

- 1.) Iz Heiligenbluta do parkirišča Franz-Josefs-Höhe (cestnina 28 evrov). Po 1. maju, ko splužijo ceste, je to najhitrejša varianta, obisk grape se drastično poveča.
- 2.) Iz Kalsa do parkirišča Lucknerhaus (cestnina 9 evrov). Mimo koč Stüdlhütte do Erzherzog-Johann-Hütte na Adlersruhe (3454 m, ni več zimske sobe, le 4 zasilna ležišča), nato sestop pod steno. Ta dostop je daljši, vsaj 6 ur, morda je primernejši pozimi.

Dostop do bivaka: Sestop na ledenik Pasterze, prečnje, nato vzpon po pobočju desno proti vzhodnemu grebenu Glocknerwandkamp do bivaka na 3260 m, 3 ure ali več.

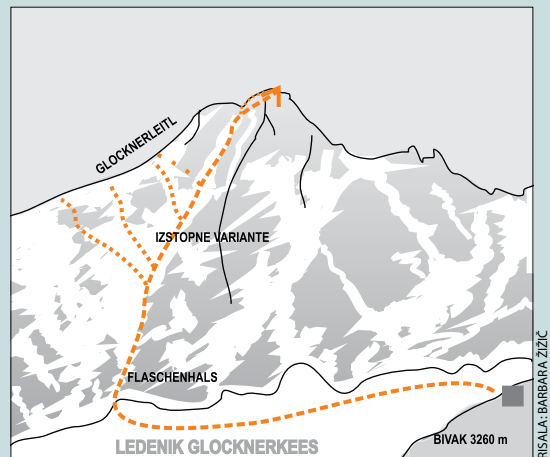
Vstop v Pallavicini-Rinne: Od bivaka še nekaj časa sledimo grebenu, nato prečimo levo ob vznožju severne stene, slabe tri četrt ure.

Vzpon: 600 m, naklon 50°–55°, v skali do III, 4–5 ur. Smer je bila preplezana že prej kot v 2 urah, so pa v njej tudi že bivakirali.

Sestop: Najlažje po normalni smeri do Adlersruhe in od tam proti izhodišču.

Literatura: Willi End, Hubert Peterka: Glockner- und Granatspitzgruppe. Bergverlag Rudolf Rother München, 9. dopolnjena izdaja, 1995.

Erich Vanis: Im steilen Eis. Neuauflage BLV Verlagsgesellschaft München-Wien-Zürich, 1980.

Zemljevidi: Alpenvereinskarte Grosse Glocknergruppe, 1 : 25.000, Nr. 40

Freytag & Berndt Wanderkarte, 1 : 50.000, WK 122, Grosse Glockner-Kaprun-Zell am See

Splet:

<http://www.summitpost.org/route/156198/pallavicinirinne.html>

<http://www.bergsteigen.at/de/touren.aspx?ID=176>

<http://www.wetter.at/wetter/sport-freizeit/berg-wetter/oesterreich/kaernten/grossglockner/>

<http://www.grossglockner.at/>

Steber Rinke

Luka Ajnik (AAO) in Lovro Vršnik sta 13. marca krenila pod Štajersko Rinko s ciljem preplezati katero od smeri v severni steni. Ko sta odkrila, da je v steni veliko pršiča in da sta predolgo hodila, da bi se enostavno obrnila, sta vstopila v **Steber Štajerske Rinke** (III–IV, 500 m). Plezanje je bilo zahtevno in je trajalo debelih 12 ur, še tja v mrzlo noč. Vsekakor alpinizem stare šole.

Novo v Velikem vrhu

1. marca, zadnji dan pred napovedanim poslabšanjem vremena in grozečo odjugo, sta Martin Belhar in Primož Hostnik (Maya Maya, oba AO Tržič) izkoristila izvrstne snežno-ledne razmere v ostenju Velikega vrha za plezanje zanimive in najverjetneje nove kombinirane smeri. Začela sta na najnižjem delu izrazitega stebra v desnem delu stene in nadaljevala najprej po logičnih prehodih v relativno trdni snežni naklonini. Višje gori ju je čakalo skoraj idilično zaporedje štirih strmih in mestoma težavnih kombiniranih raztežajev pred podaljšanim končnim izhodom na stranski greben vrha. Nastala smer se približno na polovici križa z obstoječo smerjo Steber zahajajočega sonca in v nadaljevanju vsekozi poteka po tankih snežnih travkih levo od stebra. V primerjavi z ostalimi smermi v tem predelu je **Skriti ideal** (IV, M5+, 70–85°, 450 m) po njenem mnenju ena najtežjih zimskih smeri v ostenju, pri čemer dodajata: »Smer sva preplezala v spomin na Janeza Stegnarja.«

8c za alpinista

Anže Marenče je po daljši delovni odsotnosti pozno jeseni pošteno pljunil v roke in se lotil plezanja z vsem žarom. Prelevil se je v mišjepeškega »lokalca« in forma se je dvigovala bliskovito. Začel

je s 7b-ji, ki so hitro prerasli v francosko osmo stopnjo in se pred kratkim ustavili na zavidljivi oceni 8c. Čast Anžetove izbire je dobila smer **Corrida**. Gre za prvo njegovo smer z oceno 8c in eno redkih tako težkih smeri izpod prstov slovenskih alpinistov. Za kontrast je Anže že čez nekaj dni vihtel cepine v zahodni steni Kočne.

Ponovno Matterhorn

Kratka novica za dober vzpon. Miha Zupin (AO Kranj) in Luka Ajnik (AAO) sta 1. marca ponovila slovito **Schmidtovo smer** (VI, 4+, M, 1000 m) v severni steni Matterhorna. Vstopila sta zgodaj zjutraj in bila do večera na 4477 metrov visokem vrhu. Ponoči sta sestopila do bivaka Solvay, naslednji dan po grebenu Hörnli in pozno zvečer sta bila že doma.

Iz domačih logov

Pri potikanju po Zajzeri sta Matej Knavs in Matevž Jerman (oba AO Ljubljana Matica) 2. marca verjetno preplezala nov slap, ki se nahaja približno sto metrov levo od Petra Pana. Imenovala sta ga **Čofta** (II/3+, 160 m).

28. februarja sta Drago Frelj in Janez Špič preplezala smer, ki sta jo »naredila« Nejc Šter in Andrej Pečjak in sem o njej pisal v prejšnjih novicah. V smeri so bile kljub toplemu vremenu in prisojni legi dobre razmere. Ne le to, po primerjavi s slikami prvega vzpona je bilo tokrat ledu še več.

24. februarja so Luka Ajnik, Andrej Pahovnik in Peter Jeromel opravili verjetno prvi letošnji vzpon v **Beli grapi** v Planjavi. Dejali so, da je glede na precej neugodne vremenske in snežne razmere pri vzponu in posebej na sestopu tura ponudila pravo šolo alpinizma. Ne vem, koliko ljudi se je zvrstilo kasneje, vem pa za vzpon Grege Lačna in Grege Goloba. Miha Hrastelj in Matej Flis pa sta plezala vstopno varianto levo od spodnjega dela. Dejala sta, da je bilo plezanje precej zahtevno. Razmere so bile v sicer odlično zaliti Beli grapi dokaj slabe zaradi visokih temperatur.

Slapovi v Loški steni

Običajen slovenski ledni sindrom je naval ledu potrebnih plezalcev takoj, ko rahitično zamrznejo prvi slapovi. Po prvih uspešnih vzponih se zgrnejo kakor termiti in ogledajo slapove, preden se pošteno »naredijo«. Februarja, ko so razmere velikokrat najboljše, slapovi oblečeni v elastični led, pa ni nikjer nikogar več. Letos je drugače in mnogi so še dolgo uživali v dobrem ledu marsikaterga klasičnega slovenskega slapu. Dejan Koren je 26. februarja na hitro, v pol ure, sam preplezal **Lukežev led**

(4+, 250 m), sestopil in nato opravil še z **Zelenimi slapovi** (5, 400 m). Razmere so bile odlične. Za vse skupaj je porabil pičli dve uri in pol. S Stanko Vidmar je v Mrzlih vodah preplezal smer **Riofredo** (5, 300 m). Razmere so bile ponovno odlične, plezala pa sta do vrha smeri v škrbini. Naslednji dan sta s Stanko ponovno odšla v Loško steno in preplezala **Zelene slapove** s kombinacijo **Zelencev** (5, 200 m).

Sicer pa je bil Dejan tudi v »mednarodni« ekipi (še Erik Švab, Klemen Premrl in Boris Čujič), ki se je mudila v Chamonixu. S Čujom sta preplezala smeri **Nuit Blanche** (6, 120 m) in naslednji dan **La Dame du Lac** (6+, 150 m). V dolini Montroid, kjer se Jezerska dama tudi nahaja, sta Tomaž Jakofčič in Nick Bullock opravila prvo ponovitev smeri Chez Toine (M7+, 250 m).

V najtežjih miksih

Marko Lukič in Andrej Grmovšek sta ponovno udarila. Ker razmere niso dovoljvale vzponov v visokih gorah, sta se odpravila v Dolomite in se preizkusila v smeri **Illuminati** (M11, Al6+, 5 raztežajev). Kolkor vem, sta jo uspela preplezati ob drugem obisku. Smer je leta 2006 preplezal Albert Laichtfried in sodi med najtežje tovrstne smeri v Evropi. Drugo ponovitev sta lani opravila Erik Švab in Klemen Premrl. Marko Lukič je kmalu zatem v avstrijskem Drylandu v enem dnevu preplezal smeri **Game Over** (M13–) in **Tension** (M12+). Prvo je ponovil tudi Luka Lindič.

Nova smer v Planici

19. februarja sta Nejc Šter (AO Kranj) in Andrej Pečjak preplezala verjetno novo smer v Tamarju. Poteka po grapi med dvema vrhovoma v grebenu Sračnika (greben med Suhim vrhom in Slemenovo špico). Grapa ima več skokov, ki pa so v trenutnih razmerah lepo preplezljivi. Smer je visoka 380 metrov, težave pa ne presejajo dobre štiričice (WI4, IV in M4). Prva plezalca privata, da je smer dober preizkusni kamen pred odhodom v visoke zimske stene, saj nudi vsega po malo in ima kratek dostop (15 minut s poti v Tamar, skupaj slabo uro). Razmere so bile odlične, razen na grebenu, zaradi česar sta se odločila za spust čez steno in uredila sidrišča za dvojno šestdesetmetrsko vrh. Vmesnih varoval v smeri nista pustila, potrebujete pa nekaj krajših lednih vijakov, kakšen klin in najlonske trakove. Rad imam hudomušne Andrejeve pripombe. Tokrat: »Smer za novodobno generacijo salonskih alpinistov in za nas ta stare, ki nam polagoma izpada zobje.« Seveda bo omenjena mlada generacija zraven še posnela film, v ka-

terem bodo akterji v vsakem kadru vse lepo razložili, da bodo tudi otroci v mali šoli razumeli, za kaj gre.

Nad Ogulinom

Boris Čujič nam je poslal novice s Kleka nad Ogulinom. 19. februarja je ogulinski lokalca Saša Takač z Ivanom Jurkovičem preplezal 60 metrov visoko novo smer **Led**, ki do sedaj še ni ugodno zmrznila in je prava redkost. Najprej 30 metrov M5, potem pa 30 metrov ledu, za katerega Saša pravi, da bi si po primerjavi s slapovi v Zelenem viru zaslužil oceno 7-.

Raduha

Grega Lačen in Matej Flis sta se resno lotila *orodjarjenja* po hribih. Konec februarja sta preplezala **Smer čez plošče** v severni steni Raduhe. Dejala sta, da je nekoliko težja od Zagorčeve, torej nekje okoli M6+.

Slapovi v Sottogudi

Erik Švab je poslal krajšo novičko o plezanju slapov s Fabriziom Della Rosso iz Vidma. Zaradi nevarnosti plazov višje v gorah sta se odpravila v Sottogudo. V enem dnevu sta tam preplezala redko zmrznjeni slap **Spirale della contingenza** (II, 4+, 120 m), veliko klasično področja, slap **Excalibur** (II, 4+, 120 m) in levi krak **Cattedrale** (II, 5+, 100 m), ki ravno tako poredko zmrzne in ponuja 60 metrov strmega plezanja, tokrat v dobrih razmerah.

Novice je pripravil Tomaž Jakofčič.

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

Na domači sceni

V drugi polovici februarja so se za primorskimi plezališči »odprla« še druga na bolj prisojnih legah po Sloveniji.

Izidor Zupan je opravil z dvema smerema z oceno 8b v enem tednu. O eni smo že poročali, druga pa je Sreča vrtnice. Janez Vratnar je v Mišji peči prav tako zmogel smer z oceno 8b (Pikova dama). V začetku januarja Albanski konjak (8a), zadnji dan istega meseca Ptičja perspektiva (8a+), zdaj pa še svojo najtežjo smer doslej, Pikovo damo – zaporedje, ki se ga ne bi razveselili le redki plezalci tega sveta. Rok Blagus je splezal balvanski Albanski konjak (8a), Rajko Zajc je opravil z Iglujem (8a), Samsaro (8a) pa Marko Beber. To sicer ni njegova prva smer s takšno oceno, a skoraj dve leti pavze med to smerjo in Guernico v Kotečniku je kar dolgo obdobje za pošten povratek. Zanimivo kombinacijo Ptičja perspektiva-Pikova dama-Vizija, ocenjeno z 8a, je preple-

zal Klemen Vodlan. V Mišji peči sta plezala tudi Jure Bečan in Miha Jarm, oba pa sta splezala po eno smer z oceno 8a+: Jure Ptičjo perspektivo, Miha pa smer izgubljeni sin, svojo prvo smer s to oceno. Glede na to, da je z njo opravil že v petem poskusu, lahko kmalu pričakujemo še kaj dobrega. S prvo 7c na pogled se odslej ponaša Miha Česnik; v Ospu je preplezal smer Fragile.

Tekmovanja

Na področju tekmovalnega plezanja se je uspešno odvil cel kup tekmovanj. Poleg tekem Vzhodne in Zahodne lige, ki so namenjene mlajšim, šele prihajajočim upom slovenskega plezanja, je bilo izvedenih še nekaj balvanskih tekmovanj, namenjenih predvsem starejšim rekreativnim, pa tudi bolj izkušnim plezalcem (liga NLP).

Naši plezalci so se udeležili tudi tekmovanja zunaj naših meja. V drugi polovici februarja je v Celovcu potekal 2. *boulder contest*. Čeprav naj ne bi šlo le za tekmovanje, ampak bolj za družabni dogodek, je tekma vendarle bila v prvem planu. Zlasti po lanski zmagi Roka Klančnika so si Avstrijci tokrat želeli prvo mesto obdržati doma, a se jim ponovno ni izšlo po načrtih. Slovenske barve je nadvse uspešno branil Gregor Šeliga - Šeli, ki je z zmago že drugo leto zapored odnesel prestižno prvo mesto izven meja Avstrije.

Od tod in tam

Namesto da bi v Celovcu branil naslov lanskega letnega zmagovalca, se je Rok Klančnik raje podal na kratak, a uspešen plezalni izlet v Chironico. Med drugim se je ustavil tudi pod že skoraj 21 let starim problemom Komilator (8a), ki ga je znameniti Fred Nicole preplezal, ko

je Rok šele dobro shodil. In ker se je že ravno ustavil pod njim, ga je – brez vsakega spoštovanja do starejših – splezal *na flash!* A Rok ni ostal le pri tem. V začetku marca je v plezališču Ožbalt preplezal tamkajšnji najtežji problem doslej: Ramadan (Fb 8B). Dobrih petnajst gibov dolga granitna mojstrovina se je pridružila Macoli in Gumitwistu v istem prevsnem bloku, s tem pa je Rok postavil nov plezalni mejnik v Dravski dolini. Da za zdaj že starimi balvanskimi sabljami prihaja nova generacija močnih mladcev, je ponovno potrdil Jernej Kruder, ki je v Vitovljah preplezal – ali bolje rečeno preskočil – nov problem DynoZaver (8a). Lučka Franko je v bližnjem hrvaškem plezališču Kompanj (okolica Buzeta) preplezala Powder War (7c). Ana Ogrinc se je podala v Dalmacijo, kjer je opravila z dvema smerema z oceno 7c. Na Markezini gredi je preplezala Skyhook, na Marjanu pa Marulianus.

Pa še kratka vest, ki ni neposredno povezana s plezanjem, je pa vsekakor vredna omembe. Diplomске naloge s področja plezanja so večinoma osredotočene na plezanje samo, le redke pa se s plezanjem ukvarjajo v širšem kontekstu. Pred kratkim uspešno zagovarjano diplomsko delo zdaj že diplomiranega fizioterapevta Roka Šisernika plezanje predstavlja kot terapevtsko sredstvo pri okvarah gibalnega sistema in pri različnih bolezenskih stanjih. Pa naj še kdo reče, da plezanje ni (tudi) uporabna zadeva!

Prav gotovo je bilo opravljenih še mnogo dobrih vzponov, za katere pa žal ne vemo. Kakšno sporočilo na alpikor@gmail.com v prihodnje morda ne bo odveč.

Novice je pripravil Robi Jamnik.

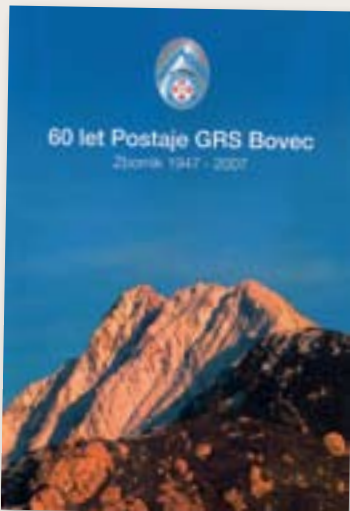
LITERATURA

Zapisan spomin na šestdesetletno delo

60 let Postaje Gorske reševalne službe Bovec. Zbornik 1947–2007. Zbral in uredil Dragan Marković. Postaja Gorske reševalne službe Bovec, 2008.

Leta 2007 je bovška postaja GRS praznovala 60. obletnico ustanovitve. Z letom zamude so izdali svoj drugi zbornik (prvi je bil izdan leta 1982 ob 35. obletnici). Zbornik je bilo kar zapleteno dobiti – naklada je namreč še za slovenske razmere skromna: 350 izvodov, vendar se jim ga ni treba prav nič sramovati. Format je priročen, oblikovanje preprosto in všečno. Naslovnica je 'udarna': Bavški Grintavec s Svinjaka v večernih barvah, nad naslovom je jubilejni znak (nikjer v zborniku ni zaslediti znaka zveze). Zbornik je zbral in uredil reševalec Dragan Marković ob pomoči uredniškega odbora (Iztok Mlekuž, Lado Mrakič, Darjo Muznik).

V uvodnih besedah uredništvo piše, da zbornik prikazuje 60 let organiziranega reševanja na Bovškem, še posebno pozorno zadnjih 25 let. Uredništvo se je soglasno odločilo za zapis imena Mangrt, kot se uporablja v teh krajih, čeprav je v knjižni slovenščini zapisan kot Mangart. V predgovoru župan občine Bovec Danijel Krivec pohvali delo postaje. V besedi načelnika postaje Lado Mrakič piše o svojih dveh vzornikih, pokojnem Borisu Mlekužu in Georgiju Hvali, ki se je hudo poškodoval pri delu na kaninski žičnici. Mrakič kot prelomnice v delu postaje omenja Georgijevo nesrečo, tik za njo je bila nesreča na Okrešlju, kjer se je Boris Mlekuž smrtno ponesrečil, dva potresa, plaz v Logu pod Mangrtom in odmevno nesrečo dveh

alpinistov na Mangrtu leta 2007. Kot pravi Mlekuž, postaja zgledno sodeluje tako s policijo kot s civilno zaščito. Zanimivo je, da se v sklepni besedi zahvali ne samo reševalcem, pač pa tudi svojcem reševalcev, ki nosijo težko in pogosto nevidno breme. Iztok Mlekuž v pregledu zgodovine postaje omenja tri velike prelomnice: prvo leta 1970, ko se je več manjših skupin združilo v eno močno postajo, Okrešelj leta 1997 in osamosvojitve zveze leta 2006. Mlekuž tudi poudarja, da je bila odločitev, da se je postaja leta 1995 odcepila od PD Bovec in organizirala kot društvo, torej postala samostojna, daljnovidna in pravilna. V nadaljevanju inštruktor Darjo Muznik piše o razvoju reševalne tehnike, sledi pa pregled članov. Iztok Mlekuž je predstavil Alojza Zorča - Rožena, enega od štirih Trentarjev, ki jih je Uroš Zupančič leta 1947 vključil v vrste GRS, in pripravil spominski zapis o svojem bratu Borisu. Pred statističnimi podat-

ki na koncu zbornika nekateri člani opisujejo svoje spomine na akcije, ki so se jim še posebej vtisnile v spomin. Kombinacija črno-belih in barvnih slik je odlična (pri posameznih pogrešam podpise), besedilo pa ponekod zmoti kaka slovnična napaka, ki je ušla lektorskemu posegu.

Bovški reševalci so si postavili spomenik že z reševalnimi akcijami, spominski zbornik pa ga je nedvomno še dopolnil.

Vladimir Habjan

IZ DEJAVNOSTI PZS

Dolgo iskani filmi in arhivsko gradivo

Predsednik PZS Franci Ekar si je na povabilo Marije Oblak, žene nekdanjega predsednika PZS Marjana Oblaka, ogledal njegovo pisno zapuščino. Med dokumenti sta bila najdena tudi filmski zapis Triglavsko pogorje in scenarij filma o triglavskih strminah. Skoraj hkrati so bili v prostorih PZS najdeni že dolgo iskani izvorniki filma Triglavske strmine. V izogib morebitni ponovni izgubi in ob ugotovitvi, da PZS nima ustreznih pogojev za hranjenje arhivskega gradiva, je predsedstvo PZS sprejelo sklep, da se filmska kulturna dediščina v celoti preda pristojnemu arhivu, to je Arhivu Republike Slovenije. Z medsebojno pogodbo, ki sta jo podpisala predsednik PZS Franci Ekar in direktor Arhiva Republike Slovenije Matevž Košir, so bile določene medsebojne pravice in obveznosti obeh strani. V varno hrambo je ARS prevzel tudi pred leti najdeno listino oziroma pogodbo o nakupu zemljišča na vrhu Triglava, kjer stoji znameniti Aljažev stolp. Pogodbo sta podpisala Jakob Aljaž in občina Dovje - Mojštrana. Zaključen je bil tudi dolgoletni projekt identifikacije fotografskih posnetkov na steklu, ki sta ga financirala PZS in ARS. Po posebnem postopku in s posebnimi aparaturnami sta bili za vsak fotografski posnetek na steklu izdelani dve fotografiji. Ena je ostala v arhivu, drugo je prevzela PZS in jo bo mogoče uporabiti kot dokumentarni posnetek pri vsebinski zasnovi Slovenskega planinskega muzeja v Mojštrani. Ta namreč dobiva vse bolj jasno zunanjo podobo in vsebinsko zasnovo. Posebna vrednost več sto izdelanih fotografij je v njihovi prepoznavnosti, saj sta jih verodostojno popisala častni predsednik PZS Vlasto Kopač in Bine Vengust.

Slavica Tovšak

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana

T: 01 2410 656, E: konzorcij@mk-trgovina.si

**Pestra izbira knjig s področja gornišтва,
alpinizma, fotomonografij in potopisov.**

**Jon Krakauer: EIGER DREAMS:
Ventures Among Men and Mountains**

Lyons Press, februar 2009 (mehka vezava; 208 strani; cena 13,55€)

Iz dejavnosti KA, KŠP, KOTG in KTTS PZS

V januarju in začetku marca je na Komisiji za alpinizem potekala registracija odsekov in klubov. Registriranih je 59 alpinističnih kolektivov, ki združujejo 2193 članov; od tega 607 alpinistov in 181 alpinističnih inštruktorjev. Ob registraciji je potekala tudi priprava registra vseh članov, ki bo osnova za postavitve centralne baze skupaj s KŠP in KA. Za potrebe kategorizacije je Olimpijski komite Slovenije pripravil prenovljeno aplikacijo in s sodelovanjem nacionalnih panožnih zvez vanjo vnesel podatke vseh kategoriziranih oseb. Aplikacija bo v bližnji prihodnosti dostopna tudi društvom za pregled njihovega članstva ter oddajo prošenj in poročil za pridobitev občinskih sredstev.

Marca je Komisija za alpinizem na svoji 2. seji obravnavala predloge za podporo alpinistov v letu 2009. Cilji so konkretni. Izstopa Rimo III Marka Prezlja, ki je sestavljal mlado perspektivno ekipo. Komisija za odprave in tuja gorstva zaključuje priprave na 30. obletnico prvega vzpona na Everest. Na 3. mednarodnem festivalu gorniškega filma v Ljubljani je na temo obletnice predaval Andrej Štremfelj, ki je na slikovit način predstavil takratni vzpon. Luka Lindič (AO Celje Matica) se je udeležil mednarodnega tabora na Škotskem pod okriljem BMC, ki je potekal od 22. februarja do 2. marca 2009. Kljub ne najboljšemu vremenu je opravil naslednje vzpone: Cairngorms – Pygmy ridge (IV, 5, 100 m), Ben Nevis – Green gully (IV, 4, 250 m), Thompsons chimney (IV, 5, 200 m), Sioux wall (VIII, 8, 120 m), Glen Coe – Tilt (VI, 7, 140 m). 18. srečanja lednih plezalcev ICE 2009 v Fournelu (6.–15. 2. 2009) so se udeležili Luka Ajnik (AAO), Matjaž Dušič (AO Kozjak Maribor), David Debeljak (AO Rašica) in Andrej Erceg (AO Črnuče). Udeleženci izmenjave s Poljaki v leto-

šnjem letu so bili Blaž Ortar, Tine Cuder, Matej Knavs (vsi AO Ljubljana Matica), Tomaž Jereb, Aljaž Tratnik (oba AO Idrija), David Debeljak in Arne Jeglič (oba AO Rašica) ter Miha Zupin (AO Kranj). Podrobna poročila si lahko preberete na spletni strani KA: www.ka.pzs.si.

Matjaž Šerkezi

NOVICE IN OBVESTILA

Junaki Kriške gore 2008

Krizno leto 2008 vsekakor ni bilo krizno za ljubitelje Kriške gore, saj se števalo tistih, ki pridejo gor vsaj enkrat na teden (otroci enkrat na dva tedna), leto za letom povečuje.

Letos jih je bilo 180, od tega 68 žensk in trije otroci (Nejc Čibej s 30, Lorenčič Rebeka s 27 in Luka Čibej s 27 vzponi). Čestitamo! Ko pogledam okoli sebe in vidim vse te zadovoljne obraze, vidim, da je gora res pravi povezovalac ljudi vseh generacij. Še največ je tistih, ki so svoje tretje življenjsko obdobje začeli

li in nadaljevali z geslom: zdrav duh v zdravem telesu. Na dan prireditve je bilo živahno, saj so skoraj vsi prišli po zaslužene medalje in nagrade. Prvi trije pri moških in ženskah se izmenjujejo iz leta v leto, včasih se mednje prerine tudi kdo izmed prejšnje desetice. Tako je bilo tudi letos, pri moških je zmagal Dragoljub Babič (350-krat), drugi je bil Miro Marinič (337-krat) in tretji Benjamin Jeruc (313-krat), pri ženskah pa je bila prva Mirjana Žabkar (321-krat), druga Anica Klanjšek (290-krat) in tretja Olga Renner (220-krat). Olga, planinska vodnica in načelnica vodniškega odseka pri PD Križe, je v zadnjih letih ugotovila, da brez Kriške gore in pohodnikov ne more več živeti. Živahna upokojenka se skoraj vsak dan odpravi nekam v gore, skrbi za ljudi, željne planin, in za to življenjsko obdobje si je našla res prijetno zabavo. Vsi ostali so stari ljubitelji gore in prav nič se jim ne pozna, da se leta nabirajo tudi njim.

Ivanka Valjavec

Junaki
Kriške gore

S klikom do vseh člankov naše revije vse do leta 1986!

Na spletni strani www.pvkazalo.si so dostopni poskenirani izvodi naše revije od leta 1986 pa do 2007. S pomočjo elektronskega kazala je možno priti do kopij vseh objav. V vseh člankih je mogoče besedila tudi kopirati in po želji uporabljati.

Zelo radi bi poskenirali in dali na razpolago vse letnike od prvega, 1895, zato iščemo **podpornike**, ki so pripravljeni finančno pomagati.

Skeniranje posameznega letnika stane od 100 do 200 € (odvisno od debeline). Za skeniranje vsega preostalega potrebujemo še okoli 10.000 €. Če ste pripravljeni pripomoči k izvedbi tega projekta, nam prispevke lahko nakažete na račun 05100-8010489572, sklic 0522, ali nam to sporočite na naslov pv@pzs.si.

Uredništvo

Fulvij Živec s priznanjem

Fulvij Živec prejel priznanje Športne zveze MO Koper

V petek 13. februarja so v restavraciji La Storia Mestna občina Koper, Zavod za šport in Športna zveza podelili priznanja najboljšim športnikom leta 2008. Na slovesnosti je Športna zveza podelila tudi jubilejne plakete dvanajstim posameznikom in organizacijam za dolgoletno vztrajnost in požrtvovalnost v športu. Med dobitniki je bil tudi Fulvij Živec, član alpinističnega odseka Obalnega planinskega društva Koper. Jubilejno plaketo je prejel z obrazložitvijo »Za 30 let dela alpinističnega odseka«. Za tem morda malo suhoparnim stavkom se skriva Fulvijev izjemno obsežno in pomembno, predvsem pa predano in nesebično delo v vseh teh tridesetih letih. Poleg alpinističnih vzponov, organizacijskega dela v upravnem odboru in sodelovanja pri društvenih akcijah je večino svojih naporov vložil v vzgojo novih rodov alpinistov, saj že 25 let v glavnem sam skrbi za vsakoletno alpinistično šolo. Pri tem največjo pozornost posveča varnosti tečajnikov, ker se kot gorski reševalec zaveda pomena varnega delovanja v zahtevnih gorskih razmerah. Poleg praktične vzgoje na nove rodove alpinistov prenaša tudi svoje znanje in vedenje o zgodovini alpinizma, svoj odnos do narave in spoštovanja gora ter vedno priskoči na pomoč pri društvenih akcijah.

Maruška Lenarčič

Tečaj gibanja v gorah v zimskih razmerah

V soboto 21. februarja je bil v organizaciji PD Blagajana iz Polhovega Gradca in Gorske reševalne službe Ljubljana v planinski koči na Ravneku tečaj gibanja v gorah v zimskih razmerah. Tečaj so vodili Tone Sazonov - Tonač, Danilo Škrbinek in Jani Bele, avtor knjige Proti vrhovom, v kateri opisuje hojo po markiranih poteh poleti in pozimi, plezanje, turno smučanje, gibanje po ledu in drugo. Več kakor 30 poslušalcev je pozorno prisluhnilo izkušenim gornikom, ki so v več predavanjih nizali številne

nasvete za hojo pozimi. Prvo predavanje je zajelo pripravo na turo. Ta mora obsegati razčlenbo našega zadnjega pohoda, oceniti je treba sposobnosti, narediti načrt pohoda, pozanimati se o vremenu in raziskati turo na zemljevidu. Na zimske pohode v gore se nikoli ne podamo sami. V Sloveniji se težko zanesemo na vremenske napovedi, ker je teren raznolik in imamo premalo višinskih opazovalnic. Pri hoji v gorah velja pravilo: 50 minut hoje, 10 minut počitka. Tako se izognemo nesrečam, ki so v evropskem merilu dokaj pogoste (520 nesreč v Evropi, 220 v Avstriji). Da se izognemo dehidraciji, mora telo ob naporih dobiti primerno količino tekočine. Dobro je piti, preden začutimo žejo. Bolj pomembna je dodatna zaloge vode kakor zaloge energijske hrane. Pri določanju časa vrnitve je bolje prišteti uro ali dve kakor pa napovedovati prezgodnjo vrnitev. Dobro je vedeti, da je številka 112 evropska, ki jo lahko uporabimo tudi izven Slovenije. Za ugotavljanje nevarnosti snežnih plazov je med drugim najpomembnejše: debelina snežne odeje, nagib zemljišča in starost snega. Kakovost snega je zelo različna, saj poznamo 25 vrst snežnih kristalov. Pri reševanju izpod plazu je treba upoštevati pravilo 3 x 5: pet minut za iskanje zasutega, pet minut za odkopavanje in pet minut za oživiljanje. Poročevalec o nesreči naj poroča odgovore na vprašalnice: kje, kdaj, kdo, koliko, kaj. Najpogostejši vzroki nesreč pri nas so zdrsi in stopki, čemur pogosto botruje neprimerna obutev. V nahrbtniku imejmo tudi piščalko: šest piskov v minuti je znamenje za klic v sili. Med nujno opremo spada tudi svetilka. Če imamo na pohodu otroke, se jim moramo prilagoditi. Preveč zahtevni starši otroku pogosto vzamejo veselje do hoje v gore, okrepki pa jim ga primerne družina. V predavanjih je bilo slišati tudi številne izraze iz smučarskega izrazja, ki bodo prišli prav za presojo o sprejemu v Slovenski smučarski slovar, ki nastaja na ZRC SAZU v sodelovanju s Smučarsko zvezo Slovenije. Popoldne je bilo namenjeno praktičnemu izpopolnjevanju. Preizkusili smo delovanje plazovne žolne, uporabo derez, zaustavljanje s cepinom, s plazovnimi sondami smo sondirali 'plaz'. Tečaj je nazorno približal upoštevanje vredne nasvete. Še posebej velja omeniti veliko predanost in voljo predavateljev, da znanje in izkušnje predajo tečajnikom. Planinsko društvo Blagajana iz Polhovega Gradca se jim najlepše zahvaljuje za čas ter strokovno zavzetost in znanje, ki ste ju prenesli na naše tečajnike.

Milka Bokal

Filip Bence - Ta črn

22. 5. 1950–3. 4. 2009

FOTO: VILI VOGELNIK - ARHIV GRS TRŽIČ

Filip je bil velik gornik in poseben človek, alpinistična legenda z več presežniki: eden najboljših slovenskih solo plezalcev, med najbolj močnimi in vztrajnimi alpinisti svoje generacije, Slovenec z verjetno največjim številom alpinističnih vzponov, najboljši poznavalec Storžiča in sten nad Belopeškimi jezери, dolgoletni gorski reševalec, neutruden hribovski poet ...

Tega nesrečnega dne sem ga že hotel poklicati po telefonu in povprašati o razmerah v Storžiču, kamor sem se namenil v naslednjih dneh. Mogoče bi šla celo skupaj, na najino domačo goro, v kateri imava na stotine vzponov v vseh letnih časih in razmerah, v steno, za katero sva bila pripravljena, da jo od vseh najbolj pozna. A je prej zazvonil pozivnik; sporočilo je bilo nujno in zlovešče, moral sem pustiti delo v ambulanti in s helikopterjem smo poleтели v gore kot že mnogokrat, tokrat proti Storžiču, podobno kot pred tremi leti, ko se je izkazalo, da gremo po Janeza. Spet nismo vedeli, kdo in koliko jih bo, niti ne, ali so še živi. Moje slutnje zadnjih dni pa so se krepile in kmalu po tistem, ko sva z Robijem skočila iz helikopterja, tudi potrdile. Turkižno modri gojzarji, vetrovka Gorske reševalne službe ... Filip. Osuplost, udarec, presenečenje, ki to pravzaprav ni moglo biti. Res je bilo malo verjetno, da bi razen njega ali mene še kdo v takih raz-

merah plezal v Storžiču. Njegovi angeli varuhi, prekaljeni, mogoče tudi izčrpani v desetletjih zahtevnih, nevarnih vzponov in sestopov, so danes odpovali. Ali pa je preprosto prišel čas za druge, drugačne višave in globine ...

Filipu življenje ni prizanašalo, prizanašal si ni niti sam. Otroštvo nas zaznamuje, bolj kot si včasih želimo ali upamo priznati, v dobrem in slabem. V marsičem opredeljuje našo življenjsko pot, pomanjkljivosti in vrline, šibkosti in moči. Še posebej v medosebnih odnosih. Mladostne rane in stiske pogosto odsevajo tudi v zrelih letih. Trda zgodnjeotroška pastirska šola na pobočjih Košute je Filipa zaznamovala na različne načine, predvsem pa mu je vsadila ljubezen do gora in sposobnost suverena obvladovanja strmin. Mladostna želja postati zdravnik, ki mi jo je zaupal nekoč, ko sem si sam šele utiral pot v gore in v medicino, se mu ni uresničila. Verjamem, da predvsem zaradi pomanjkanja možnosti. Bil je eden tistih srečno nesrečnih ljudi, ki so zlasti v gorah odkrivali in našli iluzijo ali resničnost svojega smisla, potrditev in izpolnitev, zatočišče in svetišče. Bil je eden redkih, ki je vse to dogradil tudi v alpinistično vrhunstvo, saj je bil v svojih najboljših časih med našimi najspodobnejšimi alpinisti. Bil je tudi eden redkih tržiških originalov, ki so z dejanji preseglji okvire zidov, ki simbolično, pogosto pa kar utemeljeno označujejo tržiški mestni grb. Presegel jih je v alpinizmu, v edini dejavnosti, ki ga je povsem prevzela in v kateri je lahko izkoristil svoje naravne danosti. Verjetno se mu večina življenjskih želja zunaj alpinizma ni uresničila, kar ga je še trdneje priklenilo na gore, v svet, kjer je bil doma, kjer je bil sposobnejši in vztrajnejši, bolj predan od večine drugih. Tisoči vzponov, desetine mrzlih bivakov, neštete ure v stenah in težka bremena na ramenih, pogosto ne meneč se za vreme, mraz, nevarnosti ...

Kljub udeležbi na več odpravah v Himalajo mu je bilo samo enkrat dano stopiti na vrh osemtisočaka – leta 1989 na Šiša Pangmo. A njegov himalajski prispevek k slovenskemu alpinizmu je bil mnogo večji, kot bi lahko sodili iz tega dejstva: garanje v Južni steni Lotseja, preizkušnje na Gašerbrumu 1, K2, Kangčendzengi in drugih najvišjih gorah sveta ...

Osupljiva je bera njegovih solo vzponov, imel je redke, nenavaden dar, da je sam plezal celo bolj kot v navezi. Čeprav v mladosti ni imel možnosti učenja smučanja, je kot zrel alpinist dosegel tudi zavidljivo alpinistično smučarsko raven.

Filip Bence v severni steni Jalung Kanga FOTO: BORUT BERGANT

Kljub bremenu let, čez mesec in pol bi jih dopolnil 59, in kljub težki, kronični bolezni, ki je marsikoga z enako diagnozo prikovala v dolino ali celo v invalidski voziček, naju pa je skozi medicino še dodatno povezala, je z neizmerno voljo, vztrajnostjo in predanostjo nadaljeval svoje gorniško življenje. Še vedno nas je znal presenetiti s številom, včasih pa tudi s težavnostjo tur, ki se jih je kljub zdravstvenim težavam loteval. Po tej plati je bil lahko vzor vsem pasivnim, malodušnim, brezvoljnim bolnikom in dokaz, da velika želja biti zdrav in brezmejna volja ohraniti sposobnosti stika z največjimi osebnimi vrednotami, z naravo, ob pomoči medicine lahko dolgo kljubuje tudi resni bolezni.

Bil je samosvoji, zahteven, kritičen in brez dlake na jeziku, kar niso vedno priljubljene lastnosti, a njegova prijateljstva so bila pristna in njegova pesniška duša je pustila številne preproste, a tople in globoko občutene sledi zlasti v vpisnih knjigah v Bivaku v Storžiču, pa tudi po mnogih gorskih vrhovih. Žal ga nisem pravočasno prepričal, da bi svoje pesmi zbral in jih s pomočjo uredil v dostojno knjigo, vredno njegove ljubezni do gora in narave v celoti. Kot bi čakala na bližnjo okroglo obletnico, ki pa je ne bo.

Seveda je bil Filip mnogo let tudi gorski reševalec. Mnogim, ki so na lastni koži spoznali temno plat gora, smo skupaj uspešno pomagali. Včasih smo bili žal prepozni ali pa je bilo brezupno od vsega začetka. Žal je bilo tako tudi danes, le da je bil tokrat Filip na tisti drugi, temni strani, brez vrnitve, brez

možnosti, da bi mu naše hitro posredovanje s helikopterjem lahko še rešilo življenje.

Tri so bile njegove najdražje gore: osemtisočak Lotse, v katerega južni steni smo pod Aleševim vodstvom leta 1981 doživeli in preživeli eno naših največjih himalajskih pustolovščin, Mangart, v katerega ostenjih je preplezal in prehodil več kot kdorkoli drug, in seveda Storžič, gora njegovih začetkov in vseh nadaljevanj, njegov drugi, morda celo prvi dom, žal tudi gora njegovega konca. Če se je že moralo zgoditi, se je vsaj v Storžiču.

Tisti, ki zaživimo tudi v spominih, ki se znamo srečevati tudi drugje, verjamemo, da bomo Ta črnega še srečevali, nasmejanega, prepotenega, z žarečimi, v gorske lepote zagledanimi očmi – v strminah domačega Storžiča, v grapah in ledenih trakovih Begunjščice, v prepadnem amfiteatru ostenij nad Belopeškimi jezeri; kjerkoli, kjer so se prepletle naše alpinistične in druge poti, kjer so se stkala tiha, žlhatna prijateljstva.

Iztok Tomazin

OPRAVIČILO

Pri predstavitvi dejavnosti PD Pošte in Telekomu Ljubljana v marčni številki Vestnika je poredni škrt odščipnil 90 % članstva. Planinsko društvo ne šteje le 100 članov, temveč kar okoli 1000. Za napako se opravičujemo.

Uredništvo

V spomin

Končno je prišel lep vikend, sonce je s svojimi toplimi žarkmi obsijalo gore. Vsak od nas je hitel proti svojim ciljem. In tudi vidva. A do njega nista prišla. Prehitela vaju je bela pošast, ki vaju je iztrgala iz življenja, ugrabila svojcem, prijateljem. V navezi sta skupaj prestopila tisto tanko črto, ki si je nobeden od nas ne želi, a vendar smo vedno ob njej. Kar nekaj načrtov je bilo še pred nami, nekaj smo jih kovali ravno v nedeljo pred usodnim vzponom, po plezanju na Hrvaškem. Sedaj jih bomo morali izpeljati sami, a tudi vidva bosta z nami, v naših mislih in dejanjih. Z nami bosta, ko se bomo ob prvem spomladanskem soncu pretegovali v okoliških stenah ali ko bomo vihteli cepine po snegu in ledu v zasneženih gorah, tako kot nekoč skupaj. Prijatelja, mi vemo, kako močan je klic gora, ko ves teden opazuješ vreme in nestrpno čakaš na vikend, ker si neizmerno želiš v belo tiho goro, kjer se počutiš svobodnega in izpolnjenega. Poskušamo razumeti. Zapustila sta nas mnogo prežgodaj, a ostalo bo toliko spominov na vse skupne tabore, plezanje, zabave in norčije, ki smo jih zganjali skupaj. Odšla sta med zvezde in sedaj bosta tisti najsvetlejši, ki nam bosta svetili in kazali pot ob zgodnjih jutranjih urah na dostopih v smeri ali med poznimi sestopi, ko se bomo utrujeni vračali v dolino. Med nami bo za vedno ostala nevidna naveza. Draga prijatelja, zelo vaju bomo pogrešali, pogrešali bomo vajin nasmeħ, toplino in energijo. Hvala za vse lepe trenutke, ki smo jih preživeli skupaj. Počivajta v miru!

Hrepenenje

Hrepenenje, zakaj me preganjaš,
da vedno znova grem na pot?
Zakaj me znova in znova trgaš
iz toplega zavetja družine?
Zakaj srce ne najde miru?

Misli mi neprestano hitijo
preko divjih sten na zasnežene vrhove,
tja, kjer si sonce sreče in mraz večnosti
podajata roki.
Zakaj?

Zato, ker ti veliko pomeni
šumenje gozdov,
brenčanje čebel na planinah,
grmenje plazov,
rohnenje viharjev v grebenih.
Zato, ker si tam našel resnično prijateljstvo.

Ko boš obrnil poslednjo stran knjige,
boš z zadovoljstvom rekel: dopolnjeno je!

Kaj pa, če ostane še veliko nepopisanih listov?
Če stavek ni dokončan, če je beseda šele začeta?

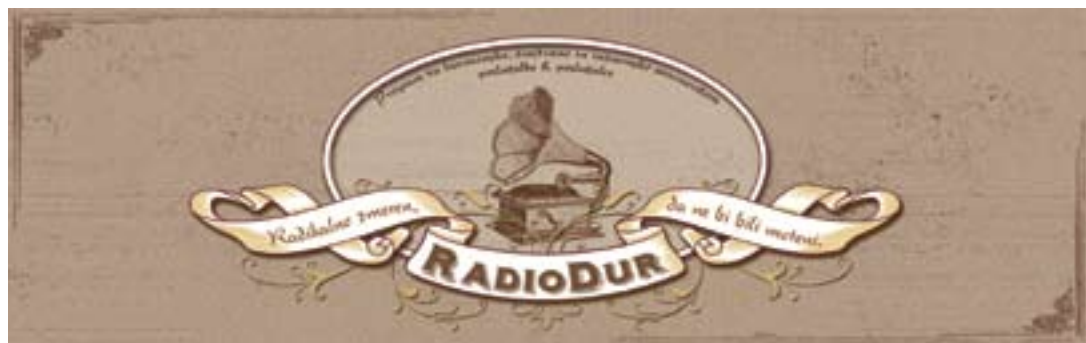
Saj veš, včasih neizrečena beseda veliko pove ...

Hrepenenje, hvala ti!

(Fulvij)

V Bobnarju sta 28. februarja 2009 umrla
Gregor Abram in Franko Lapajne.

Obalni alpinistični odsek Koper

Pavel Stropnik

1927–2009

Na pokopališču Barbara na Prevaljah smo se 3. marca 2009 poslovili od Pavlija Stropnika, velikega ljubitelja planin in več desetletij vidnega planinskega delavca na Koroškem. Rodil se je 6. julija 1927 na Ravnah na Koroškem. Že v otroških letih se je z materjo Štefko preselil v Podpeco pri Črni na Koroškem. Živel je v prelepem planinskem okolju in prav zato je planine vzljubil že v rani mladosti, saj sta jih z očimom Jakobom Forštnarjem vneto obiskovala. Po drugi svetovni vojni se je leta 1960 zaposlil v Železarni Ravne, kjer je bil za zaposlen večino delovnih let in je vodil centralno materialno pripravo dela. V planinsko društvo se je vključil že zelo mlad. Pridružil se je starejšim planinskim tovarišem, ki so orali ledino planinske dejavnosti mladih v Sloveniji na področju vzgoje mladinskih vodnikov kot tudi organiziranosti mladih v Koordinacijskem odboru mladinskih odsekov. Srečevali smo ga na vsakoletnih taborih, tečajih za mladinske vodnike, na številnih vsakoletnih srečanjih mla-

dih planincev Koroške in Štajerske, na spominskih pohodih Pohorskega bataljona, Celske čete, štirinajste divizije in še bi lahko naštevali. Leta 1967 je bil izvoljen za predsednika PD Ravne na Koroškem, ki ga je uspešno vodil kar šestnajst let. V tistem času so izvedli večja obnovitvena dela na koči na Naraszkih ledinah in na drugih planinskih objektih. Tudi ves ta čas so izobraževali mlade planince, usposabljali vodnike, markaciste, prirejali orientacijska tekmovalja, ki so se jih udeleževali mladi z vse severozahodne Slovenije in izvajali široko paleto nalog, ki so si jih postavili v okviru društva. Pavli je leta 1964 organiziral prvi tečaj za člane Gorske straže na Koroškem, uspešno so izvedli akcijo Pionir planinec in z njo vključili v vrste planincev že predšolske otroke. Leta 1978 je Pavli v okviru PD organiziral prvi tečaj planinskih vodnikov na Koroškem. Bili so usposobljeni za vodenje odraslih pohodnikov, mladinski vodniki pa so vodili v planine mlade planince. V letu 1979 je tudi Pavli dobil licenco za planinskega vodnika. V letu 1981 je organiziral drugi tečaj za planinske vodnike na Koroškem. V tej skupini se je porodila ideja o povezovanju planinskih vodnikov na Koroškem. Izobraževanje vodnikov so takrat izvajali v planinskih domovih po Koroški, kar je bilo ekonomsko ugodno, povezovalo pa je tudi planinske vodnike med seboj. S tem so bili postavljeni temelji za kasnejše uspešno območno izobraževanje planinskih vodnikov na Koroškem. Že v zgodnjih šestdesetih letih srečujemo Pavleta s koroškimi planinci doma na vseh republiških in jugoslovanskih planinskih prireditvah ter pohodih. Teh pohodov po gorah Bosne in Hercegovine ter Črne gore je bilo več, nekateri pohodi so bili spominski, vezani na okrogle obletnice bojev partizanskih enot od Titovih Užic do Žabljaka. Lepi in bogati prvobitnih doživetij so bili ti pohodi. Po izvolitvi je Pavli od leta 1977

kar 18 let vodil Koroški meddruštveni odbor planinskih društev. Preko njega je organizacijsko povezoval delo planinskih društev Koroške z upravnim odborom Planinske zveze Slovenije, katere član je bil. Nepozabna so vsakoletna srečanja koroških planincev, lani že 28. po vrsti, pri katerih je bil vedno eden vidnih organizatorjev. Leta 1977 so organizirali izlet na Sutjesko, kjer so se pobratili s planinskim društvom Maglič Gorazde. Medsebojno združenje in planinske vezi obstajajo še danes. Pavli Stropnik je bil tudi med pobudniki Koroške planinske transverzale, pohodniške poti, ki povezuje planinske postojanke in domove po Koroški. Prične se v Ribnici na Pohorju, vodi po Pohorju, čez Uršljo goro, Smrekovec, Raduho, Peco, mimo Pristove na Lešah in se konča pri Prežihovi bajti. Obsega dvajset kontaktnih točk. Pavli Stropnik je bil prepričan, da je planinstvo tista dejavnost, ki povezuje ljudi vseh generacij, krepi prijateljstvo, predvsem pa združuje tiste, ki si s hojo po planinah nabirajo moči in navdih za bogatejši vsakdan. Iz tega prepričanja je v organizirano planinstvo usmerjal svojo dejavnost in tako leta in leta bogatil sebe in svoje planinske tovariše. Njegovo delo je bilo med planinci spoštovano, njegove pobude so bile vedno sprejete in s skupnimi prizadevanji uresničene. Njegov delovni zanos je bil oplemeniten z vedrino, v njegovi družbi je bilo vedno veselo. Za svoje delo je prejel številna priznanja, med njimi tudi najvišje priznanje Svečano listino PZS za življenjsko delo na področju planinstva. Najbolj pa ostaja v spominu številnih delavcev na področju planinstva, v spominih mnogih planincev in pohodnikov po naši prelepi Koroški, ki se jim je trajno zapisal v zavest kot plemenit tovariš in dober sopotnik v njihovem skupnem delovanju, kakor koli so jih povezovala planinske poti.

Mirko Mlakar

Oddaja "Čez hribe in doline"
vsak tretji četrtek v mesecu ob 17. uri

RADIO UNIVOX

107.5 MHz

e-mail: info@univox.si

Dragi planinci in planinke,
Radio Ognjišče vas po novem razveseljuje 2x tedensko:

- ob četrkih ob 9.30 z rubriko Vabilo na pot
- ob petkih ob 17.00 prisluhnite oddaji Doživetja narave

Vabljeni k poslušanju!

RADIO OGNJIŠČE

Temperatura, višina, veter in občutek mraza

V gorah je temperatura nižja kot v dolinah. Vsakih 100 višinskih metrov višje je povprečna temperatura nižja za 0,65 °C. Na občutek mraza pa vpliva tudi hitrost vetra, kar lahko vidimo iz spodnje preglednice.

Hitrost vetra (km/h)		Občutek mraza (°C)						
brezvetrje	0	-5	-10	-15	-20	-25	-30	-35
10	-2	-7	-12	-17	-22	-27	-32	-38
20	-7	-13	-19	-25	-31	-37	-43	-50
30	-11	-17	-24	-31	-37	-44	-50	-57
40	-13	-20	-27	-34	-41	-48	-55	-62
50	-15	-22	-29	-36	-44	-51	-58	-66
60	-16	-23	-31	-38	-45	-53	-60	-68

Občutek mraza čutimo pri kombinaciji vetra in mraza, ki pa ga oblačila zmanjšajo.

Matjaž Šerkezi

Kako poznamo naše gore?

IMENUJ GORO NA SLIKI.

Pravila naše igre smo objavili v januarski številki. Odgovore sprejemamo do 25. aprila. Spletna trgovina www.kibuba.com tokrat za nagrado ponuja kapo Trek Mates. Če boste odgovarjali po elektronski pošti, uporabite naslov uganka@pzs.si. Poslati nam morate popoln naslov in davčno številko.

REŠITEV IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Na sliki je bila Begunjščica slikana s Stola. Pravilno vas je odgovorilo 29. Žreb je nagrado, rokavice Evolution, dodelil Iztoku Tomazinu iz Trziča. Napačni odgovori so bili Rombon, Storžič, Celovška špica in Vajnež.

Andrej Stritar

KIBUBA
 PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU
WWW.KIBUBA.COM

FOTO: VLADIMIR HABJAN

meni JE PRAV

ADVANCE 67801K

Vedno naprej. Vztrajam dodatno minuto, dodaten korak. S trdno oporo izkušenj ubiram
nove smeri. Vsa neskončnost se odpira pred mano.
Zadimam spokojnost. Meni je prav.

 alpina®

www.alpina.si

ALPE *Kot jih vidijo ptice*

V zadnjih 150 letih smo izgubili več kot polovico ledenikov.

Severna stena Matterhorna (Švica)

»ALPE – kot jih vidijo ptice« je **mednarodni projekt**, s katerim predstavljamo celotno verigo Alp, kot izjemen in enkraten geološki, geografski, biotski, kulturni ter gospodarski prostor. Projekt pokriva celotne Alpe in zajema države: **Monako, Francijo, Italijo, Švico, Liechtenstein, Nemčijo, Avstrijo in Slovenijo.**

Fotografije: Matevž Lenarčič

Besedilo: Janez Bizjak in 15 vrhunskih strokovnjakov iz vseh alpskih držav.

Uvod v knjigo so prispevali:

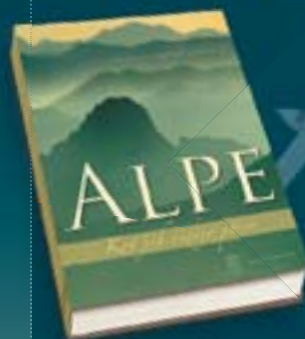
sir Christian Bonington, svetovna alpinistična legenda,
Koichiro Matsuura, generalni direktor UNESCO,
Marco Onida, generalni direktor Alpske konvencije.

www.panalp.net

Matevž Lenarčič je posnel 100 000 novih fotografij Alp iz zraka.

V knjigi velikega formata (512 strani, 27 x 37 cm) je **250 najboljših fotografij.**

Monografija izide **aprila 2009** v slovenskem in angleškem jeziku.

Cena monografije je **49,90 €.**

Za naročnike Planinskega vestnika le 44,91 €.